

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

ПРЕПЕВИ

MACEDONIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE COMPLETE WORKS OF BLAŽE KONESKI

A CRITICAL EDITION EDITED
BY MILAN GJURČINOV

VOLUME III

BLAŽE KONESKI

**POETRY
TRANSLATIONS**

Prepared by:
Milan Gjuričinov

Associate
Boban Karapejovski

Skopje, 2013

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ

ЦЕЛОКУПНИ ДЕЛА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

КРИТИЧКО ИЗДАНИЕ ВО РЕДАКЦИЈА
НА МИЛАН ЃУРЧИНОВ

ТОМ III

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

ПРЕПЕВИ

Приредил:
Милан Ѓурчинов

Соработник:
Бобан Карапејовски

Скопје, 2013

Издавач:
Македонска академија на науките и уметностите

Технички уредник:
Виолета Јовановска

Коректура:
Виолета Јовановска
Соња Трајановска

Компјутерска подготовка:
Соња Трајановска

Тираж:
500 примероци

Печат: „Македонска ризница“ – Куманово

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821(082.2)

КОНЕСКИ, Блаже

Препевы / Блаже Конески ; приредил Милан Ѓурчинов ; соработник Бобан Карапејовски. – Скопје : Македонска академија на науките и уметностите, 2013. – 344 стр. ; 23 см. – (Целокупни дела на Блаже Конески : критичко издание / во редакција на Милан Ѓурчинов ; т. 3 = The complete works of Blazhe Koneski : a critical edition / edited by Milan Gjurchinov ; vol. 3)

На наспор. насл. стр.: Poetry translations / Blazhe Koneski ; prepared by Milan Gjurchinov ; associate Boban Karapejovski. – Содржи и: Прилози и факсимили

ISBN 978-608-203-096-8

I. Koneski, Blazhe види Конески, Блаже

COBISS.MK-ID 94144778

На самиот почеток, ќе го наведеме основниот принцип за приредување на ваквите изданија што беше го формулирал самиот Конески, а тоа е: да се испочитува докрај поетовата волја, неговиот целокупен поетски опус да биде презентираан и според редоследот, и според својот дефинитивен облик, онака како што тоа самиот автор го беше санкционирал. Приредувачот стриктно се придржуваше до овој принцип и оваа желба на Конески. Истото ќе биде применето и при објавувањето на томот на неговите „Препеви“. Она што ќе важи за третиот том од ова издание, треба да важи и за сите преостанати книги на Конески.

ВОВЕД

Препевите од други јазици заземаат истакнато место во поетскиот опус на Конески. Малку е познато дека првите поетски преводи, како своевидни младешки експерименти, тој ги направи веќе на својата 18-годишна возраст, што ќе рече – непосредно пред самиот тој да се впушти во создавањето на сопствената поезија. Во еден негов бележник, сочуван во Архивот на МАНУ, наоѓаме три песни од странски автори, кои тој се обидел да ги препее, наоѓајќи се во градот Прилеп во 1938 година. Тоа се: „Циганска музика“ од Марија дела Грацие во две верзии, песната „Песни“ од Шандор Петефи и „Сиротна песна“ од Димчо Дебелјанов, бугарскиот поет кого Конески посебно го ценеше. Првите две песни се препеани на своевидниот македонско-прилепски говор, додека песната на Дебелјанов исто така во две верзии, Конески ни ја дава во препев на српско-хрватски јазик, со кој во тие години тој се служел, започнувајќи ја на него и својата сопствена поезија.

Овие свои најрани обиди Конески не ги споменува во познатата книга „Разговори со Конески“ од Цане Андреевски (Скопје, Култура, 1991), сметајќи ги, најверојатно, за почетнички и не многу значајни за неговиот обемен и богат пререјувачки опус, кој е, заправо, предмет и содржина на третиот том од Критичкото издание на неговите целокупни дела.

Но, таму, во своите одговори на Цане Андреевски, искажани само две години пред смртта, тој ги соопштува своите темелни принципи и критериуми врз кои ги засновува своите поетски преводи, а потсетува дека овој *вид творештво* нему му бил близок сиот живот.

Треба, исто така, овде да истакнеме дека првите години по ослободувањето, поради потребите на времето, како еден од нашите најкомпетентни, најобразовани јазикозналци

и полиглоти, Конески преведувал не мал број публицистички текстови и книги. Тој веќе тогаш му придавал големо значење на преводот, сметајќи дека тоа е еден од битните услови побрзо да се развива нашата сопствена поетска и прозна продукција, па дури и драмската. Познато е дека своите први професионални обврски Конески ги вршел во Македонскиот народен театар, каде што за потребите на репертоарот преведувал не само пригодни туку и покрупни и позначајни текстови, меѓу кои беше драмата „Отело“, едно од култните дела на Шекспир, како и лирските фрагменти од комедијата „Нокта спроти Водици“.

Но, сепак, како што и самиот вели: „Поспецијално и за подолго време јас се ориентирав на преведување на поезија. Понекогаш поезија преведувам и денес“.

За прашањето што го третираме овде мошне се индикативни трите статии под заеднички наслов „Критика за некои наши преводи“, кои Конески ги објави во списанието „Нов ден“ во далечната 1948 година. Тие спаѓаат меѓу најострите и најкритички текстови што Конески воопшто ги напишал. Тој открива „страшни некоректности“ во нашите најрани преводи на руската книжевна класика, кои по ослободувањето се беа појавиле на македонски јазик (романот „Мајка“ од М. Горки, повеста „Тарас Буљба“ од Н. Гогољ и „Раскази“ од А. Чехов). Не споменувајќи ги имињата на преведувачите на првите две дела, тој ја алармира јавноста за опасноста што се наднесува над изградувањето на нашиот тукушто конституиран литературен јазик. „Ниеден наш превод“, вели таму Конески, „не беше вистински критички разгледан и оценет. Ние не ја знаеме вредноста на нашите преводи, не знаеме кој од нив треба да се постави повисоко, да се земе можеби за образец, кој пониско, а кој сосема да се отфрли“, вели тој во своите критички осврти и додава исказ што и подоцна повеќекратно ќе го нагласува: „Јасно е дека нашиот јазик се кове најмногу во таа ковачница. Прашањето за преводната литература придобива со тоа кај нас многу

поголема важност одошто таму каде што имаат веќе изградени литературни јазици“¹.

Тешко би можело да се рече дека нашите компетентни специјалисти во сферата на јазичната и литературната материја ја беа прифатиле оваа порака на младиот Конески, а тоа е така особено денес, кога бројот на преводите енорно се зголеми, а неопходните одгласи и оценки за таа непрегледна продукција сосема се намалија, дури и исчезнаа.

Интересот на Конески за преводот од аспект на неговото лично и многугодишно искуство, како и од гледна точка на еден теоретски глобален поглед, експлицитно доаѓа до израз во неговиот оглед „За поетскиот превод“ од 1978 година, како и во обемот поглавје што тој на ова прашање му го посветува во книгата „Разговори со Конески“ од Ц. Андреевски (1991). Таму Конески јасно става на знаење за какви принципи се залага и ги применува и во експлицитната и во имплицитната поетика на своето преведувачко „вјерују“. Тој е противник на двете крајности при преводот: и на онаа што поаѓа од ставот дека преведувачот однапред е осуден да го изневери оригиналот, но и на онаа што смета дека надарениот преведувач може да оствари целосна идентификација со оригиналниот текст што го преведува. Конески вели: „Застапувам еден послободен пристап кон преводот, посебно кон преводот на поетски текстови. За мене оригиналот не е сакросантен во една тесна, да речам, педантериска смисла. Кон оригиналот може да се пристапува и послободно, ако се добива оној впечаток емоционален, што од еден текст се бара“. Во овој исказ е содржано суштинското за поетиката на преводот што го застапува и во своите препевы го остварува Конески. Тој не пропушта да нагласи: „Многу е површно да се бара некаква стопроцентна адекватност со оригиналот“. Тоа е според него едно примитивно гледиште, кое бара нешто и тие бараат нешто што не е можно. „Јас можам да отстапувам од некои формални свој-

¹ Сп. „Нов ден“, бр. XX, 1948, Скопје, стр. 139.

ства на оригиналот“. Но, – тука започнува едно големо *НО*, бидејќи истиот тој Конески ќе рече: „За поезијата еквивалент може да биде само поезија. Тоа е мое основно гесло кога се работи за преведување на поезија“². Од препевот треба да се добие некакво „емоционално зрачење“, бидејќи препејувањето е творештво. Творечкиот импулс треба да постои и при преведувањето за да има добар резултат. Поетскиот превод не значи многу доколку преку него не се добие во нашиот јазик поетски еквивалент, при што обете составки на оваа единствена синтагма се од подеднаква важност.

Во есејот „За поетскиот превод“³, на поширок теоретски план Конески го објаснува своето сфаќање на преводот како „еквивалент на уметничкото доживување“. Тој е, според него, поважен отколку да се мине покрај целта во настојувањето да се копира буквата на оригиналот. Есејот завршува со заклучок што би требало да ги сумира сите дилеми околу неговото сфаќање за смислата и потребата од поетскиот превод: „...треба да се ослободуваме од многу сугестибилната италијанска поговорка ‘traduttore-traditore’“. Една мера на изневерување, но во творечка смисла, е потребна и неизбежна ако треба во друга јазична материја да се продолжи зрачењето на уметничкиот текст. Преведувачот тогаш не е предавник, ами човек со симпатија спрема туѓото литературно дело, способен по свој начин и низ свое видување да му обезбеди поширок простор на дејствување. Треба да се цени силата на таквото чувство, зашто без него нема љубов не само спрема делата на туѓите литератури, туку и спрема делата на својата литература“⁴.

Иако се наоѓа на самиот почеток од неговото препејувачко творештво, Хајнрих Хајне е, за Конески, можеби еден од клучните аргументи дека кон препевот најчесто пристапуваме препознавајќи го во авторот на оригиналот својот

² „Разговори со Конески“, Култура, Скопје, стр. 399.

³ Во кн. „Светот на песната и легендата“, стр. 23–27.

⁴ Ibid., 26.

близок поетски и духовен предок. Се чини не е ни малку случајно што најтесниот контакт на нашиот поет со лириката на Хајне се остваруваше токму во интервалот кога сета македонска поезија засилено се пробиваше кон новата естетичка модерна парадигма, што не беше само еманципирање сврзано во структурна смисла и поврзано со јазичната трансформација, туку имаше, кај некои од нашите најдобри поети, и други поттици и мотиви. Неопходниот премин од романтизмот кон рационалното освојување на чувството за мера и хармонија, изградувањето на оној „надмоќен ироничен потсметев со кој личноста се спротивставува и се брани од трагиката на нејзината лична егзистенција“ – црти што често се истакнуваат како парадигматични за поетиката на Конески, можеби го пронашле својот првобитен поттик и заштита токму во Хајнеовите стихови. Притоа, паралелата сама по себе се наметнува: случаен ли е или стои во некоја докрај неразјаснета внатрешна врска податокот дека токму во меѓувремето, од почетокот до средината на 50-тите години, кога се обликуваше она есенцијалното во поетиката на Конески – збирката „Песни“ (1953) и култната стихозбирка „Везилка“ (1955) – контактот и општењето на нашиот поет токму со лириката на Хајне доживуваа кулминација. Неслучајно во „Разговорите со Конески“ тој вели: „Оној опит што го стекнува човек при совладување на текстови на некои големи поети, тој останува како еден капитал, што тој може секогаш да го активира и при создавањето на свои оригинални текстови“. Впрочем, во својата куса белешка за Хајне, објавена како поговор кон „Лирски интермецо“, инаку целосно посветен на био-библиографските податоци за Хајне, Блаже Конески како автор на тој поговор ќе си допушти еден ваков есеистички дискурс: „Кога еден човек е внатрешно раздвоен, кога има срце што крвави од болка и зајдува од радост, но кога го гони една постојана мисла дека сето тоа сепак не е тоа и кога едно такво настроение силно го опфаќа – тогаш неговата искреност се состои сигурно во тоа да се

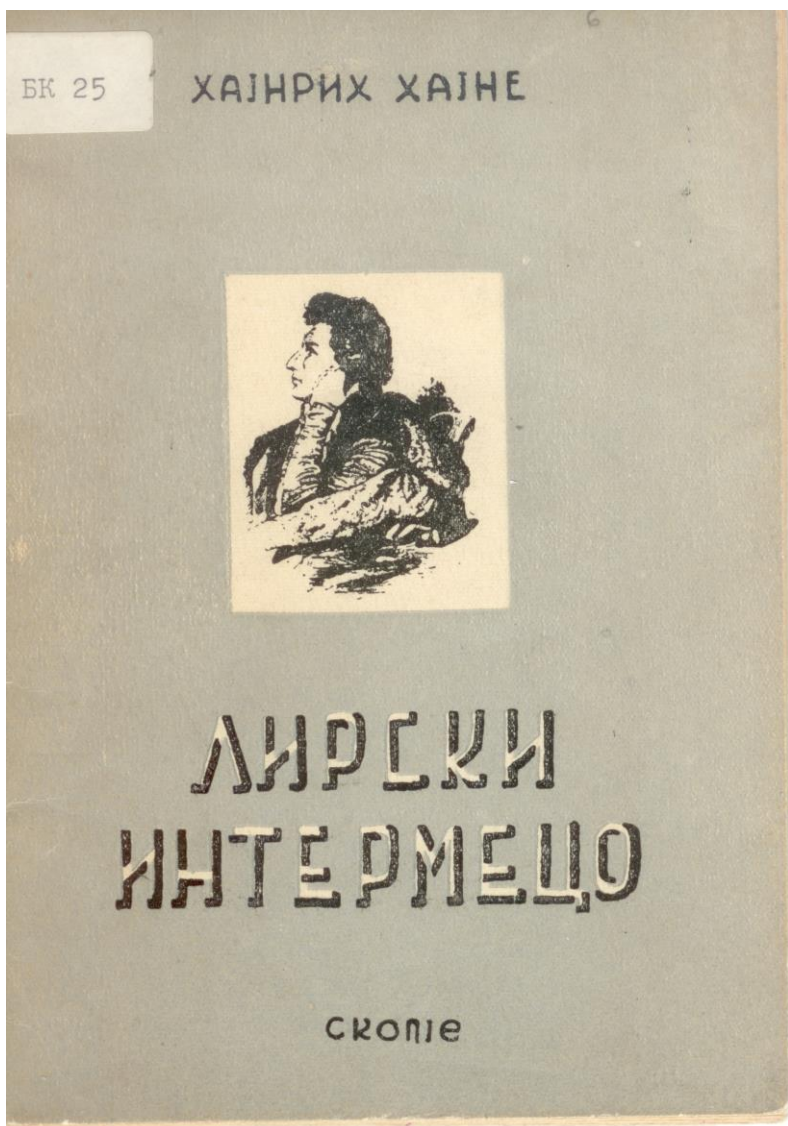
покаже таков каков што е. Некој колне, некој се брани со мудро иронизирање...“⁵.

Потребни ли се поубедливи примери за блиските паралели во поетското писмо на двајцата поетски класици!?

⁵ „Лирски интермецо“, стр. 40.

ХАЈНРИХ ХАЈНЕ

ЛИРСКИ ИНТЕРМЕЦО

Насловна страница на првото издание на „Лирски интермецо“

ПРОЛОГ

*Во книгава ми се влеа
Мојот жал и тешка мака,
Кога ќе ја читаш неа,
Срцево го имаш в рака.*

Си бил еден ритер, бил страдалник клет,
Во мртвило ликот му стинел.
Се штуткал, се плеткал по белиов свет,
Во соништа заблудан гинел.
Тој толку бил здрвен и загубен сет,
Цвеќињата лични, момињата вред
Се смееа каде што минел.

Си седел тој често дома в мрачен кат;
Се криел од луѓето тука.
Ќе раширел раце во безгласен јад,
По призрази умот му штука.
Но кога ќе дојде полноќниот час,
Свон чуден ќе чуеш и запева глас –
И некој на вратата чука.

Неговата мила престапува праг
Во шумна од пена руба,
И развива сета како цвеќец драг
Од превезот чудесно убав.
Брановити коси ѝ обвиле лик,
И очите слатко опиваат в миг,
Та двајцата в преграб се губат.

Ја гушка тој силно во поривот врел,
Дрвениот еве кај гори,

Заспаниот буден, сметениот смел
И бледниот – румен се стори.
А неа пак занес за игра ја зел,
Му прекрива глава со превезот бел
И задирно нешто му збори.

Во кристална подводна палата вчас
Тој опсенет себе се виде.
И остана смајан, и иде без глас,
Од блискотот заслепен иде.
Но нимфата гушнат го води, и мек
Од милозна лира се зачува ек,
Пир свадбен, пир нивнин, ќе биде.

Нејзините друшки мил извиле пој,
И оро зафаќаат сега;
Љубимата сиот растрепетен тој
Сè посилено в прегреб ја стега,
Но светлата гаснат, в миг – темничен мрак,
И ритерот седи сам дома му пак,
Во темното поетско собче.

1

Беше во чудниот месец мај,
Цутени пупките беа,
Тогај во срцево мое
Упојна љубов се влеа.

Беше во чудниот месец мај,
Пееја птиците милно,
Тогај ѝ признав дека
по неа копнеам вилно.

2

Секоја солза моја
цвеќенце лично ќе е.
А секој издив ќе стане
Славеј што слатко пее.

Ако ме сакаш, мило,
Цвеќиња ќе те красат,
И под прозорците твои
Славеи песна ќе гласат.

3

Лилија, ружа и галаба бела,
Тие ми беа љубовта цела,
Но не се веќе, јас љубам силно
Едничко моме, лично и милно;
Таа, што сево срце го зела,
Ружа е, лилија и галаба бела.

4

Кога ти гледам очи кај сјат,
Се губи сета мака и јад;
Но штом ти уста целивав,
Тогај сум веќе сосем здрав.
Кога ти паѓам на гради в страст,
Ми иде чудна небесна сласт.
Но штом ќе речеш: „Те заљубив!“
Јас горко плачам во занес див.

5

О твојот лик, и благ и свиден,
Во првна младост на сон виден,
Е толку убав, од ангел гален,
Но толку блед и толку жален.

И само усни со руј ти горат;
Но ќе ги бакне смртта скоро,
И сјајот чуден ќе се згаси
Што твојот скроман глед го краси.

6

Допри го образот до мојот образ,
Солзите заедно течат тога!
И стисни цврсто срце до срце,
Нека се здружи оган со оган.

И кога солзите наши ко река
Во огнот силен ќе ливнат,
И кога ракава моќно те стега —
Од копнеж умирам вивнат.

7

Душава би сум ја влеал
В чашка на лилија снежна;
Цветот со омај би пеал
Песна за милата нежна.

Песната трепетна да е,
Жива ко слаткиот целив
Што ми го подари таа
Еднаш со усните врели.

8

Недвижно стојат горе
Свездите в сиња лака,
Илјади години веќе
Тлеат од љубовна мака.

Тие си зборат на јазик
Убав и богат, но таен;
И нема граматик таков
Тој јазик што да го знае.

Но јас го изучив добро
И ќе го паметам везден;
Та ликот љубен ми беше
Речник за јазикот свезден.

9

На крилна песна летнат
Јас ќе те понесам,
Крај Ганг, во долина цветна,
Чудесно место знам.
Таму во градина – свилна

При тиок месечев сјај,
Лотоси сестричка милна
Од дален чекаат крај.

Темјанки гледаат горе
В небо, – се смеат со глас;
Ружите скришно си зборат
На уво мирисен сказ.

Газели, нешто да чујат
Лесен ќе подзапрат скок;
Во далечината, бујат,
Речниот шуми ток.

Таму ќе најдеме ние
Под палма постилач мек
Срцето сладост ќе пие,
Сон ќе нè занесе лек.

10

Лотосов цвет се плаши
Од јасен сончев зрак,
И со наведена глава
Занесен чека мрак.

Месецот, љубовник негов,
Со благ го буди глед,
И му се открива нежно
Скромниот лотосов цвет.

Тој цути и сјае и трае
И горе сиот се вдал;
Тој мирише, трпне и плаче
Од љубов и љубовен жал.

11

Во Рајна, личната река,
Во бранот сињ и стишен
Светиот Келн се гледа
И домот негов вишен.

Во Домот икона има
Што сета, в злото свети;
Со милост таа ми греа
Во дните мои клети.

Крај Богоројчица златна
Шират ангелчиња крила;
Очите, усните ѝ се
Како у мојата мила.

12

Не ме љубиш, не ме љубиш,
Но не ми е за тоа жал;
Штом лице ќе ти видам само,
Сум весел како некој крал.

Ме мразиш дури, ме мразиш дури,
Од твое усте се чуло, знам!
О дај ми да го бацам само,
И веќе ќе се утешам.

13

Гушни ме љубовно така,
убава жено драга.
Впиј се со нога и рака,
Со сета ластарна снага.

Веќе го стегна, го свија,
Сиот го опфати веќе
Прва по личноќа змија
Лаокоона среќен.

14

Не колни се а бацуј само,
Во женска клетва немам вера!
Е сладок зборот, но твојот бакнеж
По сладост кај да најде мера!
Да верувам – дај мило усте,
А зборот само издив пуст е.

О колни се сè така, мила,
Ти верувам на зборот веќе!
На твојте гради тонам сиот,
И чинам – блажен сум и среќен,
Си мислам: таа доведи вака,
Па и по смртта ќе ме сака.

15

На очичките од љубената
Ќе сложај најкрасни канцони,
А на устата, на румената,
Ќе сложај најдобри терцини.

На образите од љубената
Ќе сложај најубави станци.
А да имаше она срце само,
Чудесен сонет би сочинил тамо.

16

Светот е глуп, заслепен свет.
И сè понеvkусен тој е!
Дека си имала карактер клет
За тебе велат, убавко мое.

Светот е глуп и слеп е тој,
За тебе нема добро да рече;
Не знаат само бакнежот твој
колку е сладок и како пече.

17

Кажн сега, мило мое:
Ти си само призрак нели,
Што во летни деној врели
Некој поет в ум го кроел?

Туку не, та ова усте,
Ова око – занес светел,
Да го створи не би успел
Поет ова слатко дете.

Вапири и лути тишки,
Змејови со сила грозна,
Прикажани такви лишки
Поетот во жар би создал.

Туку тебе, итро моме,
Она мило лико твое,
Оној лажен поглед скромн –
Тоа не би создал поет.

18

Како богиња в бран залулана
Светла убост растилаш;

Зашто веќе си милувана
Женичка на еден маж.

Срце, срце, за измамата
Срдба немај, само трај,
Прости ѝ, си стори самата
Глупост – да ѝ нема крај.

19

Не се лутам, па макар јачел пискот
Во срцево, па макар јад ме поел!
Од драги камни ај те красел блискот,
Штом црна ноќ е во срцето твое.

Знам веќе. На сон лик ти видов страден,
Ти видов мрака во градите пална,
И видов змија кај ти срце јаде,
Јас видов, мила, колку си ми жална.

20

Да, ти си жална и јас немам срдба;
О мила, ние ќе жаламе двата.
Дур болно срце не ни свие смртта,
О мила, ние ќе жаламе двата.
На усни, гледам, потсмев ти се краде.
И очите со упорност ти светат,
Јас гледам, гордост ти напина гради,
Но пак си жална, како мене клета.

Невидливо и бол ти усни свива,
И скришни солзи очите ги матат,
А горди гради таат рана жива, –
О мила, ние ќе жаламе двата.

21

Што ти е екот и свекот,
Лудува близок и странец:
Мојата љубена леко
Води невестински танец.

Што ти е сумба и думба,
Дробни барабани јачат;
Туку низ свирбата чиниш
Добри ангелчиња плачат.

22

Ти сосем, значи, изуми дека
Го имав долго срцето твое;
О срце слатко, лажливо, мало,
По слач и лага над него што е?

И љубовта ја изуми, значи,
И жалот срце што ми мачи?
Јас не знам – љубовта посилна беше,
Или ја мина жалбата неа,
Знам само – двете големи беа.

23

Да знае цвеќено мало
Што рана на срце носам,
Да ми го лекува жалот
Ќе лее солзица роса.

Да знае славејон само
Душава колку ми тажи,
Слатка ќе запее песна
Тагата да ми ја блажи.

Да знае свездана златна
Што мака срце ми стега,
Утеха за да ми шепне
Би дошла озгора сега.

Но тие како да сетат!
Таа што знае е една:
И таа сама го рани
Срцево, душава бедна.

24

Зошто се олку ружите бледи,
О мила, зошто, кажи?
Зошто темјанките жалба ги реди,
Секоја немо да тажи?

Зошто со олку жаловни гласје
Чучурлигата пее?
Зошто од меките тревни пласје
Мртвенски мирис вее?

Зошто и сонцето – студно се свива,
Погледот му е злобен?
Зошто е земјава олку сива
И пуста како гроб е?

Зошто сум и јас болен да тажи
Срцево олку, да вене?
О моја најмила љубена, кажи
Зошто ме остави мене?

25

Они ти ределе што не,
Дошле на поплака, значи!

Но не ти кажале они
Што е – што душа ми мачи.

Кренале до небо гласје,
И жално нишале глави;
Мене ме нарекле гнасен,
Ти си ги нашла за прави.

Но пак што најлошо носам
Немало никој да знаел;
Зашто најлошото в гради
Длабоко бев го таел.

26

Липата цутеше, славејот пееше красно,
Сонцето лееше смеа по житата млади;
Тогаш ме баци, тогаш ме гушна ти страсно,
Тогаш ме стисна на разбранетите гради.

Лисјата капеа, гракаше гавран блудно,
Сонцето пракаше поглед што возлено гори;
Тогаш на разделба „Збогум!“ си рековме студно.
Тогаш ти учтиво најучтив поклон ми стори.

27

Ние имавме многу дружни чувства,
И пак одлично се погодувавме.
Ние игравме често „маж и жена“,
И пак не се навредувавме.
Колку шалавост и ликување.
Нежно галење и бацување!
На крајот, од желба детинска, ние
„Кријаница“ да играме в шума зајдовме,
И толку вешто секој да се скрие
Што веќе никогаш не се најдовме!

28

Кај сум ти верувал небо,
Попецот што си го пое!
За мене небесна светлост
Окото само е твое.

Кај сум ти верувал бога,
Попецот што си го пое!
Јас немам богови други
Освема срцето твое.

Јас не го верувам злото,
Вечната – сказна е сето;
Окото твое го славам,
Срцето твое клето.

29

Ти најмногу верна ми беше,
Се застапи за мене здраво,
Во моите маки и стравој
Ме пригледа мене грешен.

Ме најаде, напои сила,
Ми собра малумногу пари,
И преслека нова ми дари
И пасош за одење, мила.

Бог нека над тебе стои,
Ни студ ни пек да те фаќа,
Бог нека доведи ти плаќа
За тие добриње твои.

30

31

И, дури јас долго се штуткав и траев,
По туѓите земји во соништа чмаев:
И паднало мака на мојата мила,
Невестински фустан таа си шила,
И со нежни раце го гушнала зетот,
Најглупото маже од сите на светот.

О колку е убава таа и скромна,
Нејзината лика живо ја помнам;
Обравчиња – ружи, темјануги – очи
Во пролетен цветеж сладост што точи,
И така ја загубив, така се сметов,
Што најстрашна глупост сторив на светов.

32

Сињи темјанушки се очињата,
Црвени ружи обравчињата,
Лилии снежни рачичките нежни,
Тие сè цветат, сè пролетта трае,
Само срценцето исушено чмае.

33

Што личен светов – сињо небо грее,
И ветре нежно и омајно вее,
И цвеќенце на ливада се смее,
И капка роса низ него се лее,
И човек клика, игралито сè е –
И само јас во мрачен гроб би легнал,
И мртво либе на гради би стегнал.

34

О љубена, кога во гробниот лем
Ќе лежиш, во гробната мрака,
Ќе слезам јас кај тебе долу вземи,
Ќе легнам на твојата рака.

Те љубам, те гушкам, во преграб те свив,
Ти мирна, ти студна, лик бледен!
И офкам и плачам и трепетам див,
И станувам мртовец леден.

Ги буди мртовците полноќен зов,
И нивните танци се ројат:
А ние сме само под мрачниот кров,
Јас лежам на раката твоја.

Ги буди мртовците судниот час,
Ги вика за радост и мака;
Но не може да нè растревожи нас,
Си лежиме мирно сè така.

35

Самотен бор се виши
На север, на оголен брег.
Тој дреме, со зимски укит
Го обвил мраз и снег.

На соне палма тој гледа
Што негде во источен крај
Самотна молкома жала,
На спили вжештени чмај.

36

Лична свездо што се златиш,
Дален поздрав да ѝ пратиш,
Да ѝ кажеш сè по ред

Што сум верен, жален, блед.

37

(Главата вели:)

Ах, столче само да би била,
На кое нозе ти би клала!
И колку да ме газиш, мила,
Јас нема сепак да се жалам.

(Срцето вели:)

Ах да сум само перниче свилно,
На кое твојте игли стоат!
И колку да ме боцнеш силно,
Ќе бидам среќно јас од тоа.

(Песната вели:)

Ах, да сум само книга бела
И да ѝ служам за папилоа!
Јас ќе ѝ шепнам сказна цела
За тоа што го чувам в потај.

38

Штом од неа делен бев,
Заборавив што е смев,
Задирачки многу чув,
Да се смеам не можев.

И со неа в исти час
Го загубив плачот јас;
Та срцево писка в јад,
Но солзи ми не течат.

39

Од мојте големи таги
Си правам малечки песни:
И нив кон нејното срце
Ги носат крилца лесни.
Го нашле патот тие,
Но назад си идат и тажат,
И тажат, и нејкат да кажат
Што тоа срце крие.

40

Сè таа мисла ме свила,
Убава жено драга.
За дека моја си била
Со душа и со снага.

Снагата уште ја сакам,
Душата да ти е проста –
Јас би ја закопал неа,
Сам имам душа доста.

Душава надве ја делам,
Ќе ти го вдахнам делот,
И ќе те прегрнам да сме
Со една душа и тело.

41

Филистри во празнична дреа
По полето прошетка прават;
Ко бајчиња рипкаат, блеат,
Природата лична ја слават.

Со светнати очи се пулат
Во цутот романтично-бујат;
И долгите уши ги чулат

За врабешка песна да чујат.

А јас пак прозорецот денес
Го прекрив со завеси сури;
Сеништата на видок мене
Ми идат по видело дури.

Од пределот гробовен, мрачен,
Се јавува љубовта стара;
И седната до мене плаче;
Та срцево мое се пара.

42

Ќе стане призрак од гробот,
Од дните в гроб што се скриле
И ќе ми наспомни дека
Некогаш блиску сме биле.

Јас тогаш денски сум бродел
Од врели соништа мачен,
Во чудо стоеја светот
Пред таков скиталец мрачен.

А ноќе поарно малку
Што пусти патјето беа;
Сам – само сенката моја,
Ја следев замолчен неа.

Со екот мостот се осве,
А в облак месецот стаен,
Ќе сирне – поздрав ми праќа
Со поглед грижовно сјаен.

Пред твојот дом сум стоел,
Сум гледал занесен горе
Во твојот прозорец владен –

А в срце жал ме морел.

Не еднаш, знам, ме виде
Ти таму, љубена моја,
На месечината сјајна
Ко некој столб да стојам.

43

Заљуби момче моме
Што друг си чекало дел;
Другиот друга пак сакал
И неа си ја зел.

Момето тогаш се мажи
за еден прокопсан маж
Кого што прво го сретете;
Настрада момчокот наш.

Ако е сказнава стара,
Сè нов е нејниот глас.
За кого прилега, нему
Од жал му нема спас.

44

Љубов, пријателство, камен на мудрост;
Велат – три најарни работи се;
И јас ги ценив, ги барав насекаде,
Но дали негде ги најдов? Не!

45

Песната што ми ја пеа
Либето в загубен миг,
Штом ќе ја зачујам неа

Расте во градиве вик.
Темничен копнеж ме гони
Напред по планински пат,
Таму во солзи се рони
Мојот неизмерен јад.

46

Цвеќињата гледаат сите
Кон сјајното сонце в пек,
И реките фаќаат сите
Кон сјајното море тек.

Првнуваат песните сите
Кон сјајната мила в лет –
Земете ги солзите мои,
О песни, и немирот клет.

47

Сум сонил едно кралско дете
Просолзено и бледо;
Под цветна липа гушнат седев
Со тоа кралско чедо.

„Го нејќам тронот на твојот татко,
Ни скиптар ми е требен,
Јас круна нејќам, о дете слатко,
Те сакам само тебе“.

„Но не е можно тоа“, рече,
„Во гроб јас младост губам,
Ти идам само во глува вечер,
Ти идам дека љубам“.

48

О мила, во кајчето лесно
Си седевме зближени двата.
Нè носеа тивките весла
По водни, низ темнина, патој.

На сенките островот красен
Од мракот се издели скоро,
Се слушаа милозни гласје,
Се виеше маглено оро.

Поумилна песната стана,
Се нишкаа танците по ред;
Но, ние поминавме встрана
Без утеха в бескрајно море.

49

Ме мами рака бела
од стара сказна јасна
Што реди чудни дела
За една земја красна,

Во која цветја жалат
При залез златно-мрежен,
Со поглед си се галат
Невестински и нежен;

И секо дрво збори,
Со сите дружно пее,
А свирба што се ори –
Жив извор води лее;

За љубов песни сунат
Што никој не ги слушал,
А копнежи ти бунат
Со сладок трепет душа!
Ах, таму јас би сакал

Да најде срце радост,
Да тивне сева мака,
Да сетам чудна сладост!

Ах! таа земја красна
Ја гледам често в соне;
Но болска зора јасна
И сонот пусто тоне.

50

Јас сум те сакал и уште те сакам!
И кога светов би се урнал,
Од урнатините пак би се кренал
Огнот на таа љубов бурна.

51

Низ градина самотен шетам
Во утрински летен час.
Цвекињата шепотат, зборат.
Но занемет миам јас.

Ме гледаат тие со жалба
И зборува цвет со цвет:
„Не колни ја сестрата наша,
Ти човече тажен и блед!“

52

Ти љубов моја, блесна
Со темен сјај и моќ
Ко една жална песна
Во летна чута ноќ.

„Во чудна бавча бдеат
Две луди в запал драг;
Ним славеи им пеат,

Им грее лунен зрак.

„Пред лична мома мала
Млад ритер навел лик.
Но иде дива ала,
Ја крева неа в миг.

„И в крви паѓа скршен
Тој ритер, в тешка коб“ –
А појот ќе се свршел
Штом јас ќе легнам в гроб.

53

Тие ме мачеа мене,
Чинеа злости без број,
Едни со љубовта своја,
Други со омразот свој.

Отров ми тураа в чаша,
Отров во залакот леб,
Едни со љубовта силна,
Други со омразот слеп.

Но тие најмногу што ми
Носеле пекол и мрак,
Ниту ме мразеле тие
Ниту ме љубеле пак.

54

Горешто лето ти лежи
На твојте образи, мила;
Туку во срцето мало
Студена зима се свила.
О силно љубена моја,

Кај тебе промена иде!
Тогај на образи зима,
Летото в срце ќе биде.

55

Кога се делат двајца
И ќе си дадат рака –
На плачот крај му нема,
На издиви од мака.

Но нас без „ах“ и „таго“
Лошиот час нè дели;
А тоа после си дојде –
Солзи и издиви врели.

56

Тие на масата седат,
За љубовта е зборот.
Естетски мажите гледаат,
Дамите в чувства горат.

„Платонска љубов јас ценам!“,
Дворскиот советник грофна.
Криво се насмевна жена му,
Но сепак „ах-ах“ – офна.
Попот растегнува уста:
„Не чини многу крепка,
Здравјето го запустува“.
„Зошто?“ – госпојцата тепка.

Вели грофицата тажно:
„Љубовта пасија ви е!“
И на баронот важно
Чашка му дава да пие.
Едно е местенце празно,

Ти не си тука, мила.
О колку убава сказната
За твојата љубов би била.

57

Отровни песните ми се –
Инаку како да биде?
Отрувач ти ми тури
Во мојот живот свиден.

Отровни песните ми се –
Инаку како би било?
На срце змии јас носам,
И тебе, мое мило.

58

Пак сонив сон што знаен ми е:
Во мај, во ноќна доба
Под липата за верност ние
Се колневме до гроба.

И какви клетви само беа,
И каква љубов страсна;
За на ум да ја имам неа
Ти за рака ме касна.

О мила, усте мое медно,
Ти аплива, ти красна!
Колнењето си беше редно,
Но без нужда ме касна.

59

Јас стоев на врв планина,
И чувството ме фати.
„Камо да бидев пиленце!“

Се туфкав безброј пати.

Камо да бев ластовица,
Би мавнал леки крила,
И би си лепел седелце
До твојот прозорец, мила.

Камо да станев славејче,
Пак кај тебе би летнал,
И би ти пеел песнички
Ноќе од липата цветна.

Оф, ут да станев, на срце
Јас би ти дошол, драга;
Ти склона си кон утмани
И лежиш утманска тага.

60

Пополека колата моја
Низ горски се движи крај;
Низ долини цветни што чудно
Развиваат в сончев сјај.
Јас седам и сонувам, мислам
За милата моја пак:
Но одеднаш – в кола се всреле
Три сенки од гробниот мрак.

И скокаат тие, се криват
Со подбив а сепак со страв,
Со кикот се слеваат ведно
И гинат ко маглен прав.

61

Јас на сон плакав. Сонив –
Погребана си била.
Се разбудив, но солзи

Со иста леат сила.

Јас на сон плакав. Сонив –
Ме остави, о драга.
Се разбудив, и долго
Од горка плачев тага.

Јас на сон плакав. Сонив –
Та она пак ме сака.
Се разбудив – се ронат
Пак солзите сè така.

62

Те гледам на соне сека ноќ,
Со поздрав ми идеш милно,
Пред твојте нозе со гласен плач
Се фрлам тогај вилно.

Ужалана ме гледаш ти,
ја нишаш русата глава;
На твојте очи ред солзици
Од бисер ќе се јават.

Ми даваш китка од кипарис,
И збор ќе ми кажеш скрито.
Се будам, гине китката,
А зборот – изумен е и тој.

63

Ноќта со виенење иде,
Есенски врнеж и ветер,
Кај може сега да биде
Моето трепетно дете?
Самотно собиче смислив,

Прозорец, до него она;
Солзен под клепките блискот,
Очите в темнина тонат.

64

Нокта е есенска, студна,
Дрвјата ветер ги свива;
Самотен низ гора јавам
Стуткан во шинела сива.

Како што одам, така
Мислите пред мене одат;
Накај најмилата моја
Весело, леко ме водат.

Лавеж, наизлегле слуги,
Свешникот на пречек гори;
А јас по скалите загнат,
Свечкаат моите шпори.

Топла и мирисна соба,
Килими послана сета,
Милата тука ме чека –
Јас нејзе в раце ѝ летам.

Шуми во лисјата ветрот,
Дабот ми збори, се чуди:
„Што сакаш, патнику улав,
Со твојте соништа луди?“

65

Паѓа треперлива свезда
Од височината сина!
Тоа на љубовта беше

Свезда, што сега згина.

Од јаболкницата лисја
и цвет по цвет се рони.
Шалаво ветре ќе мине
И си се игра со нив.

Запева лебед во ноќта,
Морен по езерце весла,
И тоне во гробот бранлив
Со тивка – потивка песна.

О што е мирно и мрачно!
Одвеан цутот и листот,
Свездата искреста згасна,
Молкна самотниот пискот.

66

Полноќен час и нем и студен;
Низ шума тажен бев заталкал.
Дрвјата патем од сон ги будев,
Тие стресуваа глава од жал.

67

Тој тука мира нашол
Што сам се отепап.
На распаке над гробот
Му расте цвеќе мал.

Ноќ студна, нема. Трпнам
На распаке од жал.
При лунен сјај се нишка
Тој цвеќе сињ и мал.

68

Кај да одам, мрачно сè е,
Сегде лежи тмајот клет,
Зашто веќе не ми грее,
Мила, твојот светол глед.

Нема љубов, да ми сјае
Свездица со златен зрак,
Под нозе ми бездна зјае –
Земи ме, ти древен мрак.

69

И злите песни и сништа,
Што секој лошо ми кобел,
Да ги погребеме веќе;
Ковчег донесете гробен.

Внатре ќе положај нешто,
Што? – после ќе се знае;
Од Хајделбершката бочва
Ковчегот поголем да е.

Дајте ми и катафалка
Наспроти него да иде;
Во Мајнц е долгичок мостот –
Подолга таа да биде.

И десет цинови дајте
Посилни нека се исто
Одошто в Келн во Домот
Силниот свети Кристоф.

Ковчегот да го носат
И да го потопат в море;
Нели за таков ковчег

И таков гроб е створен.

А зошто толку тој ковчег
да биде голем, да тежи?
Дека и љубовта моја
И жалот внатре ќе лежи.

* *
*

МАВАРСКИОТ КРАЛ

Во прогонство оди кралот млад,
Маварскиот крал од Алпухара;
Молчаливо и со болно срце
Пред карванот напред јава тој.
А зад него на високи седла
И во лично лелејки од злато
Седат жени од харемот негов;
На маските – црни слугински
До стотина јунаци го следат
На арапски благородни коњи,
Горди коњи, туку секој коњик
Во седлото трае провиснат.
Ниту цимбал ни барабан звучи,
Ни се слуша гласовита песна,
Само сунат сребрени свончиња
На маската жаловно во молкот.
А на висот откај што се гледа
На Дуеро долината ширна
И Гранада со своите запци
Се видува за последен пат,
Таму кралот од коња се симна
И долго се всираше во градот
Што молскоти во вечерен блесок
Ко украсен со злато и пурпур.
Туку, Алах! Каков страшен изглед!
Крстот шпански и шпанското знаме
На кулите на Алхамбра светат
Место оној полумесец мил.
Ах, на кралот при таквиот изглед
Од градите издиви му јачат
И низ лика му бликнаа солзи

Ненадејно како водопад.
Мрачно гледа од високо седло
На сина си кралевата мајка,
Гледа таа син ѝ како страда
И го кори и гордо и луто.
„Боабдил ел Чико – рече таа –
Како жена ти го плачеш градот,
А поарно да знаеше, кралу,
Да го браниш градот како маж“.
Штом го зачу овој суров говор
Најмилата љубима на кралот,
Таа скочи од лелејката
И го гушна повелникот свој.
„Боабдил ел Чико – рече таа –
Утреши се, усмири се, драги,
Од бездната на твојата тага
Процветува ловорика лична.
О не само кој е тримфатор,
Што го дари богињата слепа
Со венецот на победен чин,
А и оној воин јуначен
Кој подлегнал пред грозната судба,
Паднатиот – ќе живее и тој
Во споменот на луѓето вечно“.
„Рид на задна Маврова издишка“
До денешен ден се вика висот
Откаде што за последен пат
Кралот тажен ја виде Гранада.
Милозливо го исполни рокот
Пророштвото на чудното љубе,
И се слави маварскиот крал
И се дума неговото име.
Ни ќе тивне неговата слава
Пред да пукне со тревожен свек
Последната жица од гитара,
Од гитара андалузиска.

БОЈНОТО ПОЛЕ КАЈ ХЕСТИНГС

Опатот Волтхемски длабоко
офна од лошиот глас:
кај Хестингс кралот Харолд
загинал в злокобен час.

Тој праќа двајца монаси,
Асгод и Ајлрик, со налог
кај Хестингс да го најдат
мртвото тело на кралот.

Тажно отидоа тие,
тажно се вратија тука:
„Пречесен оче, жиг и жал
душата ни ја клука.

Загина најдостојниот маж,
победи клетиот целат,
крвници алчно делат плен,
земјата наша ја делат.

На секој вошло нормански
лордовство му се дава,
јас видов еден крпач од Бајекс –
со златни шпори јава.

Тешко и горко на Саксите!
Горе на небото чисто,
саксонски светци, што мислите вие?
И вас ве чека исто.

Сега е јасно каков знак

ни даде, крваво-светла,
кометата што јаваше
горе на огнена метла.

Кај Хестингс што ќе видиме?
Кожата да ти се ежи!
По сето поле баравме,
мрша на мрша лежи.

Барај наваму-натаму,
допладне, попладне цело —
и нигде да го најдеме
на кралот мртвото тело“.

Молкнаа тие; опатот
крши прсти од мака,
длабоко беше се замислил,
најпосле рече вака:

„Кај Гренделфилд на Бардстоун,
в шума на чистинка една —
таму Едита Лебедов Врат
стреа си нашла бедна.

Поради белиот убав врат
ја завикале така.
Не беше тајна дека неа
кралот Харолд ја сака.

Ја сакал и ја милувал,
после ја оставил кралот.
Шеснајсет лета оттогаш
таа е сама со жалот.

Вие викнете ја, браќа,
со вас во Хестингс да оди,
зашто на жена срцето

поарно може да води.

Потоа овде мртвиот крал
да го донесете вие.
Душата да му се посвети,
телото гроб да го скрие“.

Дури кај полноќ дојдоа
во тие глуви страни:
„Стани, Едита Лебедов Врат,
со нас да одиш, стани!

Херцогот нормански победи,
пропиште земја страдна,
а кралот Харолд на полето
бојно кај Хестингс падна.

Да го најдеме мртвиот крал,
тоа од нас се сака, –
од Волтхем да се пренесе тој.
Опатот нареди така“.

Ни збор да пререче жената,
и трга веднаш, боса!
Надвор на ветерот се развеа
диво нејзината коса.

Брзаше напред сирота
до што ја држи сила,
в зори кај Хестингс се покажа
бигорливата спила.

Полека стана маглата
долу од осои ладни,
со стрвен пискот летаат
гарванските јата гладни.
Таму илјадници трупови

на сето поле му тежат,
раскинати, расчешнати
луѓе и коњи лежат.

Гази Едита Лебедов Врат
крвје со боси нозе,
погледот остар ѝ скита
сегде по просторот грозен.

И сегде бара, и скорива
често од гарвани јата.
назад по стапките нејзини
клинката тие двата.

Се ближи приквечерина,
самрачна сенка се крена –
одеднаш од гради ужасен крик
ја стресе кутрата жена.

Го нашла Едита Лебедов Врат
на кралот мртвото тело!
Не зборна и не заплака,
го баци бледното чело.

Бацува уста, образи,
гушка снага до снага,
раната му ја целива,
крвава на гради трага.

На рамото ја бацува
лузната уште јасна,
со заби што му ја бележа
еднаш во игра страсна.

А пак двајцата монаси
од гранки леса прават,
на неа како на носилка

телото да го стават.

Тие го носат мртвиот крал,
во Волтхем патот ги води;
по нив Едита Лебедов Врат
по најмилиот оди.

И пее упокојна молитва,
и детски е тој глас.
Што страшна ноќ! Монасите
тихо се молат за спас.

ПЕТАР ПЕТРОВИЌ ЊЕГОШ

ПОЗДРАВ НА НАРОДОТ НА НОВА ГОДИНА

Мој народе, јуначко колено,
честита ти Новата година!
Нека духот бог ти го возроди,
кон цел светла напредно да одиш,
да закитиш дом со умствен венец,
што досега глупост мракобесна
го газела со нечисти нозе.
Со просвета – и напредок има,
со просвета – народноста цути;
со народност – и живот духовен,
кој ја нема – бездушно кипиште.
На просвета храмот е отворен,
со круните се венча Минерва;
на видело не смеат да стапат
суровите слуги на пеколот
мрачен Омар и Тиензигоан.
Кој се срами од мајчино млеко,
срам да му е од луѓе и векот,
срам да му е од јасното сонце,
зашто мајка со нив го дарила.
Родољупство што е? Електрика,
пречистена искра божествена
низ пламења на бесмртен оган.
Во храм нечист таа не влегува,
но во гради што се благородни –
тука игра, тоа ѝ е царство.
Кое срце за свое не бие,
залудно се в гради разбудило,
со крв мртва само што се труе.
Липо, лјепо, лепо и лијепо,
било, бјело, бело и бијело –
ливчиња се од едно цвеќенце,

од една се пупка развиени.
Со играчки децата се лажат,
а трудности луѓе надвиваат;
со трудот е бесмртен народот –
просторен е доста жртвеникот,
– потомството со него богато!
Чист остана патот за верата;
пареата што оган ја тера,
заветите на душите богу –
по свој зрачок секој нека лета;
и наедно – пак теснота нема,
лесен пренос на материјата.
Не се праша кој како се крстел,
– а душата чија крв му топли
и чие го млеко задоило.
На верата тука е вопросот.
Неуките усти занемеа
што светото евангелско слово
со химерен пламен го спотнаа,
та од него лошо узреваше
адско семе на братскиот раздор.
И капнаа самоубиствени
неопитни раце на слепците
што заветот и општата светост,
својот јазик, народноста своја
ги кинеа и каменуваа.
Со каков се талисман градите
така горди, така накитени
како што се со срце огнено
во коешто родољупство кипи?
Кој е верен на својата светост,
полезен е на власт и родина;
кој родната мајка си ја хули,
во гнев страшен на него се крши
и вечната клетва родителска;
прахот негов бури на хулења
вечно ќе го волнуваат в гробе.

ПОЗДРАВ ДО ШТИТОТ НА СРБОБРАН

Не смее долго оваа мрачна ноќ
во душите наши пеколно да цари!
Вулканите што страшно зовреле
во градите наши – ќе избувнат
и ќе го задушат оној што со срам
го загнаси јуначкото српско име.
Родната земја, во која почиваат
коските на славните наши предедовци,
нека ни биде торжествена гробница
или пантеон на возвишени души.
Кој да го трпи овој скотски порок?
Херојските души од него се гнасят.
Од витешка висина падна Србинот
во омразна тиња на гнаското ропство.
Благородна и јуначка крв –
што е друго освен сјајна жртва,
пред олтарот на честа да вива?
Каде има поубави сништа
отколку што во скутот на мајка?
Освен честа – друго царство нема
благородна душа да царува.
Фрлете го грозното мртвило!
Еден војник што јуначки паднал
за својата мајка татковина
по душата не ли ги достига
Александра, Милоша, Сцевола?
Јазически нечовечни орди
доста ова племе го газеа;
секирата им е изабена,
догорена гламната до нокти.

Еј Србине, витешко колено,
кој те газе, кутра мајка твоја!
Зошто својте сили не ги знаеш
и ударот на својата рака,
којшто може врагот да го сотре
и синцири гнасни да искине
што слепоста уште те врзува?

НА ЛОВЌЕН

Гордо стоиш, ловќенска планино,
над облаци глава си кренала,
та под себе гордо разгледуваш
што чудеса природата збрала:
Црна Гора – крвави мраморје,
рамна Босна, лута Албанија,
турски полја, латинско приморје!
Ударите вековни на громот
во своите пазуви ги тураш
ко девојка даровни јаболка.
Ти секому дружба откажуваш
што не личи на волк или орел,
на Милоша или Караѓорѓа,
а отровни блуеш анатели
на Вуковци, клети предавници.

ОРЕЛОТ И СВИЊАТА

ИЛИ НАШИТЕ БРАЌА ПОТКУПЕНИ ОД ТУРЦИТЕ

Една свиња од полно корито
пред вратата на имашна куќа,
ко што знае, свински си локаше.
А орелот гордо на карпата
величави крилја одмараше
и остреше смртоносни нокти,
та фрлаше пламени погледи
насекаде во пролетно утро,
готвејќи се за нова победа.
И свињата, кога се налока,
ја покрена муцката валкана,
го догледа на карпа орелот.
Гровна силно, вака му велеше:
„Што си клекнал на голата карпа,
несреќниче, гладен ајдутине,
изгнаниче под општо проклетство?
Каква ти е пустата судбина?
Празна слава крваво грабање,
и со крви ручек без вечера.
Ај наведи глава пред луѓето,
па да видиш што е живеачка:
три корита на ден ми даваат,
сè пополни едно од другото;
по цел ден сум во тиња до уши,
си се кашкам и живот живеам;
ниту мислам, ниту глава кршам,
ами од сон право на корито“.
Мавна орел, па присобра крилја,

на свињата презриво ѝ вели:
„Пред свињите можеш да се фалиш
а не пред нас со таквиот живот,
зашто ние од гордо сме племе
и од таков живот се гнасиме.
Туку не е ни чудо за тебе:
свински мислиш и свински зборуваш.
Ти даваат така и те гостат,
не за тоа што ти си го мислиш,
а штом малку сланина ќе збереш,
ете ти го чеканот по тимба.
Ти погоди, ние сме грабачи,
под вселенски процес живееме
на опасност и крвава борба;
тоа ни се игри и пирови.
Но нашите ликови се горди
на земното величество симбол,
и на царски круни тие светат;
а круните уште се гордеат
што достојни ликот наш го носат“.
Така рече и лесно се цитна,
како стрела крилата од лакот,
во своето царство над облаци.
А свињата остана во калта
да ја чека секирата в чело.

СПРОВОД НА ПРАХОТ НА С. МИЛУТИНОВИЌ

*Кој не знае светска куд
светот му е строг и груб.*

Смртта страшна, грознолика, на тагата мајка клета,
без чувство, со студна душа, правдата ја дели света;
не познава чин ни лице, со студено сито сее,
вечна искра во прав бара, за на небо да изгрее.
На невиност жртви димат пред нејните дворје мрачни;
во гробовна лулка ниша кон вечноста души мачни;
кон огниште вековечно чувствениот пламен рее,
низ гробнина таинствено пак со него да се слее.
Да, зраците заробени во темнило од облаци,
кон дискосот сеопшт треба да се вратат сите зраци.
Блудешт факел е генијот – метеорски извор в мрака,
лек одблесок на спомени од вечната светлост јака;
душата е искра која по бележан пат се праќа,
како јасно виножито на изворот пак се враќа.
На дејствие неуморно овој начин сочетава
небо – земја, земја – небо, и животен тек им дава.
Со тој начин на дејствие вечно силни пламни стојат,
во недрата на сесветот бесмртни се искри ројат:
на овие патје роден, неуморен напор кружи
и надежта за човека – за со бога да се здружи.
А душата на поетот? Како живо сребро свети:
мала мена да настане, во кристалот ќе ја сети.
Каде силен лет се мери, ти си, Симо, прв до први:
трудно око да те зрне, не крај тебе да се врви!
На простоно пазариште алмаз нема цена права
ни генијот сред невежи заслужена нашол слава;

млади души во повојот не ќе сечат силен тресок
на небесно наречие, а не да му видат блесок.
Јас ти должам многу тебе, – и тоа е врска света,
со длабока признателност душава е полна сета.
Ти погледот ми го внесе в зрачен простор и дворови,
во кои се свезди множат и шетаат во хорови;
ми покажа свет без компас, компас што без пол се
штутка, –
земјата е тоа наша, таа бедна, вечна грутка.
Зар споменик ќе ти дигне Словенството – проста маса,
што во мрака уште шлапа и ден нема да го втаса?
„Што е наше – сè е лошо“, – меѓу себе секој тврди.
Нема чувство за народност, на туѓо сме робје грди!
Збогум, Симо, за послежно; в црна земја спиј си
лесно!
Твојот спомен ќе го чува Словенството, сегде свесно.
Во народни химни, сјаен, твојот мрамор виши става;
во аманет од век на век во вечноста да се дава.

**„ТРОЈЦАТА СТЕ НАСАМО,
ЕДЕН ВО ДРУГ НЕ ГЛЕДА“**

*Кој си ти? – Филозоф.
Кој си ти? – Астроном.
А кој си ти? – Поет.
Што чудно друштво!*

Тројцата сте насамо, еден во друг не гледа,
еден со друг не збори, како да сте скарани.
Ти си ко статуја од студен мрамор
со склопени очи, замислено чело,
а ти ко будала, како очајник,
ко некое плашило ококорено
косата ја кубеш со страотна лика.
Ти свиркаш и пееш и немирно седиш,
секаде се вртиш напрчено гордо,
на сè поглед фрлаш со доволство живо;
може да си среќен заљубеник некој
или можеби си син на некој цар.
Кажете ми, молам, што е трудот ваш,
и должноста ваша, – би сакал да знам.

„Трудот мој: да мислам, да мислам и мислам
а должноста тихост, а должноста мудрост.
Луѓето ги гледам помали од мравки,
луѓето ги жалам за нивната глупост;
морето го гледам како капка вода,
како искра – така сонцето го сметам.
Сè на светов презрев, и самиот себе“.

„Трудот мој е мачен и многу заплеткан, –

за довека нема крај да му се најде.
Ми дадоа срча со ѓаволско својство,
ме внесува тоа меѓу свезди горе
ко сонцето зракот во песочно море.
Должност ми е текот нивни да го следам,
должност ми е да знам колку се големи,
должност – опашеста да гонам комета,
по неа да кршам врат в пустина сина;
штом опаш ѝ фатив и штом го измерив
и штом ќе ми каже кога мисли назад,
тогаш ќе ја пуштам, порано никако.
Го минав ли работ на човечка можност?
Должност ли е тоа што умот го зема?
Зар е чудо ако полудам од неа?“

„Мојот труд еве го: пишење, пишење!
А должноста ми е да пишувам красно.
Природата мене богата ме одбра
да пеам за дивна зора што се раѓа,
внимателно ликот сончев да го следам
од изгревот дури до залезот негов,
од ведрите чела на трепетни свезди
чудеса да читам на творецот велик,
пролетната прелест со пој да ја сретам,
да ме храни песна на горскиот певец,
на потоци жубор и игра да слушам,
на Амора ветрен храмови да сидам,
кому што на глава круна му ставиле,
гради снежно бели а уста малечка,
да следам кај вечно морено се ниша,
сребрените далги како му се рушат,
и ледени круни на ридја да гледам
и зракови светли како од нив никнат.
На моето чувство струните се нежни:
јас цвеќе да видам што ноќе се родил
под жалосна светлост на тажната луна,

во душата чувство тој ми разгорува;
јас листец да чујам што блед долу паѓа,
душата ми трпне од тоа паѓање.
Јас верно ја служам мајката природа;
нејзината книга, тајни исполнета,
за оково мое се отвора вечно.
Јас со песна одам низ мрачна гробница
во пределот светол на вечната радост,
На лирата моја гласот да го слеам
со хорот ангелски пред престолот вишен“.

Чудна служба, богме, сте вршеле вие!
На земја никнати, земјата ве храни,
а храмот е нејзин за вас мал и тесен,
таа ви е туѓа, небото ве мами!
Затоа ни иде природата ваша,
на смртниве луѓе, и чудна и смешна.
Вие сте ангели или црни врази, –
останете збогум, јас не сум ви дружба!

НОЌ ПОСКАПА ОД ВЕК

Жолта луна низ ведрина со чудесна прелест тече
по полиња освездени во пролетна красна вечер,
сипе зраци магически, таинствени чувства буди,
та погледот на смртникот во сладосна дражест блуди.
Горе свезди на роеви брилијантни ора плетат,
долу капки на роеви на рајската вода светат;
в грмка славеј осамотен хармонична песна пее,
од свитците светла трага низ темната ноќ се рее.
Јас замислен пред шаторот на килимот шарен седам
и со поглед внимателен убавиње чудни гледам.
Чувствата се мои трезни, а мислите шират крила;
од оваа убост божја најадрува умна сила.
И на себе пак си дојдов, во човечка слеглов стега,
но лишено од престолот божество сум мало сега;
во слаткиот ход Дијанин духот ми е чудно фатен,
со претчувство ме занесе нејзиниот венец златен.
О наследство идеално, бесмртие ти ни вети,
та душата со небото својот допир да го сети!
Во надежда пливнат слухот и душава будно бдее
над секое движение низ ливада – чујно сè е!
Ако пукне пупка цветна или капне роса леко –
сè во слухот остар грми, во мене е страшен екот;
ако птица со крилата во густата трепне трева,
морници ме лазат рајски, во главата шум се крева.
Мигот ми е како саат – времето ми запре сега;
силите се мои на штрек, насекаде око бега.
Но еве ја, самовила, со лек постап кај ми лета –
Завидете, бесмртници, за минута ваква света!
Одот ѝ е погосподствен од стапките на Аврора

кога рано ќе ишета над сребрена в пролет гора;
како ликот на Атина – нејзината лика мила,
черти фини презираат огледало и белила.
Запри, луно, бела кола, о не мини време красно,
и над Изоп запираше за нимфите сонце јасно.
Прелесната јас ја гушнав, како бог што делил делба,
под шаторот ја воведов да исполнам света желба.
Под сјајот на красна луна, при свеќичка запалена
пламената допре душа мила душа и галена,
со целиви божествени за воедно да се слеат.
Ах, целиви, божја мана, што прелести рајски леат!
Целителен балсам цицам на устето нејно мало,
најмирисен што небото на земјата ѝ го дало.
Создание совршено на тајната божја сила,
побавно ниту може, ни некогаш направила!
Со ангелски обрвчиња, со малечко усте медно –
од илјада што чувствувам да не најдам збор за едно!
Снежни ѝ се гради бујни, а со свети пламни дишат,
две филдишни јаболчиња сладосно се од нив вишат;
црна коса на бранови низ рајските гради бега...
О красото! Чудо умот да не ми е земен сега!
Под црните далги меки погорда е градта нежна
од планина горделива под вечната соспа снежна,
при изгревот сончев кога од цветно ја поле гледам,
низ мрежичка тенка магла облиците ѝ ги следам.
Јаболките ѝ ги гиbam – два радосни света чинат,
му дарија чуден восхит на човек од тага скинат;
со косите нејни потта од врела ја бришат глава...
Јас за неа сè ќе дадам, сека радост, сета слава.
Во уста се уста впиле – еден целив за ноќ цела!
И пак не се намилував сит од таа снага бела;
се сврзале два погледа со сладосна сила тајна,
ко сонцето над пучина со својата лика сјајна.
Луната се скрива веќе и презема Фебус влада,
тогаш од вид ја загубив љубимата моја млада!

ПОСВЕТЕНО

НА Г. С. МИЛУТИНОВИЌ
(На Цетиње 1 мај 1845)

Да, всегда ми драги наставниче,
српски певче венчан од небото,
смешен дар е човечката судба,
човечкиот живот сон е страшен!
Зад вратата изгнан на чудата,
човекот е чудо сам по себе;
на брег бурен исфрлен човекот
од раката на смелиот случај,
сиромашен и без надзирател,
под дејствие на тајна промисла,

тој ја помни началната слава,
тој сонува пресреќно блаженство;
но споменот негов и снитата
му се кријат веднаш од погледот,
копнат брзо во мрачни редови
во повеста долга на вечноста;
и само што со темниот замин
на душата жал ќе му остават,
та залудно напина, во пранги,
да ја просре зад себе мрачноста.

Човек фрлен под облачна сфера
дал ги прима двете зачатија?
Дали овде нашол двојна лулка?
Дали му е земјава судена
за некаква казна таинствена,
ил награда бурна и времена,

ил расадник на душевна сладост?
Ах, тоа е највисока тајна
и духовна бура најужасна –
од тоа се в гробе клучевите.

Колку пати и колку редови,
од размисли длабоки опфатен
во цветното лоно природино,
цицајќи го сокот животворен
од градата гола и прелесна,
јас штедрата мајка сум ја прашал
зошто ли ја сотворил творецот;
за нејните деца многубројни?
ил децата за нејно доволство?
или неа со нив еден за друг?

Но мојата времена грижница,
накитена со шарното време,
крунисана со сончеви зраци,
или коси раскошни плетејќи,
со бисерна роса топејќи ги
при трепетот на светлите ѕвезди
– да излезе взори поубава
пред очите на својот владетел –
сите мои горешти прашања
со својата смеа ги одвраќа.

Колку пати и колку редови
сводот модар на светоно небо,
а со семе сеан брилијантно,
сум го молел од душа вивната
да ја каже свештената тајна:
дал творецот така го украсил,
великата книга ја отворил,
за сè слава да му вознесува
ил човекот тука да ја чита

ништожноста прекумерна своја?
Внимателно земните мудреци
сум ги прашал за дарот човеков
и за чинот негов пред Господа;
но нивните различни докази
колебливост страшна ги урива:
сите нивни мисли в едно збрани
ништо друго не значат за мене –
само жедно низ мрака талкање,
само немо едно наречие,
само поглед од мракот угасен.

Од сон тежок човекот е успан,
што со страшни призраци го мачи,
и своето нејасно битие
одвај може од нив да го дели.
Еднипати тој си помислува
што од овој сон се ослободил;
ах, измамна надеж човекова;
тој себеси тогаш се утопил
во помрачно на сниттата царство
и пострашни веќе го грабнале!

Му се дало итрост и лукавство
колку да е учесник достоин
на земниов панаѓур бесмислен;
жедта му е на ужасни страсти
побудител, слеп раководител;
злоба, завист, пеколно наследство,
од лишкине подолан го чинат, –
а пак умот в небеса го крева!

Во бурново времево жилиште
што е среќа човекот не знае –
таква среќа што вечно ја бара;
не ѝ узнал мерка ни граница;

го искачил врвот на славата –
од среќата ошол подалеку.
Та земјава меѓу толку чеда
на ниедно среќа не му дала:
ако некој сета ја повлада,
чашата го чека Херкулова.

На животов пролетта е кратка,
занојно лето по неа следува,
жална есен и студена зима;
и ден по ден редум се венчава
со нашата мака едностојно:
ден да нема што да го сакаме,
ни блаженство што да копнееме.
Кој ли улав ветер ќе заузда?
кој ќе запре кипеж во морено?
на желбата кој крај ќе ѝ најде?

У човека еден храм се крева,
зла обител на тага и жалост;
секој смртен на земјава роден
таа мрачна обител ја држи
под чиешто отровни сводови
на времето маките се гнездат.
Ова горко наследство човечко
еден на друг, и сам си го дава,
најсреќните од ништо го градат
зарај смртна тажна хармонија.

Човек орган доста нејак има
да изрази нешто што чувствува,
та затоа разни знаци дава,
со движења различни се служи
умствените чувства да ги каже;
сите наши слаби изговори,
сите наши слаби чувствувања,

спрема тоа што би го кажале,
сплеткано се немо наречие
и бладање на душа пленета.

Како сакаш гледај го човека,
како сакаш суди за човека –
тој сам си е тајна највисока.
Човекот е на Бога избраник!
Ако исток светло сонце раѓа,
ако светов врие во светлина,
ако не е привидност земјава,
душата е човечка бесмртна,
и ние сме искра во прав смртен,
и ние сме лач од мрак опфатен.

О всевишен творче непостижен!
од умот ти беспределен искра
у човека светла се призира,
ко свод еден што од твојот дворец
во нашено море се призира;
денот блеснал од твојата круна,
ноќта твоја руба загрнала,
непоимни чуда на убоста;
слаб е умот за да те постигне,
само восхит кон тебе го крева.

Питагоро и ти Епикуре,
зли тирани на вечната душа,
каков мрачен облак ве покрива
и вашите последователи!
Човечкото име го урнавте,
човечкото пред Бога звание,
го срамнивте со бесловесноста,
и онаа искра божествена,
на небесно огниште жијната
ја вселивте во скотско мртвило.

На будали ако им веруваш,
поетите улаво се племе.
Да не паѓа ноќта на земјава,
ликот небен зар олку би сјаел?
Без острите заби на зимата,
за топлина зар би се знаело?
Без будали со поглед затапен,
зар умови би блескале светли?
Всесилниот света тајна шепне
во душата на поетот само.

Сета убост в небо и небеса,
сè што цути со лачи свештени,
световите било умовите,
сета прелест смртна и бесмртна –
што е друго сето тоа, освен
на општиот отец поезија?
Позивот е свештен на поетот,
гласот му е од Бога повлијан,
лач молскотен му е раководник,
зборот дише божјо величество.

Чуден певец на српскиот народ,
ти го сети бичот на судбата, –
глув е светот за твојата желба.
И мојата судбина ја знаеш;
мислам, нема таква на земјава:
јас сум никнал до адската врата,
со јад рика пеколот на мене,
му ги гледам сите гнасоти;
но судбата нема да ја колнам –
надежта ме крепи во творецот!

Јас од тебе уште многу барам:
да ги ставиш во пламни редови

пред Српството и пред Славјанството
Обилика, Ѓорѓа и Душана,
уште некој српски херој со нив;
да загрмиш со хула страотна
на Вуица, Вука, Вукашина,
од Српството лоши отпадници:
злоста со нив српско име мрачи,
тартарот е за нив казна мала!

ПЛАЧОТ НА СЕСТРАТА БАТРИЌЕВА

Кај се дели, кај одлета
сокле сино!
од личното јато твое?
brate таго!
ал Турците не ги зна,
бог ги убил!
дека тебе ќе прелажат?
лична главо!
о мој свете загубени,
сонце брате!
мои рани без пребола,
рано лута;
мои очи извадени,
бистра солзо!
Кому браќа ти остави,
братска фалбо!
и стариот татко Пера,
леле Перо!
и три млади сестри твои?
кукаици!
седум снаи што острижа?
тешко ними!
што си глава не чуваше?
фидан снаго!
што крвникот го наслади?
братска фалбо!
На вера те загубија,
неверници!
Лепо Травник заличија,

отплатиле!
со личната глава твоја,
мако! леле!
Кој ќе збира чети сега,
капидане!
кој ќе варди наши страни,
братско крило!
кој ќе сече турски глави?
остра сабјо!
Да загина во бој крвав,
мој јуначе!
кај се јагмат српски момци,
младо момче!
за главјето и оружје,
просто рани!
а на вера у невера,
верна главо!
Ој да би се поштукнала,
сестра црна!
да би ми те забраила,
кукаица!
ер прелична глава беше,
млади брате!
Ти до цара да седеше,
умна главо,
царев везир ќе ми беше,
сестре тажна!
ти до крала да седеше,
мој фидане!
ти генерал ќе ми беше,
моја ружо!
Камо да се разговорев,
срце мое!
со мртвата глава твоја,
горко мене!
црни очи да ги видам,

очи мои!
мртва глава да целивам
место брата,
да очешлам долго перче,
леле таго!
и јуначка чалма свијам,
сестра кутра!
У крвнички раце ти си,
да те платат!
ќе нагрдат лична глава,
јадачине!
Многу браќа ти ќе најдеш,
мако наша!
сè одбрани сокли сиви,
леле браќа!
а на Травник на бедемот,
Бог го убил!
глави братски не узнаваш,
клета мако!
зашто нив ги нагрдиле,
неверници!
Што да прави твое љубе?
тешко нејзе!
двете твои луди деца?
сирачиња!
што ли кутри дедо Бајко,
мој Батрику!
којшто тебе те изгледа?
тешко нему!
Просто твојте лути рани,
мој Батрику!
Но непросто црни маки.
леле роде!
сета земја се истурчи,
Бог ја убил!
првенци се скамениле,
в дом им камен!

АЛЕКСАНДАР БЛОК

*На споменот на Серафима Полјанец,
да остане еден знак за нашето
пријателство, за нашите разговори за
руската поезија и Александар Блок.*

Б. Конески

Музата в пролетна руба намина кај поетот,
Скриена в ноќен превез нејасен збор му шепна:
Цвеќиња шират мирис што го навеваше ветрот
В ложе на царот земен и на весницата вишна.
На замин, в први зори, таа во темните коси
Му стави жолта ружа и после в небо летна:
Што ако телото гние – душа над пустиња кружи,
Ќе бидеш навеки жален и млад, со богиња венчан.

Мај 1898

Се влечат облаците мрзливи, млачни,
Во сината небесна шир.
Патиштата мои се далечни, мачни,
Во шумата чемерен мир.

Ми постана коњот, и под мене збива,
О има ли најпосле стас?...
А таму се слуша, в далечина сива,
На некаква песна глас.

И чинам што само да замолчи гласот,
Јас нема да приберам здив,
И коњот, збивајќи, на патот ќе папса,
И веќе не стигнувам жив!

Се влечат облаците мрзливи, млачни,
Шумјаците чемреат в зној.
Патиштата мои се далечни, мачни,
Но песната другар е мој.

27 февруари 1900

Пламења бели, жолти, румени,
Далеку крик и свек,
Не мами, грозо, со избежумени
Огнеј над речниот брег.

Со јарки пламни и позни крикови
Ти не ќе разрушиш сон.
Зад јагма човечка од грозни ликови
Призрачен живее он.

Твојата пропаст ќе ме обвесели,
Ти горат лаѓите в ред!
Еве ги моите – светли, понесени
Пловат од далечен свет.

6 ноември 1901

Чекам предвечерје студено,
Самрачен чекам час.
Срцево замре возбудено:
„Идам“ – ти дочув глас.

„Чекај на распаке темнаво,
Од шумен далеку пат,
Чудните дарби на земјава
Да не те разминат.

Срцето што се штрекнува –
Тихо му приоѓам јас,
Трпнам од свон што екнува
В зимен и самрачен час“.

21 ноември 1901

СТАРЕЦ

Во старост круто што се лушка
И в срце шутило се впило.
Некогаш – таму – сум имал друшка,
Но тоа како сон да било.

Гледам во есен цвет што вене,
Споменот нешто пак ми шепна...
Зар ќе ме стопли сенка мене
Во сонот младешки што трепна?

Сè било, било, – или се чини?
Штом стари рани ќе ми тивнат,
Потонати во бездни сини
Мечтите мои пак ќе живнат.

Но немам верба во глупа сказна,
Болен, под тежест на дните стари.
Мојата надеж мина празна –
Судбата нека друг го дари.

29 септември 1902

Влегувам в темнична штама
На храмот, за обред свет.
Таму Прекрасната Дама
Ја чекам при отсјај блед.

В сенка, крај столбот студен,
Трпнам во секој миг.
А в лице ме гледа, чуден,
Сонуван само Лик.

На Вечна Жена одот,
В чудесни ризи, го знам!
И сказни и сништа по сводот
На тихиот минат храм.

О света, со радосна лика!
Благ трепет на свеќи нè скри.
Јас не чув глас да ме вика,
Но верувам: тоа си Ти.

25 октомври 1902

По градот се штуткаше црн човек,
Фенерите ги гасеше на скала качен.

Бавно, белиот изгрев приближува,
Заедно со човекот на скала се качува.

Таму, кај што беа тихите, меки сенки –
Жолтите пруги на вечерните фенери, –

Утрински самраци легнаа на скалилата,
Се мушнаа в набрани завеси, в пукнатини.

Ах, колку е блед градот во зората!
Црното човече плаче во дворот.

Април 1903

ФАБРИКА

Тој дом со жолти прозорци зјае.
И сека вечер во тој дом
Лостови чкрипат со ужас таен,
Пред вратата се збира лом.

Пред глува врата запрел секој,
А пак на сидот жолто клет
Недвижен некој, темен некој
Ги брои луѓето по ред.

Јас слушам сè, во самот, мрачен:
Со бронсен глас, со призвук штрб,
Тој народот го вика мачен,
Што долу дошол, да свие грб.

Тие ќе влезат во место гробно,
Под вреќи ќе се влечат в мрак.
И кикот над нив ќе ечи злобно –
Дека во капан ги внесле пак.

24 ноември 1903

Вие на духот меч што сека
Му сковавте во напор свет.
Вие сте птици. Нов видок чека –
Гответе се за дален лет.

На пролетта по плотта ломна
Свездејќи молска танок мраз.
О, одгатни под маска скромна,
Која ли жена ве вика вас!

Низ сини магли што се вијат
Ќе стигнете во предел нов.
И деви грешни ќе ве скријат
Под некој светол и топол кров...

И ваш е патот во дални страни
Но демнете во полет жив, –
Гласот на бронсени камбани
Да не се урне на вас див!

Ноември 1904

Улица, улица...
Сенки безвучно забрзани
Телото да го продадат,
И заборав да купат,
И пак да се нурнат – на градот, на зимскиот студ
Во езерото сонливо...

Спијте. Заборавете го зборот на лучезарните.

О, да немаше во прозорците
Светлинки трепетливи!
Ролетни и црвени цвеќенца!
Лица наведнати над скудна работа!

Сè е тихо.
Излезе месечината.
И на облачните перја редовите
Се разбегаа далеку.

Јануари 1905

ПОЕТ

Седат до прозорец со таткото.
Над брегот чавки се вијат.

– Врни, врни дожд! Јас си имам шаторче –
Под него ќе се скријам!

Таму е пролет. А ти си зимна пленица,
Сирото девојче со розова шапка...
Гледаш, зад прозорци морено фрла пењи?
Да летнеме со тебе зад море, татково.

– А зад морето е мама?
– Не.
– А кај е мама?
– Умре.
– А тоа значи?

– Тоа значи: ене го пак глупиот поет:
Тој вечно за нешто плаче.

– За што?
– За розовата шапка.
– Тој тогаш нема мама?

– Има. Но сè му е едно:
Тој сака да оди зад морено,
кај Прекрасната Дама.

– А таа Дама е добра.
– Да.

– Па зошто не доаѓа?
– Таа нема никогаш да дојде:
Таа не патува со лаѓа.

Се прибра ноќта во дворот,
Таткото со ќерката го свршија разговорот.

Јуни 1905

Девојче пееше на клиросот горе
За сите в туѓа земја постанати,
За сите кораби појдени в море,
За сите без радост останати.

Трепереше гласот во кубето така
И лач на белото рамо ѝ грееше,
И сите гледаа и слушаа в мрака
Белата руба со лачот што пееше.

И сите мислеа: радост ќе биде,
Во тиха пристан влегле корабите,
И дека живот светол и свиден
Во туѓа земја си нашле слабите.

Сладок беше гласот, тенок беше лачот
И само Детето, високо, над Вратите,
В Тајни посветено, липаше од плачот
Дека не ќе дојдат заминатите.

Август 1905

НЕПОЗНАТАТА

Во самракот над рестораните
Се вцашил воздух див и жежок,
И гине викот на пијаните
Во мирис пролетен и тежок.

Таму над правта на улицата,
На полски куќи над здивот мачен,
Си светка знак од пекарницата
И дете негде таму плаче.

И сека вечер, зад баждарниците,
По патот в поле, меѓу длапки,
Со дами шетаат смешниците
Наерено што носат шапки.

Над езеро се гласат плескоти
И слушаш квичлив женски пискот,
А в небо, учен да си блескоти,
Бесмислено се криви дискот.

И сека вечер другар затрајан
Од чашава ме гледа мене,
Од трпка влага сиот замајан
И глум и смирен и тој вене.

А до нас, покрај други масички,
Со дремка келнери се борат,
И пијанци со очи ласички
„Ин вино веритас!“ си вторат.

И сека вечер, штом часот стасува,
(Ах, сенка само да не била?)
Моминска става се заталасува
Во џамот маглив, и шуми свила.

Ќе мине, лека, крај пијаните
И никој нема да ја следи,
Дишејќи дах на јоргованите
Крај прозорец, сè сама, седи.

И свилата ѝ трпне целата
Од една древна сказна судна,
Траурни перја на капелата
И прстење на рака студна.

Од таа чудна близост даруван,
Зад превезот се всирам темен,
И гледам еден брег очаруван,
И гледам дален предел земен.

Да, глуви тајни ми се дарени,
И сонце нечие ме слуша,
Но сите извиви попарени
Од трпко вино ми се в душа.

И нојски перја разлелеани
Се нишаат во умов пален,
И очи сини и разреани
На еден брег си цутат дален.

Во душава ми лежи скровиште
И клучот таен само мој е!
Си право, пијано чудовиште:
Вистината – во виното е.

24 април 1906

ДВОРНИТЕ ПРОЗОРЦИ

Ми остана последна надеж:
Да гледам ко в бунар во дворот.
Се присира. Трепети кадеж
Од нејасна светлина в зора.

Јас слушам – се буди на дното
На време загубено зборот.
Во нечие прозорче жолто
Зачмаени свеќи горат.

Изгладнет мачор се стиснал
До олукот горе под кров.
Ми остана само – да вриснам,
Да слушам кај спиеш кротко.

Ти кротко си спиеш така,
И јас од досада пукам,
И лошата, гладна Мака
Во слепите очи ме клука...

Еј, мали, насри ме горе!...
Но тој не се обзира, мине...
Ко зимско сонце сум сторен,
Ко глупо сонце што стине.

Октомври 1906

Ноќ. Градот стивнал.
Зад големиот прозорец
Тихо е и тржествено,
Како да умира човек.

Но таму стои просто еден тажник,
Растроен од неволата,
Со разгрлен врат,
И гледа во свездите.

„Свезди, свезди,
Кажете ја причината на тагата!“

И во свездите гледа,
„Свезди, свезди,
Од каде ваков јад?“

И свездите раскажуваат.
Сè раскажуваат свездите.

Октомври 1906

Приквечер излезе тихото сонце,
И ветрот го зареа чадот од оџаците.
Што убаво да се опрам на врата
по ноќната пијанка моја.

Многу поминало
И многу уште ме чека,
Но никогаш срцето не ќе престане да се радува
Со тиха радост
Дека вие ќе дојдете,
Ќе седнете на овој стар диван
И ќе ми кажете прост збор
При тихото вечерно сонце,
По мојата ноќна пијанка.

Јас го сакам вашето мило име,
Вашите раце и рамена
И црната шамија.

Октомври 1906

СРЦЕ ПРЕДАДЕНО НА ВИУЛИЦАТА

Блесни во снегот, игло скрита
На заден страв!

Стани, ти магло огневита!
Вивни го твојот снежен прав!

Убиј ме, како што бев ги убил
Своите блиски јас!

Та не знам веќе кого сум љубил, —
Во бура срцево го збрав,
Од бели гори го праметнав
Да лежи в мраз!

Сам стојам спроти огнот, стамен,
Гори ме жив!

Пронижи ме,
Ти поглед див,
Со иглата на снежен пламен!

13 јануари 1907

Влажно лето. Јас лежам в кревет –
Болен. Се собира нешто
Тешко и парливо в гради.
А околу куќа, во сенките на светлата ноќ
Пци со лаење се гонат.
И меѓу свои – јас сам не сум свој. Меѓу родни
Безроден – не познавам чувство на една крв.
И луѓето ми се омрзнати само малку
Помалку од овој комарец што го отепав.
И свеќата одамна осветлува
Едно исто место во книгава, каде што професор
досаден

Како комарец, ми пее в уши,
Дека жената била кај нас угнетена
И затоа по судбина слична со работникот.
Чекај малце!
Еве ти слика: побелен професор –
Залижан, измазнет, триесет и пет
Изданија на книгава објавил! Стој!
Ти велиш бил угнетен работникот?
Почекај! Пролетоска јас видов јунак,
Работник, што смело на смрт ќе тргне –
И со него другарите. И високите печки ќе молкнат,
И ќе запре веднаш работата

Во фабриките. И дебел фабрикант
Ќе им баци пола на работниците. – Стој!
Ти велиш жената била робинка?
Јас познавам жена. Во нејзината душа
Имаше сноп оган. Во одот – ветар.

Во очите – две морја од скрб и страст.
И сета таа беше од лека прст –
Треперлива и гипка. Та така,
Професоре, четирите стихии сојуз
Во неа беа склопиле. Таа можеше да
убие, Можеше и да воскреси. Ајде ти
Убиј, и воскреси потоа. Не можеш?
А жената и работникот можат

20 јуни 1907

Ги помнам тие долги маки:
Гаснеше веќе ноќта вон;
Нејните раце одвај ги гледав
При лачот дневен, како в сон.

Целиот живот, ненужно минат,
Нè кинеше со дива стрв;
А таму дошле како призрак
Куполите во зракот прв;

И долу веќе пак се зачу
Од чекори сè побрз ред;
И в сиви вирчиња, од дождот,
Растеа колца при изгрев блед;

И утрото се точка, точка...
И тежи проблем штур, сè тој;
И ништо, ништо да се реши
Со солзи ливнати без број.

4 март 1908

Ко некогаш, пак таа дојде, блага,
Да вдахне живот со дишење врело
Во ова лемно жилиште на тага,
Во ова мое измачено тело.

И како небо ме прекрили мене.
Но што да сторев, болен, што да кажев
Ни слаба рака може да се крене,
Ни зборнав дека по неа сум тажел...

И мрачен само погледот ми бега:
Ја топи ужас над мене ко свеќа,
И нема ништо да нè сврзе сега,
Ни зборови, ни навреди, ни среќа...

Та земно срце постана од мака
Низ толку многу години и дништа...
И земна среќа, забавена, ака
На бесна тројка, со немирни снiшта!

И, смртно болен, најпосле сум свесен:
Со друго дишам, и друго ме зема,
Сум доволен од сончев залез в есен,
Од ноќта вечна страв во мене нема...

И в очи самрак вечноста ми раси,
Што тихо покој во срцево слага,
И огнот жив на возбуди го гаси
На ноќта сина со прохладна влага.

30 јули 1908

За доблести, за подвизи, за слава
Јас не мислев на овој тажен свет:
Со верба мене ми грееше здрава
Во проста рамка твојот мил портрет.

Но часот дојде, ти замина чудна.
Јас прстенот го фрлив в мрачен миг.
Со друг те сврза пределата судна,
Го изумив и твојот красен лик.

И дните минат, проклето се ројат...
Од страст и вино гниев в темен жар...
Те спомнив тебе јас пред аналојот,
Те викав, најмил на младоста дар...

Те викав тебе, не се обспе тажна,
Јас солзи лиев, не се врати пак.
Ти замина од домот во ноќ влажна,
Со плаштот син се загна ти в мрак.

И не знам каде, ти мила, ти нежна,
Си нашла потслон за трепетот свој...
Јас тврдо спијам, во сонот што стежна –
Во влажна ноќ – го гледам плаштот твој.

За нежност, слава, што сум мислел – доста.
Сè мина, мина младоста без след!
Со своја рака јас рамката проста
Ја прибрав веќе со твојот портрет.

30 декември 1908

Крај нечист прозорец ми свена
Без работа и овој ден;
Зад сидот чмае и пее жена,
И пее како птица в плен.

Јас собрав бавно, ни малку страшно,
Сè – дури дален спомен лек;
И стана веќе до ужас јасно:
Прошумел, минал мојот век.

Ќе има мисли, сказни уште,
Но сè ќе биде жиг и жал;
Па завеси зар јас да спуштам,
Штом в душа денот изгаснал?

Март 1909

Расте таа гроза вечер!
Тихо, студно, темна ноќ.
Живот кине, совест пече.
Ни месецот в мразен укит
Да го сирнам – немам моќ.

Нешто овој свет го чека.
Дури страв ме фаќа врел
Да отворам весник рано.
Некој ваму броди, штрека,
Или – смислил друга цел?

Чкрт од подот? Гостин мрачен?
Ах, нели е исти враг!
Пак ќе дојдам, виолино,
Ти крчмарска – со глас плачен,
И ќе пијам вино пак.

Не по сили веќе ми е
Да ја влечам таа коб
Со лажовен, трезвен усмев
Што мртвенски немир крие
И што крие страв од гроб.

30 декември 1913

Некогаш горд и надмен, сега
Со циганка го мидам денот,
И еве смилено ја молам:
„Играј го мојот живот, жено“.

И долго трае играта страшна
И сиот живот пред мене мине:
Безумна, прекрасна и чудна,
Одвратна мечта што ме кине...

Ќе игра таа, ќе крши раце,
И како змија ќе се свива,
Но тогаш – долу дајрето паѓа,
И сета трпне во мака жива...

О, колку богат бев, – но сето
Не вреди ниту скршена пара:
Омраза, љубов, злато и слава,
Ни таа смртна мака стара.

11 јули 1910

Да. Тоа песната го сака,
И духот слободен се вдал
Сè таму – каде тежи мака
И беда, темница и кал.
И којшто долу, смирен, иде –
Ќе насре таму подруг свет...
Ти в Париз децата ги виде?
Питачите, на мостот, в ред?
За овој ужас, рана жива,
Отвори очи, прогледај,
Дури во твојот роден крај
Не смела сешто бура дива, –
Дај правиот да зрее гнев,
За работа ти спремај рака...
А не можеш ли – јад и мака
Да вријат во тебе без грев...
Но само – стриј го гримот лажен
Од овој суров живот грд,
И в земи скриј се од денот, тажен,
И замри како страшлив крт, –
Со проклетство за сјајот стиден
На овој живот што ништи сè,
Па макар слеп за денот иден,
Но и за денов со едно – не!

Есента 1911 – 7 февруари 1914

Тој живот мина,
Срцето дремна,
Изморено.

Пак ноќта дојде,
Ме гледа темна
Од прозорче отворено.

И зима фати,
И студ стега
По полено ...

И нема страста да се врати,
И чудно дури да спомниш сега
Дека се горело.

31 август 1914

ЈАСТРЕБ

Над пуста лака во плавен лет
Се вие јастреб и гледа пално.
Во куќарка над пород клет
Над сина мајка реди жално:
„На цицај, лебец на ти цврст,
Па расти, слугуј и носи крст“.

И вечно битки и без броја –
Се крева метеж, чад и вик.
А ти сè иста, земјо моја,
Во заплакан и чуден лик.
До кога мајки жал ќе пие?
До кога јастреб ќе се вие?

22 март 1916

НА ПОЛЕТО КУЛИКОВО

1.

Реката споро тече, просторот го голта,
Бреговите се влажат.
Над долишта од скудна глина жолта
Стогови в степа тажат.

О Русијо! О жено моја! Болка врела,
Дека е јасен патот наш, нè пара!
Нашиот пат ко татарска ја понижа стрел
Слободата стара.

Нашиот пат е степски, пат во тага моќна
Што тебе, Русијо, те стега!
Но и од маглата туѓинска и ноќна
Јас немам страв сега.

Нека е ноќ. Ќе стигнеме. Со оган сето
Небо степско има да вива
Во чадот степски ќе блесне знаме свето
И челик на ханска сабја крива...

И вечен бој! Нам само ни се сонил
Покојот, битка дури ечи...
Лета, о лета кобилката степска
И ковилот го гмечи...

И нема крај! Патокази се нижат...
Еј доста гони!
Исплашени облаците се ближат,
Западот крви рони!

Западот в крви! Крв од срце дури!
 Ти, срце, плачи...
Не, нема покој! Кобилката јури
 Низ степата што јачи.

7 јуни 1908

2.

Ние в степа застанавме двата:
Нема вратка назад. Темен мрак.
Зад Непрјадва лебеди пискаа,
И пискотат сега тие пак.

Зад реката – поганата орда.
Бигор лежи на полноќен пат.
Стегот светол полковите наши
Нема веќе да го развејат.

И другарот, со ведната глава,
Зборна: „Мечот наостри го свој,
Џган татарска да биеме здраво,
Да паднеме во светиот бој!“

Јас не прв, не последен сум воин,
Родината лош помор ја свил,
Помени го во молитва смерна,
Светла жено, твојот другар мил!

8 јуни 1908

3.

Ноќта кога Мамај прекри земја
Со ордите клети,
Ти со мене беше в степа темна, –
Нели сети?

Пред Дон, мрачен и зловешт, штом судно
В полноќ удри часот,
Јас, во крикот на лебеди, будно
Ти го дочув гласот.

Од полноќи кнежевата сила
Како облак сјаче,
А далеку до стреме се свила,
Тажна мајка плаче.

И, кружејќи, ноќни птици лихи
В степа реат.
Над Русија секавици тихи
Зарад кнезот бдеат.

Крич од орли над татарски ноќев
Коби пусто, глуво,
А Непрјадва се облекла в магла,
Ко кнегиња в руво.

Со маглата над заспана река,
Во таа ноќ степна,
Слезе Ти, во светла руба лека, –
Коњот ниту трепна.

Со сребро на бран врз мечот страшен
Ти проблесна само,

И панцирот го освежи прашен
На моето рамо.

И утрото, штом во матно витло
Пливна племе клето,
Твојот лик ми грееше на штитот,
Вечно светол.

14 јуни 1908

4.

И пак со вековечна тага
Ковилот долу се свива.
Пак мене ти ме викаш
Од далечината сива...

Згинаа негде без трага
Степските кобилки красни,
Под погибелната луна
Диви пребликнаа страсти.

И јас со вековечна тага
Ко волк во погибел клета,
Што правам со себе, не знам,
Ни по тебе каде да летам!

Јас слушам 'рскот на колеж
И крици на татарски труби,
Тих пожар и широк гледам
Што руската земја ја губи.

На белого коња се скитам,
Од тага опфатен моќна...
А облаци слободно бродат
Во маглива вишина ноќна.

Се креваат светли мисли
Во срцето мое мачно,
И паѓаат светлите мисли,
Ги гори пожариште мрачно...

„О јави се, чудесна моја!
Научи ме срце да блика!“
Се надига коњската грива...
На мечови свек ме вика...

31 јули 1908

*И маглата на беди судни
Гредуштиот го прекри ден.*

Вл. Соловјов

5.

И пак над поле Куликово
Се крена думан темничен,
И, како суров облак, грозно
Гредуштиот го прекри ден.

Во таа тишина до глувост,
Во маглата што крие пат,
Гром не слушаш на битка чудна
Ни гледаш молњи кај светкаат.

Но узнав: иднина се зачна
Од бурни дни во овој миг!
Ко некогаш, над врашки нојев,
На лебеди се гласи крик.

Не попусто се кренал облак,
Не покој ќе нè смири нас.
Оклопот тежи како пред битка.
Моли се! Дојде твојот час.

23 декември 1908

ПОЛСКИ ПОЕТИ

Адам Мицкјевич

ОДА НА МЛАДОСТА

Без срце, без дух – скелети се ведат!
О младост, дај ми крила!
Над светот мртов јас да летнам
на чарот во рајскиот предел,
кај што занесот чуда редел
во новина воплоотен цветна,
и надежта во златен лик се збила!

Тој што векот му се стемнил смртски,
та в земи навел чело клето,
нека тој го гледа таков светот
каков го мери со очи кртски!

О младост, ти над просторот земен
излетувај, пребликнувај,
и со очи на сонце в човечки безброј темен
открај в крај проникнувај!

Гледај долу! Кај што од вечна магла затемнета
е низината, облеана в гнаса –
таму е земјата!

Гледај, како над водите, во лига
некаков гад се дига:
сам себе крма, бродар, лаѓа!...
Ту се крева, ту в длабина паѓа,
загнат по поситни лишки се траќа,
ни тој за бранот, ни бранот за него се фаќа...

дури не прсне, како пена, бунат в стена.
Не знаеш што живеело, што се загубило:
Тоа се самољубите!

О младост! Од нектар чашата медна
тогаш е за тебе слатка кога со друг
се дели. —

Веселба рајска пои срца смели
кога ги сврзува златна нишка една.

Дружно, пријатели млади!...
Општата среќа е нашата цел!
В единство силни, мудри в занес врел,
дружно, пријатели млади!...

И тој е среќен што смело
во стремеж положил глава,
ако со мртвото тело
станал за другите скала
кон градот на славата.

Дружно, пријатели млади!...
Што дека стрмна патеката била,
што ако сила и слабост влезот го заградиле —
нека се потиска силата со сила,
а слабоста да се крши учете се уште млади!

Кој дете рулче Хидрата ја умртвил,
тој млад ќе задави Кентаври,
на адот ќе му ги отме жртвите,
в небо ќе појде по лаври!
Таму посигај, кај што не стигаат очи,
ломи што умот не сломува!
Младост, на твојот полет моќта орловска дрочи,
твоето рамо е молнија!

Еј рамо до рамо! Со дружен стисок
земјата околу да ја префатиме,

мислите во едно огниште да ги пратиме,
и духот во огниште исто!...

Мрдни од темелот, тутко клета!
По нови патје те водам,
од мувла корката да ти ја ослободиме,
за да ги спомниш зелените лета.

И како во крајот на мрак и пустош,
од лути стихии вкештен,
со едно „биди!“ од божјата уста,
застана светов на работ,
шумат ветри, водје длабат,
свезди пројаснети блештат –
во крајот човечки уште ноќ е густа,
стихии уште во битка се абат...
Но еве љубовта оган тура!
Светот на духот од дивата бура
станува, младост го создава нова,
ко вечен сојуз дружбата го кова.

Прска мразот што ја задушил водата
и предрасудите што светлото го гасат...
Здраво, денице на слободата!
По тебе иде сонцето на спасот.

Јулиуш Словацки

НА МАЈКАТА

Не еднаш ти се свива срцето, мајко мила,
кога ги гледаш тие што се вратиле назад;
ќе колнеш што толку тврда на мене броњата
била
и што со истрајност такви замисли луди
се пазат.

Знам, со враќањето мое би ти ги умножил
дните; —
но речи, кој те праша за син ти дали се враќа,
дека на знамиња син ти како пес се свиткал
и макар да го викаш — не иде, глуво се траќа.

Повеќе не може ништо... А само очи пули,
само со поглед ти збори тој за својата мака;
поскоро тука ќе умре — не синцир да го жули,
и макар отровна чаша — од срамот повеќе сака!

О моја мајчичке мила, прости му, прости кога
до толку веќе се возлил и е до толку скинат.
Прости... Да не би морал да го остави Бога,
сигурно никогаш тебе не би те оставил синот.

ВО АЛБУМОТ НА ЗОФЈА БОБРУВНА

Нека не ме моли Зошка за песна мене тажен,
зашто во крајот роден штом Зошка ќе се врати,
секое цветче на Зошка стихови ќе ѝ каже,
секоја свезда нејзе песничка ќе ѝ прати.
Кога прекапува свезда, кога прецутува цветот,
слушај, – дека се тоа најмилни песни на светот.

За тебе цели поеми таму ќе сложат леко
оние цветчиња рујни, свездине јасно што горат,
што ќе ти речат тие – истото јас би го рекол,
зашто јас од нив сум учел да зборам како што зборат.
Та таму каде Иква сребрени струи плете,
некогаш, како Зошка, сум одел и јас дете.

А сега еве сум тргнал гостин во далнини матни
и уште потаму негде ме гони лошата среќа.
Донеси, Зошко, блескот од тие свезди златни,
донеси за мене, Зошко, мирис од тамошни цвеќа,
задека душава моја да се подмлади сака.
Од небо како да идеш – отаде врати се така.

НА МРТВАТА ДРАГА

Откако она како на сон мина,
жалот ме суши, тагата ме скина.
И не знам зошто за душава клета
не иде часот по неа да лета,
да летне кај што ангел шири крила
при таа света и при таа мила.

Зигмунт Крашињски

МОЛИ ЗА МЕНЕ

Моли за мене, што предвреме гинам
за туѓа вина и за своја вина!
Моли за мене и во гробот лемен
да не ме мачи жал по тебе темен!
Моли за мене, во далното небе
по вјеки вјеков да те сретнам тебе
и барем таму да ми дадеш рака,
зашто е овде сè пустош и мака.
Моли за мене! – Сум живеел трудно,
а ти со срце ме пречека студно.
Моли за мене! – Јас верно те љубев,
в безмерен копнеж по тебе се губев.
Моли за мене, несреќа ме свива,
не ова срце, судбата е крива!
Моли за мене – не суди ме ледна,
зашто на светов сестра си ми една!
Моли за мене, од никоја душа
молитва нема срцево да слуша,
а само двојно болки ќе го сушат!
Моли за мене – јас тебе те сретов,
а освен тебе друг немам на светов,
ни друго сакам во вечната страна!
Копнеам само со душава бедна
со тебе да сме во бесмртност една –
моли за оној којшто брат ти стана.

Казимјеж Пшерва-Тетмаер

БУРА

Завива хмурно полнокен ветар,
завева бура снежна –
се чини, ќе ме раскине
жалот што в гради ми стежна.

Та зар без плата за младоста
животот да ми мине?
Зар нема среќа?... Пишти ветрот,
светот во бура гине.

Леополд Стиф

О МОИ ДНИ

О мои сиви дни без сонце!
О мои шури дни без смешка!
И вам ви иде негде крајот,
иако бавно, со стапка тешка.

И сепак штом ќе свртам очи
да погледам по патот минат,
и по вас срцево ми жала,
и легнувам, со солзи, скинат.

ПЕЧАЛБАТА НА СКИТНИКОТ

На тешка болка над болките суден:
да барам среќа – јас се враќам ете
од патот, дома, в село, скитник чуден.

Од селски деца дружина ме спрете...
Со несмел поглед дар секое сака
од празна торба на питачот сметен...

Татко ми праша: „Од каква си рака?
Да најдеш среќа дали беше вреден?“
Јас молчев, в земи загледан, и плакав...

А мајка праша: „Злато негде зеде?“
Го носам в срце... На судбата фала...
Мајко, бев презрен и ти идам беден...

„Што си правел?“ – и сестра ми се вдала.
Песнички пеев... Како нозе пеши
да миев по пат, што рана ги сјала.

„Вистината ја најде?“ – брат ми спеша –
„Со неа морни да исправат чело!“
Вистина, брате, сè е што нè теши...

Сум учел милост за слабо и светло
и дека бог се роди што нè сака.
„Не!“ викаш. – Веруј, и ќе стане дело...

Животот, учам, убост е, не мака...
„Лажеш!“ ми велиш и в лице ми плукаш?
А сам би сакал да е тоа така.

О не брани да ширам таква ука,
што жалот ми ја пее кај да врвам –
и така никој не ме слуша тука...

Не за штетачи сенка сенат дрвја
што стојат в Сонце...

Јулијан Тувим

ЕВРЕИ

Црни, лукави, брадати,
со заблудани очи
во кои гори вечен страв
и потиштеност на долги години,
луѓе
што не знаат што значи родина
зашто живеат секаде,
трагични, нервни луѓе,
туѓинци.

Шепотат, вечно шепотат
мавтајки со долги раце,
си кажуваат некакви работи важни
со лукава смешка
како да откриле тајна којзнае колку тешка
во милијардите црни, расчекорени букви,
тие лудаци тажни,
божји избраници!
Помазаници!

Ќе ја помазнат мократа брада
и пак: бладај, бладај...
– Некого го подиспратуваат,
друг на страна го повикуваат,
се тресат... Тревожен поглед
брзо фрлаат пред себе,
некој да не слуша...

Вековите им изриле на лицата
на страдање гримаса болна,
зашто душата спомени им е полна
за сидиштата на Јерусалим,
за некаков црн закоп,
за липање на гробиштата...
...Некаква сатанска Миса,
некакви злочини мрачни
(под прозорци... по петоците... минувачите...
пазете... да не насрат... Пст! Пст!)

УМРЕЛ

Како никому ништо
го возеа
забрзано по улицата,
така вјасно, така спешно,
богами – вистински кас,
црн крст носеа,
и попот одеше распавтано размавтано
како по привичен пат.

А по колата
(замислете, замислете!)
ни жива душа...
Го однесоа в земи и при Господа Исуса.

А незнасно каде – в далечина –
како никому ништо,
негде таму, утре,
писмо ќе примат кутрите.
Ах како ќе запекаат,
ќе пиштат, ќе лелекаат
(што знам каде – в далечина).
Ќе стават восочни свеќички
во пожолтени свешници,
и ќе збиркаат,
по фијочки, по кошенца,
најсвети споменчиња.

ЧЕШКИ ПОЕТИ

Карел Јаромир Ербен

КИТКА

Умрела мајката и в гроб ја клале,
оставила сирачиња;
секое утро на гробот се брале,
по мајка ширеле рачиња.
Ја здоболело за нив мајка веќе;
душата ѝ се вратила,
и се престорила дробничко цвеќе,
на гробот корен фатила.

По здихот мајка ја познале беше,
од радост децата бликале;
и скромниот цвеќец, што кротко ги тешел,
мајчина душичка си го завикале.

Мајчина душичке, нашинска, драга,
о прости сказни од предеда!
те брав на стара могила со тага –
кому ли да те предадам?

Во мала китка ти биди ми збрана,
со лична превеска свилена;
јас ќе те пратам од страна во страна
при твоја рода милена.

Може у мајка ќерка да расла
што твојот мирис го жедува;
Може и син да најдеш што срце
кон тебе ќе наведува.

Карел Хинек Маха

Добра ноќ, о љубов, чашо злата,
наполнета смртоносна сладост!
Јас никогаш нема да се вратам
во пределот на измамна радост!
Сум милувал ноќе свезди јасни –
јасни свезди в зори догреале.
Сум милувал в пролет цутје красни –
бујни ветри ми ги одвеале.
И сè така што радост ми дало,
со љубовта во неврат се збрало!

Уште еднаш, морен, сонце златно
на младоста во дните ме води;
на детински игри крајот, матно,
во моите соништа се роди.
Мртво сегде – пустелија мачна.
„О, моето младо цвеќе кај е?“
„Цвет без сонце не може да трае:
сонце зајде и ноќ тежи мрачна!“

Плачам горко. „Зошто, сонце јасно,
штом ќе сирнам кај го грееш векот,
твојот блесок веднаш ќе ми згасне?!“
„Гасне! Гасне!“ одговара екот;
и мрак веќе наоколу паѓа.
Цвеќе сакав – ноќта солзи паѓа.

Тих сум сега; без ни една струна
харфа трошна в старовремска соба;

тих, ко што е во свездена доба
над гробови ноќта сребролуна.
Но харфата што ли в душа чува?
Кој го сетил жалот нејзин таен?
Кој ќе каже, кој може да знае,
што ли скрила в мрака ноќта глува?
Ветрец здивнал во харфата леко,
и од неа, без струни да ечат,
звук чудесен ќе засуни меко!
Изгреале ноќи жалоносни,
неми солзи на земјата течат!
Не се солзи? – само капки росни!

Јан Неруда

ОД ПЕСНИТЕ ЗА ТАТКОТО И МАЈКАТА

Секогаш нешто, татко мој
до твојот гроб ме води,
а покрај гробот гордост зла
пак во нас ќе се роди.

Сме близу и сме далеку,
сè такви сме си биле,
шириме раце што никогаш
не би се в преграб свиле.

Сè близу сме, и в очи пак
не сме си насреле, нели,
голема љубов нè сврзува –
а некој мраз нè дели.

Баш оти толку е
дребничка, слабичка,
толку ја љубувам
милата мајчичка.

И од белутраче
да е поситничка,
би си ја чувал пак
в срце ко сликичка.

И да е врзана
в јазле во шамичка,
пак би ја милувал
слатката мамичка.

Од сè ми остана
ти само, мајченце,
како на угарон
есенско сонченце.

Есенско сонченце
не слепи, не жежи,
а пак се стресувам
штом ќе се премрежи.

Местото кај што е татко
тебе закупено ти е,
тој веќе година седма
со вечен сон си спие.

Па гробот татов, мајчин,
и мој ќе биде ведно,
ќе си наредиме таму
пак домаќинство бедно.

Кукурка мала од глина,
четири зида груби,
но толку љубов – светот
не знае така да љуби.

Петир Безруч

МАРИЧКА МАГДОНОВА

Стариот Магдон се враќаше од Острава,
во крчмата бартовска вечерта запре,
со скршена глава падна в ров.
Плачеше Маричка Магдонова.

Кола со јаглен се преврте на патот.
Загина под неа на Магдона жена му.
На Стари Хамри пет сираци запилкуваат,
најстара Маричка Магдонова.

Кој ќе ги пригледа, кој лебец ќе им принесе?
Ќе бидеш ли за нив и татко и мајка?
Мислиш, кој е богат, и срце да има
како тебе, Маричке Магдонова?

Без крај се шумите на маркизот Геро.
Тука дедовците ни се истепани.
Смее ли сираче укрш дрва да земе,
што велиш, Маричке Магдонова?

Маричке, студи и нема за јадење...
На ридот, на ридот преполно дрва...
Кметот Хохфелдер те виде кај збиркаш,
ќе молчи ли, Маричке Магдонова?

Зошто си избрала таков младоженец?
Штик има на рамо, на капа пердув,
се смуртил, со него ти одиш во Фридек,
зарем ќе појдеш, Маричке Магдонова?

Каква си невеста? Наведена глава,
шамиче на очи, во него течат
горки и горешти капки по образи,
што ти е, Маричке Магдонова?

Фриdechките господа, дамите од Фридек,
со лоши зборови ќе ти се подбиваат,
ќе те здогледа Хохфелдер, жидот:
Како си, Маричке Магдонова?

Во мразна дома пилците останаа,
кој ќе ги пригледа, кој лебец ќе им принесе?
Глув е богаташот. Што ти суни в срце
по патот, Маричке Магдонова?

Маричке, отстрана има остри спили,
покрај нив кипи, тече кон Фридек
шумната, улава Остравица.
Ја слушаш, ја разбираш, девојче планинско?

Еден скок влево, и сè е свршено.
Црните коси за каменот се ловат,
белите раце облеани крв,
збогум, Маричке Магдонова!

На Стари Хамри на крај гробишта
без крстови, без цвеќе гробја се грбат.
Таму лежат ништоверци.
Таму лежи Маричка Магдонова.

Јиржи Волкер

БАЛАДА ОД БОЛНИЦАТА

Дваесет в соба има легла,
и на нив болни дваесет,
на лице сива слана слегла,
на рацете се фатил лед.
Во катот што е вечно мрачен
зафрлен таму в заден ред,
лежи, чемрее човек мачен,
човекот број тринаесет.

„Докторе, сонце свети ене
на сите легла, а овде – мраз.
Зошто ме клале во кошов мене,
без малку сонце ми нема спас.

И мене сонце да ми гори
на градиве, со поздрав мил,
јас веќе утре чуда би сторил,
и како риба здрав би бил.

Монтер сум, морам жив да станам,
сум смислил в глава изум смел,
летало стројам, во друга страна
што ќе го носи светот цел,
во подруг простор да го сметне,
во еден поблаг свезден двор,
кај што и бедник милост ќе сретне.
Вистина вела! Чесен збор!

Затоа, кај што сонце иде
дајте ми да се преместам.
Од мојот изум нешто да биде,
би морал јас да живеам“.

„Дваесет легла собава зима,
и на нив болни дваесет.
Кај да ве сместам? И други има,
за сонце секој зажеднет.

Но трајте, – онде преку лежи
фтисис галопанс, трети број,
веќе да вдишува му тежи,
недела не ќе дочека тој.

Кога ќе умре, одете вие,
сончева е постелата.
А сега треба лек да се пие.
Ви гори снагава целата“.

Минува ноќта, една, друга,
утрото бавно шири здив,
болниот својот го демне другар,
дали ќе биде уште жив?

Болеста уште потешка жуга,
му свива снага во костец див.
Ја чека смртта на својот другар,
којзнае дали ќе дочека жив.

Минува ноќта шеста, седма, –
во кошот темен тој се збрал,
в очи му оган, раката ледна,
веќе се беше начекал.

По соба оди полека-лечка,
заспало сè и секој спи,

спие и оној, што му е пречка,
офтичар тежок, бројот три.

Раце на грлото му кладе,
и стиска раце со напор див.
„Сакав да живеам, мој брате,
заради тоа те задушив“.

Дента го носат в астар стегнат
третиот број, мртвиот труп,
самрак во сета соба легна,
и зави бура со писок груб.

Тој до прозорецот пренесен беше
од кошот темен, болниот маж.
Боже, ти знаеш колку е грешен,
дали му, Боже, проштеваш?

Првиот ден без сонце мина,
попусто чека неволник,
вториот ден без сонце мина,
болниот тажно наведе лик,
третиот ден сонцето внесе
златникав прав по сидовите,
по деветнајсет легла го стресе,
но мртвиот не го виде.

Витеслав Незвал

БАЛАДА ЗА ВРАЌАЊЕТО

Ти стари татко, што на скалите пред врата
како напуштен јарбол навечер бдееш,
ти стари капетане,
твоите деца се далеку од твојот мост
расфрлани,
како знаци
на распаќа.

Признај ми, дека смислуваш,
како би ги барал со вперино подвижување
на очите
на небо меѓу ѕвездите –
и јас ќе ти одговорам:

По бучен плоштад талкаат
околу леи на мирисна мента,
а срцето нивно,
јазол нерасплеткан,
за топла стреа на далниот небосклон сонува.

Железниот крст ги устрашил,
се плашат, се плашат од твоите очи проникливи,
а кога се стемнува,
за ѕвездите бладаат.

Ако ти капне пламена солза,
во тој час
на небо погледај,

и тие со свездата што паѓа плачат
како тебе.

Имај за нив милост
и впиши со својот ковчест прст
на жолтиот пергамент на заснежените мориња:
– Сум со вас.

А тие,
кога црвеното светло на крчмата
под водата најпримамно гори,
по старото, трепетно писмо веднаш
ќе те познаат,
и во белите солзи, што на модрото небо
ќе пламнат,
пред скочанетите нозе ќе ти паднат.

ЗБОГУМ И ШАМИЧЕ

Збогум и кога не би се среле
беше сè прекрасно беше сè неситост
Збогум и кога за видок збор би зеле
може да не дојам да дојде други гост.

Беше сè прекрасно штета сè има конец
Камбано мртвенска молкни тој жал го знам
Целивка крпичка сирèна бродски свонец
па два-три усмева а после сосем сам.

Збогум и кога друг збор не би рекле
нека ни остане по нас тој спомен тих
зрачен ко шамиче попрост од картичка
и трошка омаен како на златце здих.

Ако сум видел пак за друг што било скрито
до толку поарно што бараш покрив свој
на југ ластовичке гнездото ти е свито
судбата ти е лет судбата ми е пој.

Збогум а ако сето било за заден пат
до толку полошо ти надеж скрши се
Кој видок сакаат нека не се делат
Збогум и шамиче Судбино врши се!

РУСКИ ПОЕТИ

В. Брјусов

Сум растел јас во глуво време,
И светов беше глув и тих,
И животот ни беше бreme,
А слухот отапен за стих.

Но дочув јас во бездна сматна
Ек нејасен и дален гром.
И копита што тврдо татнат,
На древни мразје ледолом.

И пророчев и копнев, болен,
На Лазур нов да видам лик,
Да вдишам еднаш ветер волен,
На бурна пролет да чујам вик.

Дни, години се редат, врват,
И гледав – паѓа ропски плен.
И дојдоа, во пламен крвав,
Цусима, Мукден запален.

И Петтата со татон јурна
За слобода да чисти пат.
И Февруари, по војна бурна,
Е од Октомври потиснат.

И ако крајот не го сретам
Одвај што светка, далечен,
Јас пак сум среќен што на светов
Врховниот го видов ден.

В. Мајаковски

ОДА НА РЕВОЛУЦИЈАТА

Тебе,
исвиркана,
исмеана од батареите,
тебе,
изранета од злословен штик,
восторжено ти вознесувам
над руганта разреана
на одата торжествен вик:
„О!“
О, сверска!
О, детска!
О, петпаречка!
О, велика!
Какво название уште не ти дале?
Како ќе се обрнеш уште, дволика?
Во стројна постројка,
во купишта развалини?
На машинистот
со прав од јаглен овеан,
на рударот, што ломи карпи руда,
му кадиш,
му кадиш, благоговејно,
го славиш човечкиот труд.
А утре
Блажениј
кубињата шилести
залудно ги воздига
за милост со оклетија,

на твојте шестодујмовки бишките тапорилести
на Кремљ ги уриваат илјадалетијата.
„Слава“
во претсмртен исплов зајачува.
Пискотот на сирените придушено плаче.
Ти ги праќаш морнарите
на крајцер што се прекалачува,
таму,
каде што заборавено мјаука маче.
А после!
Во пијана сурија зарика.
Мустаќ во форсот засукан улавечки.
Со кундаци ги гониш седите адмирали
од мостот во Хелсингфорс
удолу-главечки.
Вчерашните рани ги лиже и лиже,
и пак отворени гледам вени јас.
Тебе обивателското
– о, биди ти проклета триж! –
и моето,
поетово
– о, четириж славсја, благословенаја.

ВЛАДИМИР ИЛЈИЧ

Знам –
на хероите ја истураат
револуцијната лава.
Сказната за херои е –
интелигентска каша!
Но кој е тој
што ќе се воздржи
да не му вознесе слава
на Илјича, гордоста наша?
Нозе без мозок – шути се.
Без мозок
рацете – тага.
Претни, чинеше, нурни се
де ваму де таму
на светот безглавата снага.
За закол
кој не нè продаде?
Рукаше воено време, –
кога
над светот
се подаде
Ленин
со огромно теме.

И земји
седнаа на оски.
Секој е вопрос – прост.
И се изделија
два во хаосот
света во сета вишина – простум.

Едниот –
мешиште врз мешиште клал.
Другиот –
цврст гранит –
милиони збрал.
Станува –
мускулест рид.

Сега
нема непогодување.
Познат е нишанот!
Нозете знаат
со чии трупови
да одат
им е пишано.
Нема место за сомнежи и плачки.
Долу полжавското – „да почекаме“.
Рацете знаат
кого
со смртен дожд да го штрекаме.

Со пожари земја здиме,
сегде,
кај што е народот пленик,
избувнува
како бомба
тоа име:
Ленин!
Ленин!
Ленин!

Не е
ветрилото на стихот
за тихо јубилар да лади. –
Јас
во Ленина

на светот верата
ја славам
и верата на моите гради.

Ни поет би бил јас,
да не го
пеев тоа:
во свезди петокраки небото јасно
на безмерниот свод на РКП моја.

Е. Багрицки

ПУШКИН

1.

Мургав и кадрав, кога в пелерина
Ко сенка одел, трпнел каменот,
И в прав, прославена штом тој минал,
Се кревал варовик со ноздреста плот.

Чудесен гостин!

И досега нели
На твојот стих се дума екот тврд,
Иако јачат михајловски ели
Одамна една бесмислена смрт.

И како птици вековите минат.
Но в поетски е срца уште жив
Саскотот – в коски, в жили што се кинат –
На оној куршум згорештен и див.

Ние по пусти скитае булеварди,
Следиме платна во син видокруг,
И нас со тело бронзено нè варди
Печалниот, широко-челест Дук.

Дуваме дни:

над ова море фати
Од Севастопол думан потемнет,
И топови од англиски фрегати,
Со кикот, жешка истураа мед.

Ко тежок бик, крутоглаво што шета,
Со копито што копа
 в страшен бес,
Овдека мина годината Петта
И грозен товар свлечка наурез.

На Пересип, заводите со сила
Керпична растат,
 пишти јагленот,
Се спече крвта,
 снагата се свила
Скочанета, и капе мрсен пот.

Но стига веќе!
 Од северот мразен
Од Петербург, од Москва, полк за полк
Напираат, и пред нив паѓа сразен
Гнет суров, ропски вековечен молк.

Тие во снегот огневи ќе вивнат,
Тие на коњи движат постап лек,
И бродат тие ноќе во мрак тивнат,
Сред соспи,
 в шуми, в прњари, на штрек.

О, каков налет тревожен ги гони!...
Зад нив се –
 реки,
 стеги,
 градје в мрак;
На југ ги носат товарни вагони,
На нив со креда – знакот петокрак.

На трудот денот победен се виде...
Погледајте:
 од брегот песокив,

Болшевици, за пречек сенка иде,
Во плашт, и за вас носи поздрав жив.
И таа иде со крената глава
Каде што трешти од гранати ек, –
Едната рака на срце,
а дава
Со другата за стихот мерен тек.

2.

И Пушкин паѓа во иглестиот
и синкав снег.
Тој знае: нема ден...
Не попусто му влета в крв крилестиот
И аплив куршум и безжалосен.

Крвава риза...
 Одметната пола,
 И сањите истрпнато што лазат...
 Шуми и снег,
 и патна мака гола.
 Количката се движи –
 назад... назад!...
 Тој дреме, Пушкин.
 И споменот носи
 Пак што за вљубен нема заборав:
 На Гончарова смрсените коси
 И тихи очи со сјај морничав.

Случајниот му ветар реџе мака,
Во шутира хвоја гине сиот крај...
И поетот, на наемник со рака
Безжалосна, го цели Николај!

Тој тука е,
зад хвои скриен, реди

Чкрапалата да фатат,
 жандарм клет.
Со зеници срчосани тој следи
По тесниот на Дантес пистолет...

И јас ли,
 свикнат на стиховен постап,
Да бијам право од пушка што знам,
Вам, убијци, за тоа да ви простам,
За крвта скапа да не одмаздам?

За Пушкина под Перекоп јас плаќав,
Јас преку Урал сум го пренесол,
Со Пушкина по ровови се тракав
Од вошки јаден
 и гладен и гол!

И в гради срце безумно ќе сетев,
И в срце пламен ми жижнувал тој.
Јас Пушкина вдахновено го четев
во писк на зрна,
 в митралезен пој...

И в песнен порив срцево се губи,
Неуклоно се гони ден за ден...
И цути пролет –
 и слатко волнољубив
Сè така тој е –
 Пушкин одмазден.

Л. Мартинов

НЕДВИЖНОСТ

Недвиженоста
се пластела
како облак црн без мера,
и под неа сè растела
буреносна атмосфера.

Буреносни
барабани
барабанат со тап екот,
прашнокоси урагани
завртеле прав над векот.
И се крена,
И се крена
виор, движење што раѓа,
недвижноста тој ја вдена —
на чкрипливи колца паѓа.

Но
наскоро, за миг просто,
како сама себе брана,
на себеси недвижноста
навалува тешко страна.

Се преати,
се растури,
сè да сруши, грозна клетва,
но не смачка ни клас дури
од оваа млада жетва!

ФРАНЦЕ ПРЕШЕРН

КРИШТЕВАЊЕ НА САВИЦА

УВОД

На Кајтимара син му, Ваљхун води
бој крвав долго за христјанска вера,
ни Дрох ни Аврељ нема да се згоди
на патот негов, и други тој тера
во смрт; за крвта по нашите страни
што пливна, цело езеро е мера.
По полја гнијат на купишта збрани
на војводи и храбри бојци тела,
сам Чртомир останува да брани
на стара вера чест со дружба смела,
за стари Чрти, за богиња Жива
тој најмлад јунак крв пролева врела.
Со тие кои вера држат крива,
тој бега в Бохињ, во Бистришка лака,
во крепост што на стена стои сива.
Урнатина и денес гледаш јака,
и Ајдовско се вика тоа градче
што Чртомир го викал веќе така.
Го стисна враг во тоа мало катче,
наоколу сè будни стражи стави,
да нема премин за помош, ни патче,
и скелиња крај бедемот тој прави,
и лагум копа, во портата бува,
и нигде надеж за нив да се јави.
Шест месеци се леат крви тука,
и Словенец со Словенец се мори –
а не брат брата да крепи и чува!
Што не можел со сила меч да стори,
го чини сега незапирно гладот,
и слаб е човек со глад да се бори.

И Чртомир го призна веќе јадот,
тој не крие пред дружба лута рана:
„Не меч, ни сила го презема градот,
но малу, браќа, ни остана храна.
Кој од вас сака да приклони глава,
не му бранам штом такво време стана
кој сака грда да дочека јава
и темни да му бидат дните бели,
срок таков утре на такви се дава.
Но вас ве викам, о јунаци смели,
што машко срце во гради ви бие!
Од врагот ноќ и силен дожд нè дели,
во темни дупки тој негде се крие,
а малу простор од гората честа
нè двои, да го поминеме ние.
До сите од нас е дојдена веста:
синовите на Слава вера стара
зачувале по многу ширни места.
За таму нога наша пат ќе бара
и поарно е смрт во ноќва темна
од лоша совест што робот го кара!“
Но еве сета дружба кај е спремна
и секој светло оружје кај крева,
во уплав никој не истрпна лемна;
штом порта чкрипна, со пеколна врева
бој лут се зачна, не бој ами клање,
и црна крв со црна ноќ се слева.
Ги демнел Ваљхун нив, лукав, на спање
и мислел ноќва да излезе скришно
и да го срази проклетото здање.
И како виор од небоно вишно
да слегол, повик пред градот се ори
и труп до труп се реди веќе стишно.
И како порој од стрмнине гори,
на молнии зачестени при блескот,
што в поле јурнал, сè пустош да стори,
и патем сè потопува на прескок

дур не спласне, и Ваљхун сега така
на некрстот се урива со трескот.
Не запира, и задна капка сака
да исцеди и здив да земе сетен
од врагот којшто издишува в мака.
Над трупишта штом зрак се јави сметен,
се чини како во полските страни
на положил да легнал класот летен.
Половина се барем христијани
од тие овде што смртта ги скоси,
но залудно во стрв што орли храни
го бара Ваљхун тој вина што носи.

КРШТЕВАЊЕ

Го сврши веќе ноќта бојот мачен
на облаци, на јунаци во крви,
и еве зора во просторот зрачен
на Триглав снегот со злато го вцрви;
езерото крај Бохињ в покој слачен
се таи, нема виор да го стрви,
и божем бојот едностоеен мина
на гладни лишки во водата сина.

Чртомире, езерово зар не е,
крај кое стоиш, верна твоја слика? –
Во ноќта тивна бојот, тихо сè е,
но суров виор пак в гради ти рика;
те гризе црвот некогашен, мрее
од болка духот, што обилна блика,
за нови крви пак стрвот те мори
и една жед, за одмазда, те гори.

Понижено е Словенството, стари
обичаи се газат, крст се клава;

во крајот парски Тесел пали жари,
под иго јачат децата на Слава,
победата туѓинецот го дари
во Крањ да крева нависоко глава.
И нема пример во олкави беди,
да смириш болка што жили ти леди.

Не би могла да носи ваква тежест
на позни лета кутра бела глава;
но младоста ја крепи чудна свежест
на надежи со сила уште здрава;
минатото од предел темно-мрежест,
Чртомире, за живот знак ти дава,
не вера само те влечела, кога
на Бледски остров ќе стапнеш нога.

На оној остров што бранот го бие,
што денес крепи храм на Света Дева;
во сонце таму мил простор се мие,
на снежни гори грамада се крева,
наоколу зад ридје рид се крие,
и дишат полја со омајна трева,
и градот Бледски блескоти, и крајот,
и чиниш да е овде слезен рајот.

При Чртомир на ова свето место
се кревал кипот на богиња Жива,
пред која млади се збирале често
што в срце тесно од љубов им бива:
ту очајни од јад и немир жесток,
ту полни среќа што сладосно вива. —
На Жива домот, со ќерка си тува,
по личост чудна, Старослав го чува.

А таа ќерка, лична Богомѝла,
поубаво од Херо од Абѝда.

Невиноста ѝ дава чудна сила,
а не од гордост смајана да лида,
од сегде ласка младешка ја свила,
но пусто таа пусти мамки сида.
Шеснајсет лета наполнува сега,
а не знае ни зошто срце жега.

Чувајќи свети обичаи стари
на леко чунче Чртомир се движи,
богињата со радост да ја дари
што дала земја при ратајски грижи,
тој иде, гледа – со личота цари
девојката, и скрушен ѝ се ближи,
од еден поглед тој сиот се стресе,
што в срце пламен до изгор му внесе.

О блазе ти, Чртомире! Се вивна
пред твојот поглед убавото чедо,
и забуна во душата му пливна,
та спушти очи, а лицето бледо!
Но одеднаш од врела румен живна,
ко јасна зора ѝ просветна гледот,
и остана во сладок омај така, –
да држи рака во твојата рака.

Друг певец може за слачот да пее
што цело лето ги крилеше млади:
и како гостин мил Чртомир сè е,
и како татко заборави јади,
друг певец којшто жален олку не е,
а среќна љубов му напина гради,
ќе каже песна за пијаност полна
што брзо мина во разделба болна.

Час удри веќе, за делење часот!
Чртомире, зар не слушаш кај јачи

на бојна труба насекаде гласот,
и иде Ваљхун да пали и мачи?
Во штитот лежи на верата спасот
со ликот мајчин што едно ти значи,
на верата што онаа ја служи
со која љубов за века те здружи.

За збогум часот бие тешко, ледно!
По образи се ронат солзи врели
и двајцата се прегрнати жедно
и нејќе еден од друг да се дели;
и кој ги видел, издишува бедно,
но нема лека за делба да цели,
ги гледа дека жал сосем ги зема,
а умир нема, а утеха нема.

Би спомнал некој за вечната слава
да може само успех тој да вети,
но многу војска кај довел од Драва
по Кокра долу во Крањ Ваљхун клети,
и секој чини, во смрт носи глава,
и нема човек што надеж да сети. —
Се ближи пожар — се разнесе веста,
Чртомире, те вика таму честа!

И тргна тој без надеж бој да води
и луда сила во бојот го носи;
та мечот негов крвав, кај да оди,
безмилосно душманите ги коси,
и ужас сее каде да се згоди!
Но што е мечот и ти, граду, што си?
На древна вера пак сјајот се гаси,
ни може јунак од смрт да ја спаси.

Крај езеро тој сломен стои сега,
на мечот крвав опрел јунак снага,

по страшни мисли со умот кај бега,
го влече долу студената влага,
и смртта божем во преграб го стега;
но една рака го задржа блага, –
на Богомила љубимата лика
од смрт го спаси, во живот го вика.

Тој таа лика да ја види сака
и местото на кое восторг сети,
дал среќно она претргала мака,
дал уште чувства пази она свети,
ил во себе ја крие гробна мрака,
ил туѓинци ја пограбиле клети,
дал жива е ил мртва тој да знае
би сакал дури уште жив се мае.

Но познат рибар од другата страна
довеслува, од мислата го буди,
тој кажа дека цган христијанска стана,
го бараат, за одмазда се луди,
и доста чекал пред угроза збрана,
во чунот тесен тој заклон му нуди,
во скрито место веднаш да се сели;
и Чртомир го послуша што вели.

И брзо тие завеслаа сега
на крајот каде Савица се влева
со бучење, и лесно чунот бега
од ветрот носен што бранчиња крева.
Го врза чунот рибарот крај брегот
во честак скришен за врашката плева. –
И што се нашло в торба, тој му нуди,
да смири гладост дур алчно се буди.

А Чртомир би сакал да му плати,
но задна пара дал за бој да бие;

и мислата на Старослав го врати,
со Богомйла тој злато му крие
цел товар уште, при нив ќе го прати
со прстен што го знаат само тие,
во човеков да фатат цврста вера,
и злато да му дадат полна мера.

За Богомйла му рече да праша,
дал уште сонце со зраци ја свива,
ил горка може искусила чаша
пред силата на врашка хорда дива,
се скрила, може, в друга страна наша,
но каде, како да ја најде жива?
При овој утре водопад ќе чека,
и црни гласје и утеха лека.

А утрето водопадот му грми;
се мисли јунак за водана врена
што ридови и страни тресе стрми,
та од неа се ниша тврда стена,
поткопува и карпишта и дрми,
и до небо со бела павта пена! –
И младич така се загнува нели,
и туку запрел, – со умот си вели.

Од тие мисли го разбуди гласот
на луѓето што хазна носат чиста,
и рибарот го препозна на часот;
но еве човек по врвица иста,
патерица забележа и расо,
се гледа дека тој го служи Христа.
И сама рака на мечот се свила,
но одеднаш ја виде Богомйла.

„О вamu, вamu дојди, Богомйла.
Се сврши жалот, и мака и тага,

од радости ми игра сека жила
штом тебе јас те гледам, лико драга;
што ако јачи на ветришта сила
и небото го крие темна дага,
што в неврат светов ако ошол лушнат,
штом две раце можат да те гушнат!“

Од прегработ се дели таа леко
и близу седна на првиот камен,
со глас што реди, а пак звучи меко,
на младичот му вели вивнат в пламен:
„Не дружба чекај, а делење преко,
пред секого е од нас патот рамен:
ќе оди секој сам во живот страдна,
јас овде дојдов за проштавка задна.

Христијанка сум, знај, и така стана
та верата ја оставив јас крива
што скипна како пред сонцето слана,
се крсти татко со главата сива,
и една жена од нашата страна
го фрли кипот в езеро на Жива.
А како узнав јас вистина слатка,
Чртомире, ќе чуеш сказна кратка:

На островот, во мира, толку пати
штом чунот тебе те носеше назад,
си мислев, нема бранот да се врати,
но како љубов што срца ја пазат?
И желбата зар може да се трати
и зареци зар може да се згазат,
зар нема страна, ниту свезда мила,
што двете срца наши би ги скрила?

Од такви мисли да не најдам мира
штом ти во битки се занесе лут!

И в срце страв и коба ми се збира,
пат нигде нема во беспак крути,
глас нигде нема, а надежта штира,
те вика срце, утехата кути.
Во долги ноќи зол дух да те дави,
да чекаш кутра бел ден да се јави!

И тргнав еднаш низ војските, кога,
барајќи негде накај тебе трага,
го сретнав овој служител на Бога,
на луѓе ука им даваше блага:
нас Бог нè создал да шириме слога,
но грех ни влегол по Адама в снага,
и синот божји се престорил човек,
за спас и среќа да зацарат доverk.

На љубовта е Господ прав и еден,
тој сите луѓе ги сака ко челада,
и животот на овој век е беден,
но душите в дом небесен се селат,
и само тој е Бог за сешто вреден –
и дар и болки рацете му делат,
и секо чедо го чува, го води,
да не гине од мајка што се роди.

За сите луѓе тој едно се грижи,
без дамка свети неговата слава,
наградата за добрите се ближи,
невидени веселија им дава,
пред телото не духот да се снижи,
а слободен да сети среќа права,
под божја горе да се здружат стреа
и тие овде што вљубени беа.

Се враќав – мака во градиве блика,
но овој маж ме втаса да ме теши;

пријателски тој при себе ме вика,
тој друид бил, но права вера реши
да пригрне, и скита, смерна лика,
да спасе секој што в заблуда греши;
во наши места пат сега го води,
и со мене би сакал тој да оди.

Пред татка дома и пред мене реди
пророците што кажале за векот,
од Адама и Ева сите беди
со крстот дека го добиле лекот,
и дека злото што в душа ни седи
го сотира на судот страшен штрекот,
и поуки ни кажа многу цврсти,
верувавме, и затоа нè крсти.

Но секогаш ме мачи мака една:
со тие ти си што Господ ги колна,
и често гледам всоне глава бледна
на смртно легло, и трепетам болна,
да не би да те дели смртта ледна
од небото со бездна маки полна.
Но мажот божји што срце ми цели,
со молитва е сешто можно, вели.

И оттогаш во самост колку пати
сум молела до Господ да се слуша:
'О стори, Боже, тој здрав да се врати,
од заблуди тој лоши патје куша,
и бесот врашки не дај да му плати,
а милост имај ти за таа душа!'
И ноќва тој те спасил со знак чуден,
а сите други нашле конец суден.

Чртомире! од лошо спање стани,
остави ја заблудата да згине,

не мрачни патје да те водат встрани,
со божја милост да просветлат днине
и божја рака од зло да нè брани,
и овој век на разделба да мине,
и за нас љубов без делба да зори
по смртта, таму, во небесни двори“.

ЧРТОМИР

„О зар би можел, Богомила драга,
за таква љубов да вратам, за мака?
И срцево ми трпне дури в снага
од радоси, што може да те сака,
дур од мене да снема задна трага,
дур не ме земе гробовната мрака,
јас слуга твој сум со суштество цело,
ти повелај со вера, мисли, дело.

И зар би сакал и миг да се спречат
желањата на таква душа врела!
Но смисли колку рани задал мечот
на Ваљхун, колку неговата стрела,
и колку црни крви по Крањ течат,
христјанските премисли ги ти дела
и кажи, нели најлош Чрт се јави
тој Бог на љубов, што така се слави?“

ДУХОВНИКОТ

„По сета земја мир и мир на сите!
Од ангели се јавил така хорот,
на Спасот да ги провозгласи дните, –
на еден татко дека сме му пород,

сме сите браќа, а тој над нас штит е,
и од него се чу за љубов зборот.
По слепа глава своја Ваљхун прави,
а не за божја волја да се јави“.

ЧРТОМИР

„Од таа вера на љубов и дружба,
и твоја вера, чуј ме, Богомила,
не се бранам, и знам за Чрти служба
измислена од нивни жреци била,
јас во нив само сум честел по нужба
на предци лика, но наваса сила.
Со крстот сега нов сојуз се зачна,
но кога врска ќе нè здружи брачна?“

БОГОМИЛА

„На ружата ѝ дале краток живот,
штом пролетна ја попарила слана,
ил в цут ја стигнал на снегови здивот;
на млада душа девојчинска, рана
што в срце носи, та гризе ко ливот,
мимолетен и сиот век ѝ стана;
за часов срца да здружиш зар вреди,
штом страв од делба нив пак ќе ги следи?“

Од смртта грда, од грех да те спаси,
и таму Господ да стори во рајот
покрај мене за века, драги, да си,
на слатки желби го положив крајот,
и откажав нас венец да нè краси,

на овој свет го презрев сосем сјајот; –
ја почу Господ молитвата моја,
јас не смеам да бидам жена твоја.

И вечна чистост на Бога му ветив,
на Исуса, на божја мајка мила;
и еден порив во животот сетив,
што да го запре нема таква сила,
со надежта за рајски сјај се сретив,
и дека верна невеста би била
на женихот од правот што нè крена,
не, не можам да станам твоја жена!“

Духовникот му рече тогаш вака:
„На среќа сладост нема што да бара
тој како нас што прво лошо ака
и раздор сее и во болки чара;
јас, друид, ширев во душите мрака,
а ти со меч си бранел лага стара;
и така вера ќе спласнеше крива
без толку жртви во тепачка дива.

Во Оглеј патот твој нека те води
при патријархот; доста, брате, блуди,
и во тебе дух светол да се роди,
за права вера што право ќе суди,
и исти позив нас нека нè сроди –
духовнички, та секој да се труди
да шири божја во луѓето ука,
пребогата нè чека жетва тука“.

ЧРТОМИР

„Ти право рече, во среќата пална
да немам надеж, штом туѓа ми била;
го стигна татка поразија жална,

во бој без слава тој загуби сила,
и како само всоне да ме гална,
без ден ја покри гробот мајка мила.
Јас сетив среќа од љубовта слатка,
но таа сладост беше толку кратка!

На труба гласје насекаде ечат,
од Богомила да ме делат драга,
во бој со Ваљхун толку крвје течат
што капна веќе јуначката снага,
ја ожна сета моја дружба мечот
и в гори треба јас да кријам трага.
И животот ќе биде само смеќа
со човек што го гони лоша среќа“. –

БОГОМИЛА

„На љубов права не препознал знамен
тој што со среќа мисли да ја гаси;
во чист и вечен ќе ми гори пламен
и кога духот од кал ќе се спаси;
но сега закон препречува стамен
да бидеш тука и со мене да си.
Зад гробот ќе ја сетиш ти на крајот
на таа љубов силата и сјајот.

Ти оди сега, за божјата ука
по наши села разнеси ја веста;
и колку дни ми останале тука,
ќе бидам божја и твоја по честа,
ќе мине веков, час суден ќе чука,
а јас те чекам во небесни места,
и дури овде те жалаат клети,
ти со мене си во предели свети“.

Низ облаци в миг јасно сонце блесна,
и светлина над бледна Богомила
со чудна убост се прелеа лесна,
ко вишен поглед над прилика мила;
пред тоа небо Чртомир се стресна,
отворено, и здржа крик со сила,
и сиот приказ го замаја така
што себе жив се узнава со мака.

И како запал духот да го жари,
и нова мисла како да го лушна,
тој златото на луѓето го дари,
„А Старослав – и овој збор се слушна –
по бедни да ги даде сите дари“,
се ближи тој, и трепетно ја гушна,
за збогум рака ѝ подава тажен,
му тежат солзи во погледот влажен.

„О чекај, едно ти за мене стори!
па оди после, Богомила вели –
да не би мака срце да ми мори
и полесно да трпам таги врели,
ти пред да тргнеш во Оглеј низ гори,
откажи се од тоа што нè дели,
покрсти се, со умот доста штука,
и вода има и духовник тука“.

Молчејќи, таа молба тој ја прима,
духовникот под водопад го води,
на Савица, и молитва тој зима,
со крстот како повтор да се роди,
и сите клечат колку што ги има,
во блажен занес девојката броди
што потпора на вера била крива,
вршејќи служба на богиња Жива.

Кажуваат, штом дошол в Аквилеа,
над свети книги верно глава склони,
и свештеник се стори, мртви беа
надежите на младост што се срони,
во својот народ чиста ука сеа,
до смртта темни облачишта гони.
Се врати дома Богомйла красна,
и животот без видок ним им згасна.

ЗАБЕЛЕШКИ:

Ваљхун, од латинските пишувачи Valhunus и Valdungus именуван, бил корушки војвода и особен гонител на неверниците. Веќе неговиот татко Кајтимар (Chetimar) многу се заложил да ја рашири христијанската вера во Карантанија и Краина, но Словенците цврсто старата вера ја чувале и христијаните, а особено мисионерите ги гонеле. Види кај Валвазор „Ehre des Herzogthums Kraina“ 7-ма книга, 2-ра глава.

Аврелиј, Дрох (Aurelius, Drohus), двајца главешини на неверниците. Види кај Валвазор на истото место.

Жива, богиња на љубовта, словенска Венера.

Парски, Тесел (Tassilo) парски војвода, Ваљхуна, што Словенците во првите години на војводството од земјата го беа истерале, со три дружини војска назад го вратил и пак им го наложил. Види кај Валвазор на истото место.

ЛАЗАР ПОП ТРАЈКОВ

ЛОКВАТА И ВИЊАРИ

– 31 мај 1903 година, стар стил –

Пак доаѓам при вас, о врвови вишни,
по планини жедни, низ безводни спили,
да видам јас скрки и долинки скришни
што крвта ги багри на јунаци мили.

Да останат вечно спомените тешки
за војвода тука што остави снага,
за чета што тука во часови жешки
бој водеше страшен за слобода драга.

Блазе си ви, велама, вам присои ладни,
што чувте кај грми на пушките екот,
пет векови гласат премрежиња страдни,
вик јуначки сега прогласува векот!

Сте честити сега, ве разбуди ете
на штикови ледни дркањето остро
и громкото ура, и Турчин се смета
млад војвода дека командува просто.

Неодамна тука потерата клета
ја чекавме да ја уништиме ние,
ја обзеде радост дружината сета
што може да бие, а не да се крие.

Нестаната уште од ноќните сништа
јуначката чета, во раните зори,
пред сонце да пекне, – рој куршуми пиштат
и пукот ги стресе високите гори.

Се истури грмеж од стражите предни
и купишта Турци попаѓаа тука,
се прснаа сите, исплашени, бедни,
штом ура се зачу, штом четата спука.

И наскоро оган се отвори вдашен, –
од едната страна комитите смели,
бестрашните чеда во животот страшен,
од другата Турци на булуци цели.

„Удирајте право, да не мине никој
од овие наши насилници клети!“
И целата чета го подзеде викот,
пред тешката сила без уплав да сети.

За одмазда жедна сплотената чета
со куршуми бие, со зборови гласи:
„Тиранството долу! Со слобода света,
македонска земјо, прославена да си!...“

И четири часа во жештина летна
планините ечат и бојните труби,
и екотот страшен со викот се сретна,
во усои горски со одек се губи.

Во турскиот плипот не се гледа лесно
паѓањето често на аскери мртви,
на младите луѓе враг напаѓа бесно
што тука ќе паднат предвремени жртви.

Угрозата страшна над глави им стои,
и турската сила во обрач ги стега,
но гордите момци дух светол ги пои,
и никој ни чекор да отстапи сега.

Еј јуначка, луда, крв црвена, рујна,
ти не ли се жалиш што вака се сипеш
по ледини ридски, по тревана бујна?
И што ли до ваков те доведе кипеж?

Од единствен куршум што бездушно лета
по воздушни патје и смрт носи студна,
о крв бујна, в жили што клокотиш сета,
се смрзнуваш веднаш во минута судна.

И надежи колку, и чудесни сништа,
мечтаења колку и возбуда слатка,
безмилосно тогаш со крвта се ништат,
за никогаш веќе да не најдат вратка!...

Пронижана, ете, младешката снага
ја урива долу куршумена гроза.
Но дивно! Без трепет, без отчај, без тага,
си избира јунак мртовечка поза.

Сред грмежи страшни, сред пукање често,
без смисла е дури командата бојна:
„Отстапујте, момци, на сигурно место,
нè напаѓа сила неизмерно бројна“.

На местата свои јунаците гинат
по долг и по судба сè другари први,
во смртта со усмев на усните минат,
да не жугне врагот, од страв да се здрви.

До еден со доблест останаа жртви
на храбриот Дичо четниците горди;
и ранети тука, па дури и мртви,
насилија трпат од турските орди.

А мнозина што се погодени лесно,
испотени, жедни, и жедни да платат,
со пеење одат, со пцуење бесно,
на Вињари нова пусија да фатат.

А еден пак ранет во трепетна рака,
отстапува бавно по местото рамно,
од куршуми нема тој страв ниту мака,
а гордо се држи и чекори стамно.

И кој е тој јунак што исправен стана,
зар изумил дека смрт околу коси?
Тој не бега негде во сигурна страна,
тој бегалец не е што потта го роси.

Со маузер в рака прав чекори сега,
јаребица итра, тој – Поповски Лаки,
да не речат дека пред аскерот бега,
да речат, што него не го плашат маки.

Тој не бега, негде збор да не се чуе
што бомбашот страшен исплашено бега,
за надежта млада безразлично му е,
не се плаши мртов да падне тој сега.

Но... и тој на таа падина се нурна,
три куршуми смртно го каснаа врли,
тој падна, се урна во битката бурна,
и никогаш нема пак бомба да фрли.

Грмежите бучат, усоите ечат,
во долови пусти крви течат рујни,
и пладневни зраци безмилосно печат
над главите голи на момците бујни.

Но здраво се држи младешката чета,
не ја плаши крвта, пред смртта на прагот,
и бунтовна песна ја понесе сета,
да станува народ, да испука врагот.

Не допира до нив ни гласот што иде:
„Ој Дамбенци момци, држете се здраво,
навалува денот, а Турчинот виде,
куршумите наши погаѓаат право“.

Ранетите момци низ долови суви,
низ сурови места се влечкаат страдни,
за нивниот издив се карпите глуви,
за тоа што гинат и жедни и гладни.

Македонци, ние без среќа сме биле⁶
во оваа борба со душманот пален,
но венец на слава пак ние сме свиле
пред светот на подлост, и гнасен и кален.

Од „Црвен крст“ за нас призрение нема,
ни грижа за брата, ни утеха блага,
ни лекари млади со нивната спрема,
ни завои нема за ранета снага.

Милосрдна сестра со рачички мали
за раната наша не наоѓа лека.
Со милосни очи, со поглед што гали
не ни носи таа нам преврска мека.

Во болници модни, во кревети чисти
не ќе најде почин дружината млада,
во војните не се правилата исти,
и нема бел бајрак за народ што страда.

⁶ Одделите означени со три ѕвездички, ги преземаме од изданието во Илюстрация Илинден. Немаме податок дали таа поделба потекнува од самиот автор или е направена подоцна од редакторот.

И тешко и горко за тој што ќе спека
во овие битки под сурови рани,
не човечка милост, не прочка го чека,
а ужасна мака од душмани збрани.

И затоа ете бунтовникот гине,
без очи да трепне, од својата рака,
тој не чека милост, ни клетва ќе скине
за поштеда, мнима, од смртната мака.

И верен на честа, на должноста верен,
млад Дичо што уште душа крепи страдна,
во челото свое со парабел вперен,
од својата рака тој усмртен падна.

Исплашени сестри, и мајките тажни,
насилие турско да избегнат тие,
и од нас се кријат во јамите влажни,
и бегаат в ридје, та рид да ги скрие.

И штом ќе го чујат на куршумот екот
низ планини диви, ќе истрпнат многу.
Го колнат со издив, со плачење векот,
со зборови горки молитваат Богу:

„Искриви ја, Боже, тиранската рака –
та куршумот нивен по нивните глави;
ослепи ги, Боже, да пукнат од мака,
а нашите момци да останат здрави“.

Војводата дури во ужас го колнат,
и што дека дело тој свештено води.
Зар мајка без сина да остане болна,
и неста без момче, без син да се роди?

Планинскиот живот е пеколен, браќа,
и борба да водиш со тиранот – тешко,
но блазе му којшто без зазор се враќа,
до крајот да води сражение жешко.

Па држи се, чето, со последни сили,
ти одбор си, чето, од народов мачен,
и крвта што тече во твоите жили
за слобода дај ја и за живот зрачен.

Во животот ропски, во страшниот пекол
не, никогаш нема никој да нè врати;
за работа чесна го сакаме веков,
имињата славни почит да ги злати.

При безбожни хули, при сурова мака,
при комитска живот што тревожно клука,
оружјето има да остане в рака,
слободата дури не угрее тука.

Па нека се полнат затворите мрачни,
од другари горски тела да се сејат,
над нашите битки јуначки и мачни
владиците грчки жолчно да се смејат.

И потери по нас да идат низ гори,
и пред нас да трпнат душманите клети;
но надежта наша пак чудо ќе стори,
во срцето наше ко сонце ќе свети.

И Грција нека нè затвора бесно,
и нека ги граби, и пцуе, и гони
паталците наши во кралството тесно,
што плашливи само го крепат евзони.

И нека! Ќе паднат пак прангите тешки,
засмеано сонце пак поле ќе злати;
над урнати села, над пеплишта жешки
слободата слатка пак ќе ни се врати.

Сонувајте мирно тринаесет-мина,
на родната земја загинати чеда,
под зелена трева, под ширина сина,
под ридот што тажен и замислен гледа.

Загинавте вие во битка за робот,
на тврдоста жртви со бунтовни глави,
небележан тука ви остана гробот,
и на него нема кој венци да стави.

Зелениот здравец и горските цвеќа
што дење и ноќе ве следеа верно,
по смртта ви дарат пак чудесна среќа,
над вашите гробја наведени смерно.

Загинавте млади, о јунаци бујни,
мажествено, чесно, со пушките в рака.
И пред да се кренат бајраците рујни,
на агата вие му внушивте мака.

А робот, што ако поднесува жртви,
за вашиот подвиг разбирање нема.
И како што многу заборавил мртви,
пак споменот нова заборав го зема.

И додека над вас насилникот гази, –
во својата мака избекумен, робот,
тој светиот спомен зар ваш ќе го пази,
што заради него го најдовте гробот?

Но примерот сепак тој ваш ќе го следи,
по крвта што вие ја туривте штедра,
и сила ќе црпи низ животни беди,
дур слобода еднаш не здогледа ведра.

А Локвата денес со бранови крилни,
што стопани свои ве најпосле виде,
та не може никој да ве скорне, силни,
за вашата смелост скап спомен ќе биде!

Во иднина светла, во иднина нова,
татковино наша и родино клета,
штом овдека златни ќе зазвучат слова,
во чудесни ружи ќе распутиш сета.

По овие страни, по пределот бујат
во црвени крвје што пребилкнал сега,
за храбрите еднаш песни ќе се чујат
и како во синцир оро ќе се стега.

Белолики моми од нашите села
ќе стрчаат в пролет, јаребици мили,
ќе збираат тревки во ракатка цела,
и свршеник тука ним ќе им се смили.

Од мртвенски сништа тие ќе ве будат
вас, јунаци смели, со песна и смешка,
со гороцвет кревок, со цвеќа ве нудат,
што лежите вие во гробнина тешка.

Во избрана кука сте легнати тука
на вишина свежа, и зелена, студна,
и бескраен поглед насекаде пука
и успива душа во возбуда чудна.

Се гледаат долу езерата глатки
в далечина тиха, во синило млечно
и ветерот носи уханија слатки
за тие што овде почиваат вечно.

*Берик, 21 јуни 1903 година
стар стил*

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЌ

ТРЕПЕТ

Не, не иди близу! Оддалеку нека
со љубов ме грее твојот поглед драг.
Среќата е среќа сè дури се чека,
дур од себе лачи само навев благ.

Не, не иди близу! Посилно ме зема
овој сладок трепет, чекање и страв.
Побаво сè е што уште го нема,
и по копнеж само што го запознав.

Не, не иди близу! А и зошто така?
Оддалеку само свети свезден зрак;
оддалеку само занесно се сака.
Не да ми се ближи твојот поглед драг!

ПРЕТЧУВСТВО

Иако пролетта посла цветни поли,
и надеж душава ми сети,
во мене демнат
претчувства клети:
тоа што ме плаши ќе се случи
и ќе боли.

И никој не ќе ме откине од таа коба,
зашто тоа не станува
дење,
ниту во градина што се разгранува,
ами негде во срцево
во ноќна доба.

НЕ БОЈ СЕ

Не бој се, тоа е како лист да се скинал,
како ноќе да тивнал последниот шум,
како од ридот на другата страна погледот да ти минал,
како по добра мисла да заскитал твојот ум.

Не бој се, тоа е како морето одеднаш да стивне
и да се покрие со матен сјај до кајшто допира глед.
Не бој се, ќе биде лесно, како што лесно може ветрот
да здивне,
како што пред сонцето исчезнува лесно месецот блед.

Не бој се, ќе биде како магла да паѓа, сосем така,
патеки и извори се губат, светот го покрива мрак.
Еве, ти ја подавам последната спона, мојата рака,
дури низ мраката не тргне кобниот кораб пак.

Не бој се, ќе биде безболно како кога бели пасомца
ќе повеат од тополите и ќе легнат поземи како цвет.
Ќе биде како премин од една до друга болка,
ќе го здогледаме в езеро околу нас натажен сиот свет.

Не бој се, ќе биде брзо како кога ќе се најамчи јамка,
ќе се разбранува само околу нас просторот лит.
Еве ти ја мојата рака, таа ќе ти биде сламка
по која преминала преку река мравката од древниот
мит.

Некогаш, како дете, си чекорел по греда
над понор, над темна, дива вода,
и тогаш не треба во бездната да се гледа.
Не гледај ни сега, јас полека ќе те водам.

НЕМАМ ПОВЕЌЕ ВРЕМЕ

Немам повеќе време за долги реченици,
немам кога да водам преговори,
да пречукувам пораки како телеграми.
Немам време да спотнувам пламен,
сега запретувам грсти згаснат жар.
Немам повеќе време за ходочастија,
остро се рони врвицата до утоката.
Немам кога да се обсирам и да се враќам.
Немам веќе време за дребни работи,
сега треба да мислиш на вечното и неопфатното.
Нема кога да размислувам на раскрсница,
можам само да стигнам негде сосем близу.
Немам време нешто да изучувам,
немам време сега за анализи,
за мене водата е сега само вода
како кога сум ја пиела од кладенче;
нема кога да го разлагам на составки небото,
го гледам така како што го гледаат децата.
Немам веќе време за туѓите богови,
ни својот добро не сум го запознала.
Нема кога да усвојувам заповеди нови,
доста ми се и старите десет заповеди.
Нема веќе кога да им се придружувам
на оние што вистината ја докажуваат.
Нема кога да се борам против гонителите.
Нема кога да сонувам, да чекорам полека.

ТАЖАЧКА
(ГЕРМАНСКИ КЛАСИЦИ)

Фридрих Готлиб Клоштинок (1724–1803)

РАНИ ГРОБОВИ

Биди поздравен, сребрен Месече, тих
и убав придружнику на ноќта!
Зар бегаш? Не брзај, задуман брате, стој!
Видете – облак се движел само – останува тој!

Од блага ноќ поубаво
Само мајско утро може да биде,
Кога со росинки в коса, сјајни како зрак,
Најблискиот го искачува рид.

Вие благородни души, ах, веќе првиот мов
Го прекрил гробниот над вас знак!
О колку среќен сум бил кога заедно со вас
Сум чекал да скипне ноќта и да зарумени ден!

Јохан Волфганг Гете (1749–1832)

ЕЛЕГИЈА (1)

Кажете, камења вие, речете лични палати!
Улици, зборнете збор! Генијот замрел зар?
Да, душа има сè во тие сидишта свети,
Во тебе, Рим; но пак пред мене молкнало сè.
О, кој ми нашепна еднаш и на кој прозорец видов
Еден чудесен лик, та ме прероди цел?
Зар сум изумил патот до неа што ме водел
Поредум секој ден, во денот секој час?
Уште разгледувам цркви, палати, руини древни,
Како што прибран патник знае за полза и ред.
Но тоа минува брзо, и еден останал само
За мене верен покрив – на Амор светлиот
храм.
Вистина, цел свет си ти, о Рим; само без љубов
Ниту е светов свет, ниту пак Рим е Рим.

Фридрих Шилер (1759–1805)

НЕНИЈА*

И убавината гине. Што луѓе и богови трога
Не може да го трогне мрачниот стигиски Зевс.
Љубовта само еднаш го смили на сенките царот,
И уште на прагот тој го врати својот дар.
Ни Афродита може раната да ја смири
Кога го здроби грозно вепар нејзиниот син.
Не може да го спаси синот бесмртната мајка,
Кого на скејската порта го стигна лоша коб.
Но таа од море стана со сите ќерки на Нереј
И жални гласје реди за убавецот млад.
Види, боговите плачат, плачат богињите редум
Дека убавото нашло и совршеното – смрт.
Но чудесно е да си и жалба во драга уста,
Зашто обичното оди безгласно долу во Орк.

* Ненија (лат.) – тажење, тажачка, тажаленка.

Фридрих Хелдерлин (1770–1843)

РОДЕН КРАЈ

Бродарот весел се враќа по мирна морска шир
Од далечниот остров, каде што начекал лов.
И јас во родниот крај би сакал да си дојдам
Да собрав толку добра колку што болки носам.

Вие крајбрежја верни, кајшто сум растел јас,
Дали ќе стивне дома мојот љубовен јад?
О ветете ми вие, шуми на мојата младост,
Дека ќе најдам мира, ако се вратам таму.

На студениот поток со бучно разигран скок,
На големата река, кајшто по мазниот тек
Сум гледал лаѓи, јас пак ќе бидам скоро;
Вас, заштитници мои, верни ридје,

Сигурни меѓи на родниот предел, мајчиниот дом
И на драгите браќа и сестри прегратките
Ќе ги поздравам, и ќе ме гушнете вие,
Сè уште верни! Па како во лулка

Срцево нека здивне. Но знам, јас добро знам,
Не ќе се зацели лесно мојот љубовен јад,
Ниту приспивна песна ќе може да го смири
И со утеха тој да се успокои в гради.

Зашто небесен оган што ни даваат нам –
Боговите ни дале и света болка дар.
Па нека биде така. Син на оваа земја,
Сум создаден да љубам и роден сум да страдам.

ПОРАКИ ОД ИСТОК

Насловна страница од последната збирка на Конески, во која се препевите на песните од циклусот „Пораки од исток“

ПЛАЧ ЗА ГРАДОТ УР

(Според еден сумерски ламент)

*Пред повеќе од 3.500 години
Еламитите и Субаријанците го разрушија
славниот сумерски град Ур. Една долга
тажаленка е останата од тие времиња –
„од раката на Апил-Сумуган“. Редот со
годината кога таа била составена е
избришан на глинената табличка. Но тоа
и не е многу важно. Градови се рушеле и
се рушат, вакви пискотници се слушале и
се слушаат сè до денеска.*

Останаа празни нашите пондили,
без коњи, без пашитни добици.
Нашите трла без стада ги метат улави ветришта.
Од кротка овца делено е јагнето.
Урнат е нашиот град.
Тешко нам!

О мајко Нингал, богињо, заштитнице на градот наш и
твој!

Залудни беа твоите молби за милост
со јадри солзи пред боговите.
Посилни од тебе, Ану и Енлил ја постигнаа својата
цел,
Тие го испустија нашето племе.
тешко нам!

Ану и Енлил пуштија две диви, поројни луѓи,
едната од север,
другата од југ.

Двете се ставија, во пустошни витли, над градот.
Попуштија високите бедеми,
не можеа да докрепат.
Тогаш се здружи огнот со мечот и секирата.
Тешко нам!

Тој ден Сонцето не се покажа,
се скри да не гледа ужаси.
Таа ноќ не почна со збирање на весели другари,
ами падна за да се исплазат уште посилено
спрема небото
црвените јазици на пожарите.

Нашиот град е урнат.
По неговите широки улици, каде што се шетало,
спружени се безброј трупови.
На неговите плоштади,
каде што се збиравме на нашите празненства,
со игри, песни и ликување,
лежат купишта, мрша на мрша,
во вирови крв.
Кој не можел да излезе од дома,
оган го голтнал заедно со куќата.
Кој можел да бега, оставил сè зад себе.
Мајка ја остава ќерка си, татко синот.
Нашите момчиња и девојки
со врзани раце, ги гонат в плен.
Се сотре нашата рода.
Тешко нам!

Нашите богатства ги разграбаа.
Тој што не видел златни гривни и прстење,
сега ги наврел на рацете.
Тој што не чул за ќердани од камни бесценети,
сега ги обесил на вратот.

Нашите свети обреди ги смени грдотија.
Нашиот божествен ред го смени бесовство.
Урнат е нашиот град.
Пропадна нашиот имот.
Тешко нам!

О мајко Нингал, богињо наша!
Заедно со нас и ти стана презрен изгнаник.
Кај ќе се прибереш сега и кај ќе најдеш почит?
На местото на твојот град туѓ град се зида.
На местото на твојот храм
храм на туѓинско божество!
Нема за тебе веќе приноси на жртвеникот:
паленици од нашите тучни говеда,
риби од нашите реки,
млеко од нашите овци и кози,
вино од нашите лозја,
мед од нашите улишта,
плодови од нашите градини и ниви.
На нашите полиња нема жетвари,
на нашите пасишта нема овчари,
на нашите реки нема рибари,
нема грозјебрање во нашите лозја.
Запусте нашата земја.
Урнат е градот.
Тешко нам!

О мајко Нингал, крени со нас гласје до небеси,
тажи без престан,
колни преколнуј без прекин,
рони солзи без запир –
дури не се смили срцето на Ану,
дури не рече тој: „Доста беше!“
Та да се зберат испустените,
да ги обноват старите огништа,

да се намножат луѓе со чисти срца
во нашата земја.

О мајко Нингал!

Белешка

Текстот ми стана достапен во англиски превод во изданието: *J.B. Pritchard (ed.), Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, Princeton 1955, 455–463. Оригиналот содржи 436 реда и е поделен на 11 песни или строфи, со различна должина. Нашата обработка е сосем слободна. Во поемата на Апил-Сумуган ламентот се води од името на богињата Нингал, заштитница на градот Ур.

Готима Буда

НОСОРОГ

Пред сешто живо истај го својот стап
за да не повредиш ниедно од нив.
Не посакај син ниту другар по патот.
Самотен оди како носорог.

Од дружевност се раѓа наклоност,
по наклоноста доаѓа сиот овој јад.
Насети опасност во наклоностите.
Самотен оди како носорог.

Свикната со другар и со рода
сопнатата мисла ја напушта целта.
Насети зазор од приврзаноста.
Самотен оди како носорог.

Како што се сплеткал расчатален бамбус
така и маж желеен за жена и деца,
туку како што трска извишила врв
самотен оди како носорог.

Како што елен в шума не е сопнат
и каде сака запира да пасе,
биди мудар, не потчинувај се,
самотен оди како носорог.

Сите околу тебе се желни за забава.
Безгранична е приврзаноста кон децата.
За да ја избегнеш маката на разделбата,
самотен оди како носорог.

Без отпор пред што да е на светов
биди задоволен во секој поглед.
Бестрашно пред луѓите
самотен оди како носорог.

Бескуќникот е понекогаш тешко
да го задоволиш, уште потешко бегокуќникот.
Затоа без грижа за чии било деца
самотен оди како носорог.

Одвикнат од домашни прокуди,
со остар сек
пресечи ги смело домашните врски.
Самотен оди како носорог.

Ако се најде разбран пријател
за придружник, добар и умен,
да ги наваса сите пречки на патот,
со него радо тргај и биди претпазлив.

Ако не најдеш разбран другар
за придружник, добар и умен,
како крал од земја што ја презел со војна
самотен оди си како носорог.

Благословена е радоста на пријателството
кога другарот ни е подобар или рамен,
а кога нема таков, живеј беспрекорно,
самотен оди како носорог.

Погледај две златни гривни,
сјајна и вешта изработка,
како свечат од удар, допрени на зглобот.
Самотен оди како носорог.

— Да сум со некој друг, би имало
празен говор, понекогаш и кавга.

Таа опасност предвиди ја навреме.
Самотен оди како носорог.

Шаренило, занес, слач на уживање,
го обзема духот во привлечна смена.
Претпазлив спрема чувствениот порив,
самотен оди како носорог.

Неволи, гнојни рани, болештини,
отровен убод на страшна стрела –
таква е опасноста од насладите.
Самотен оди како носорог.

Студ, горештина, гладост и жедост,
ветар и пек, муви и змии,
поарно да го трпиш сето тоа.
Самотен оди како носорог.

Како слонот делен од суријата,
силен по става, сур, величествен,
кај да посака живее в шума,
самотен оди како носорог.

Не е можно дружељубивиот
барем привремено да стекне слобода.
Сончевото племе имај го за углед.
Самотен оди како носорог.

Поштеден од борба на гледишта,
излезен на чистина, земи права посока.
Со сопствено знаење, не воден од друг,
самотен оди како носорог.

Ни лаком ни лукав, а ниту жеден,
ни раздражен, ниту пак огорчен чудак,
независен од што да е на светов,
самотен оди како носорог.

Треба да се чуваш од лош придружник
што лесно скршнува на погрешен пат
и се предава на леснина. Затоа
дели се, самотен како носорог.

Цени пријател што е внимателен,
цврст во уката, јасен во изразот.
Штом смисла ќе сфатиш, штом си совладал двојба,
смотен оди како носорог.

Од игра, забава, од светска среќа
незадоволен, не обзирај се.
Ненаклонет на раскош, вистинољубив,
самотен оди како носорог.

Остави ги синот, жената, таткото, мајката,
парите, имотот, сите роднини,
и така без желби, а и без страсти,
самотен оди како носорог.

– Тоа се пранги, мака е тука угодноста,
бедното задоволство е повеќе страдање,
тоа е само мамка – којшто тоа го разбрал
самотен оди како носорог.

Скини ги врските како риба
што низ мрежа се проврела и плива слободно
или како оган што на пеплиште не се враќа.
Самотен оди како носорог.

Со спуштен поглед, без запирање
чекори со здржани чула, смири ги
изливите и жарот на чувствата и помислите.
Самотен оди како носорог.

Отфрли ги својставата на домашниот живот
како оголено стебло лисјата.

Со пожолтен плашт на рамо
самотен оди како носорог.

Без дрчост за добар залак,
никому ни хранител, безразлично
питајќи храна од кука в кука
самотен оди како носорог.

Со срце слободно од петте пречки,
чисто од секаква изгласеност
по раскилот на стегите на љубовта и омразата,
самотен оди како носорог.

На среќата и несреќата сврти ѝ грб,
на радоста, тагата од минатите времиња.
Рамнодушен, смирен во прочистеноста,
самотен оди како носорог.

Упатен накај крајното достигнуање,
со дух отворен, со спремен фат,
со вешта сила, непоколеблив,
самотен оди како носорог.

Постојан во самоста на задлабоченост,
во вистинското проникнат со вистинитост,
узнавајќи ја бедата на бивствувањето,
самотен оди како носорог.

Упорен во напорот да го спроведеш
стремежот, разбистрен, опитен и буден,
надежен познавач, сигурен во патот,
самотен оди како носорог.

Како лавот што не се штрека од врева,
како ветрот што не се фаќа во мрежа,
или лотосот што не го лепи вода,
самотен оди како носорог.

Како лавот сигурен во силата на забите,
бестрашен владетел на животните,
жител на непристапно место,
самотен оди како носорог.

Милозливост, рамнодушност, сочувство, слобода,
некогаш и радост со друг пројавувајќи
без омраза спрема никого на светов,
самотен оди како носорог.

Напушти ја страста и злобата, заслепеноста.
Кога прангите ќе бидат раскинати,
бестрашен и на крајот на животот
самотен оди како носорог.

Друштво, пречекливост за своја полза
пријателите бараат, денес е ретка
бескорисноста. Нечист е човекот.
Самотен оди како носорог.

*(Според хрватскиот превод
на Чедомил Велјачиќ)*

ПОВИКУВАЊЕ НА ДУШИТЕ

(Тибетанска моли тва)

Наслушнете го гласот на нашите души,
вие што без предводник
скитате по работ на овој и оној свет!
Живите и мртвите
во делени светови живеат.
Кај можат да се видат лицата на мртвите?
Кај може да се чуе нивниот збор?

Наслушнете го гласот на нашите души,
вие што скитате без предводник!
Планините се вишат до небеси
но никаков глас не ја нарушува тишината
од таа страна.
Од лесно ветре потрепетуваат водјето
и цвеќињата пак си цутат.
Птиците не летаат накај вас за пречек,
зашто не можат ни да ве видат.
Како да сетиме дека сте тука?

Наслушнете го гласот на нашите души,
вие што скитате!
Овој свет е свет на привид.
Овој живот е само сон.
Сè што се родило умира.

Наслушнете го гласот на нашите души,
вие силници од кои се тресел векот,
вие имотници,

вие учени и умни луѓе,
но и вие просјаци,
вие блудници,
вие разбојници, –
вашиите души талкаат на работ на двата света,
без помош и патоказ.
Само патот на Буда е прав,
само тој води кон вечниот живот.

*(Варијација на текстот на молитвата во
книгата „Трето око“ од Лобсанг Рампа)*

Камала Дас (Индија)

ТАНЦ НА ЕВНУСИТЕ

Беше жешко, толку жешко пред да дојдат евнусите
Да играат, со широки поли распавтани во вртеж, со
тасови
Бучно што бијат, и со белегзии што сунат, сунат,
Сунат на изгорот под гранките, со
Долги бради развеани, со темни очи светнати, тие
играа и
Играа, ах, тие играа до крв... Зелени
Риги на нивните образи, јасмин во нивната коса, –
некои
Беа темносани а некои речиси просветлени. Нивните
гласови
Беа рески, нивните песни меланхолични; тие пееја за
Љубовници на умирачка и за деца останати
Неродени...
Некои удираа во своите тарабуки, други удираа во
своите јадни гради
И се наклонуваа, и се превиткуваа во празна екстаза.
Тие
Беа танки во нозете и суви, како гламни од
Погребно огниште, некаква кожуравост и гнилоост
Имаше во секого од нив. Дури и чавките беа толку
Тивки на дрвјата, и децата, оцагорени, беа
неподвижни;
Сите ги следеа спазмите на овие кутри суштества.
Небото се стресе тогаш, луња фати и секавици
И дожд, скржав дожд што мириса на прашиште по
Чардаците и на моч од гуштери и глувци...

(Од англиски)

**ПРЕПЕВИ НЕОБЈАВЕНИ ВО
ИЗБРАНИТЕ/СОБРАНИТЕ ДЕЛА**

Вера Ибнер

ПРОЛЕТТА НА НАРОДИТЕ

Со колку копнеж мислевме за овој
ден единствен, ден победен и светол.
Се прашавме: „Ќе сврши таја војна,
но кога? – В есен, а може би, в лето...”

Тој сакан срок нам непознат ни беше;
впивавме поглед далеку по патот.
И мислено Победата со смешок
ја китевме во пурпур, в лисно злато.

Но најдрага ни беше, – чиста, млада, –
нам росата што в пролет трепка в поле.
И еве – стана. Победата ни даде
пролетта народна и руска пролет.

По поле ширно, в скришна горска страна
нов повев мина и светлина јасна –
Се чини – светот цел посветол стана
В знамињата на Армијата красна.

Ко сонце кога в жар Исток се пали,
нивниот пурпур и китките горат,
им праќа поздрав великиот Сталин,
на победата предвесник и творец.

Александар С. Пушкин

ЗАТВОРНИК

Зад решетка седам во зандан, во страд.
На слобода растен крстат орел млад,
Мојот тажен другар, пишти раскрилен,
Под прозорец крвав раскинуе плен.

Го кине, го фрла, и в прозорец гледа,
Божем една мисла тој со мене таи;
Со пискот ме вика, со опулот-веда,
и сака да зборне: „Да летнеме ај!

Сме слободни пилци... О, време е брат.
За таму зад облак ридје кај што сјат,
И кај што се шири сина морска шир –
Јас и ветрот кај што не знаеме мир!“

Отон Жупанчич

ДОЛГОТ НА ПОЕТОТ

Знаеш твојот долг
каков е, поет?
Што се туткаш в молк?
Фрли песна в свет,
песна денес што ни треба
викни, сите те чекаме тебе.

Знам, о знам, тој долг
пече, горам јас;
нека екне мојот глас,
ќе завијам ко волк,
на четири на врв ред ќе стапам
ќе чкрипам и липам во запал.

На Можакља, лут крај,
песна ќе рикам,
Блегаш ќе го чуе викот,
Крим одсив ќе дај;
сите ветрој ќе ја грабнат неа,
на Похорје еден ќе ја вее.

Ридје, горо пеј,
сите в силен ред;
дружно, страден свет,
ваму, еј,
стара правда в мрак да рикаме,
оваа зима да ја превикаме.

Пак ќе светне ден,
има за нас пролет уште;
тогаш волци ќе се пуштат
во ловците в плен:
минуј ја Сава, препливуј Драва –
заб за заб и глава за глава!

ИЗГНАНИЦИ

Долу се наведуват:
земјата ја љубат,
в пазуви ја клаваат
во ноќта се губат;
и каде врагот да ги гони
на срце ќе ја топлат они.

НА ИЗГНАНИКОТ

при идење на Црвената Армија
во Југославија

Румени лисје и есенски јата
и дош и снег и мраз и студ,
и пред да смислиш, ден изгреал златен
и воздухот е полн песна и цут.

Скршено срце и згазени нади,
жалби и отчај, изгнанички јад.
Но глас: „Еј, пејат нашите бригади!“
Кресни се, здивни здив од роден кат.

Јирџи Волкер

НА РЕНТГЕН

Не кледот Фаустов е, ни душата тука влегува во клетје,
тоа е рентген со убост магична на XX-то столетје.
Зраци жолтникави в месо, по ставите шарат,
телото како писмо шифровано тука се отвара,
зашто е телото денеска душа и на него пишано е
дали за среќа човек се родил или за црна грижа тој е.

„Докторе, овде така тешко ми е,
небаре в гради змија ми се вие.
Со зраци светливи отвори ми ја снагата,
кажи ми што ми е тагата!“

„Гледам, работниче, твоите дробови црнеат.
Фабриката ги плула со саѓи и чад.
Слушам во нив писк на трансмисии, на машини
грмење –
та бедниот на светов знае само страд. –
Гледам, работниче, твоите дробови црнеат,
офтиката ги изгризла и гробови.
Ќе умреш“.

„Смртта и болеста тегоба тешка е,
но уште потешко, сеќавам, нешто ме стегаш.
Докторе, погледај малку подлабоко сега, –
со зраци светливи отвори ми ја снагата,
кажи ми што ми е тагата“.

„Што гледам, страданиче, срцето твое е,
загазено зрно за цут што копнее

во љубов човечна и во живот светел, –
да имаш другари и жена и дете,
од твојте раце лебец да се стори,
да ручаш на маса сонце каде гори.
Што гледам, страднице, срцето твое е,
а оно поарно и смрт би љубило,
кога љубовта би ја изгубило“.

„И таа тага, докторе, ја знам.
Но уште повнатре види што има – на дно!
Бремето најтешко јас таму го таам.
Одвај го крепам. И кога ќе падне
земјата откорен ќе ја заниша!“

„Таму омразата, страднице, ја раниш!“

ЕПИТАФ

Овде лежи Јиржи Волкер, песник, што светов
го љубел и за правдата негова тргнал – в бој.
Но пред да го исправи срцето в борба, тој
умрел, млад, на двајсичетвртото лето.

Хајнрих Хајне

КАДЕ?

Каде еднаш, скитник мачен,
сон ќе најдам занавек –
рајнска липа ќе ми плаче
или палма в јужна пек?

Дали негде в земја шутира
несвој ќе ми копа гроб?
или на брег морска бура
ќе ми јачи на закоп?

Кај да било! Сегде сињо,
ова небо ќе ми греј
и од ноќни височиње
звезди како полилеј.

Ти како цвет си толку
убава, чиста, драга.
Те гледам – и веќе в срце
скришна ми влегува тага.

Ми иде, како да треба
да слолам над тебе рака,
молејќи – Бог да те чува
убава, чиста сè така.

ЖЕНИДБА

Јас не си одам сам, лично'ко моја,
Со мене и ти сега ела
Кон една соба темна, јадна, тажна,
Во една кука лемна, ладна, влажна –
Пред порти таму мајка ми стои,
Го чека желна сина си свој.

„Остај ме, човече мрачен, див!
Кому си требен?
Очи ти горат, пламнат е твојот здив,
Маки те морат, образот ти е сив,
А јас за росни ружи жалам,
Со сончев блесок да се галам“.

Нека ги ружите, сонцето нека си свети,
О слатко девојче мое!
Наметни свила виорна, красна и бела,
И удри в лира со мисла страсна и врела,
Песната сватовска запеј ја пак,
Како што шумоли ветерот в мрак.

В ТУЃИНА

Сум имал еднаш убав роден крај.
Даб расте тамо
Високо вишно, цвеќенце се таи.
сон било само.

По немски дека ме љубела,
на немски дека ми велела
(о кај е, камо
тој сладок збор): „Те милувам!“
Сон било само.

Вилијам Шекспир

СТАРИНСКА ПЕСНА

Смртен час, ти сладок – ела, ела!
Гробот мој под тополи ќе биде.
Ти ме рани, убавице бела –
мојот живот в неврат нека иде!

Бршлан мојот ковчег да го краси,
тој венец го љубам јас.
Никој друг со ваков копнеж страстен
не дочекал смртен час.

Не, убави, нежни, нежни цвеќа
не фрлајте на гробот мој темен,
солзи нејќам и жалање нејќам,
да жалате над прахот мој земен.

Нејќам никој тага да го пие,
нека лежи трупот в прав.
Темен бурјан гробот да го скрие,
сакам само – заборав.

ЉУБОВНО ПРИЗНАНИЕ

Ах твоите усни! Кој да биде умен
штом бисерни заби ќе заискрат в румен
и насмешка на нив, и презир, и гнев.
Љубов, па ти крвав не сокриваш гнев,
ти тајната своја ја издаде веќе!
Мој мили, се колнам во пролетно цвеќе,
се колнам во душата чиста на дете,
во сè што е свето, во љубовта света:
те сакам, па макар горд и суров бил!
Пред срцево сломен мојот ум се свил.
Мили, зошто молчиш и толку си студен?
Јас горам од љубов и од копнеж чуден.
Те сакам: е слатко и в тага да зајдам,
но послатко љубов за љубов да најдам.

Бранко Радичевиќ

ЖЕЛБА

Дете малово и лудо,
имав желба мила:
стори, боже, едно чудо –
да ми никнат крила;

дај ми мене око, боже,
толку јасно да е,
та по светов сè да може
да догледа кај е;

и да идам кај 'ма многу
грозје да се јаде,
кај 'ма смокви и 'рдокви,
слачни праска каде;

најубави пеперуги
камо и пилиња,
кај 'ма жужли, тишки други,
жапки, полжавчиња;

па да летнам, да го полнам
цебот илје-милје –
дејди, братко, желба слатка
за поглед и крилје.

Сега лични моми само
мислам кај би сретнал,
веднаш, веднаш кај нив тамо
весел јас би летнал!

Нагледај се — млад си нели! —
црни очи пусти,
нагушкај се снаги бели,
набацуј се усти!

СЛАТКА МИСЛО!

Мисло моја сладоносна
за мојата драга,
во ракава радосна
кога изви снага,

срце ѝ тупотеше,
божем в гради пука;
усна ѝ шепотеше:
„Ох еве те тука!“

Па кога веселичка
на гради ми летна,
кога солза вреличка
на лице ѝ светна,

ох, кога порумене
и се внесе у мене,
како зора денот бел
што го гушка в преграб врел! –

Мила моја, зоро моја,
сонце ти на денот мој!
О, сладосна мисло моја
за изгорот мој!

Булат Окуцава

ОЛОВНОТО ВОЈНИЧЕ НА МОЈОТ СИН

Под славеи си суни светов
си драчи земја под мајски дожд.
И молчи само војничето
од олово – од зарек лош.
Се гледа, тажен мајстор в свет
го пуштил починка да нема.
Го прашаш:
– Сè ли е во ред?
И тоа на нишан те зема.

Си минат делници и сведни,
во метеж врви век по век,
се смеат среќни, плачат бедни,
а тоа демне сè на штрек.
Го чека врагот, со опул прав,
што негде суров поход спрема...
Го прашаш:
– Не ли ти е страв?
И тоа на нишан те зема.

Си живее, на делби гласник,
војничето во својот кат,
на тревоги го јаде јасник,
па стиска в раце автомат.
Си живее мој бранач мал –
знак боен чека во поза нема.
Го прашаш:
– Да не ти е жал?
И тоа на нишан те зема.

Христо Смирненски

ЈАГЛЕНОКОПАЧИТЕ

Ој, надолу! Долу! Долу!
Во подземје спушти се ти,
во подземје тела разголени
се грчат крај каменен сид;
се опнува железна рака
и ударот одсива див
на страшните бездни во мракот
со протест за сончеви дни,
со протест за почин и полет,
за воздух и небосклон син.
О, надолу! Долу! Долу!
Спушти се ти!

Во бездните спушти се гробни,
во студната земјина град,
кај браќата спушти се робје
што гнијат во мрак и во јад. –
И твојата ламбичка бледа
ко свездичка таму ќе сјај
и снопот од лачи ќе гледа
на трудот во грозниот крај,
во пропасти – ужаси полни,
кај нема ни ноќи ни дни.
Ој, надолу! Долу! Долу!
Спушти се ти!

А таму незнајното време
натрупало пластје врз пласт –

О, тие пластови темни
напослани сегде кај нас,
што животот тежок ги исткал
во каменен килим од страд
и што се ладни ко мака
а кријат и оган и чад.
Слези... со удари бурни
разбивај ги, удирај, руши,
раскршуј ги пластјата тмурни
ропските души!
И в огнот на борбата вивнат
ти црниот плесни го јад
и запри да видиш штом диво
сред мрак и сред оловен чад
огнените реки ќе блеснат
и црвени, бран по бран,
понесени в бујниот пристап
ќе бликнат во див океан,
и в блесоци црвени, тогај
ќе изгори животот лош,
во оган, во оган, во оган,
во искри од дожд!

КОМЕНТАРИ И ПРИЛОЗИ

ХАЈНРИХ ХАЈНЕ

Средбата на Конески со стиховите на Хајне е мошне рана. „Неговите песни од „Лирски интермецо“ јас ги знаев, бидејќи се кратки, па дури кога ќе ми се сложат некако во свеста, тогаш на хартија сум ги бележел“, вели тој во „Разговори со Конески“ од Цане Андреевски⁷. На истово место, Конески објаснува дека го читал Хајне уште во студентските денови, бидејќи рано го совладал германскиот јазик, а уште тогаш се определил за принципот секогаш да преведува од оригиналот. (Овој принцип, природно, бил нарушен само при препејувањето на Шекспировата драма „Отело“, како и во последниот дел од неговиот препејувачки циклус „Пораки од Исток“, каде што се послужил со препевите на англиски и на хрватски јазик.)

Освен тоа, за разлика од некои други негови препеви, кои биле поттикнати од „надворешни стимули“, во случајот на Хајне, кажува тој, „тоа беше мој личен проект, моја лична желба“.

Во врска со стилот и изразот на препевите на Хајне, Конески смета за неопходно да истакне: „Задачата беше не да го спуштам Хајне до нашиот фолклор (...) Оригиналот навистина е близок до народскиот начин на искажување. Тука имате прости и простосрдечни искази, места. Прости јазични средства употребени. Имате една непосредност, интимно обраќање. Меѓутоа, сето тоа треба да се искаже со јазик којшто не се спушта до фолклорот, ами напротив, нè влече во една повисока изразна сфера. Во врска со преводот на „Лирски интермецо“ на македонски јазик, јас таа задача ја чувствував како основна. И тогаш, кога ќе сетев дека успевам да го совладам текстот на Хајне на едно ниво повисоко од она што го нуди нашиот фолклорен исказ, јас ја чувствував таа сладост на родниот јазик...“⁸ (подвлеченото наше).

⁷ Разговори со Конески, стр. 403.

⁸ Разговори со Конески, стр. 394.

Влијанието на Хајне врз своите текстови Конески го квалификува како „поблиски паралели“: „Може да се најдат, очевидно, дури и поблиски паралели. Можеби меѓу начинот на Хајне и начинот на некои мои текстови“⁹.

Според увидот во библиографијата и материјалот што ни е на располагање првиот поетски текст на Хајне препеан на македонски јазик од Блаже Конески е појавен во сп. „Нов ден“, бр. 1–2 од 1950 година. Таму, на стр. 53–54 објавени се четири песни на Хајне: првата под наслов „Каде?“, а другите три ненасловени: /Ти како цвет си толку.../, /Самотен бор се виши.../, /Не ме сакаш, не ме сакаш.../ (според првиот стих). Песните „Каде?“ и /Ти како цвет си толку.../ – не се преобјавени, ниту во периодиката, ниту во Собраните препеви на Конески. Песните /Самотен бор се виши.../ и /Не ме сакаш, не ме сакаш.../ се песни од стихозбирката „Лирски интермецо“, подоцна објавени во посебна книга.

Во втората строфа од песната /Самотен бор се виши.../ во завршната верзија изменети се последните два стиха, па на местото на:

„...самотна молкома жална,
во жешки пеплишта чмај“,

стои:

„...Самотна молкома жала,
На спили вжештени чмај“.

Забележани се и други помалку важни измени во текстот, кои не се суштински.

Следната објава на препеви на Хајне од страна на Конески е, исто така, во сп. „Нов ден“, бр. 8–10 од 1950 година. Тука се поместени шест песни од кои „Женидба“ и „В туѓина“, кои повеќе не се објавувани, ниту се дел од

⁹ Ibid., 398.

текстот на „Лирски интермецо“, а песните обележани со 1, 2, 3, 4, всушност се песните под број 4, 45, 43, 53 од збирката „Лирски интермецо“.

Песната 3, соодветно 43 во „Лирски интермецо“, има сериозна содржинска измена во првиот стих на првата строфа, која наместо:

„Заљуби момче мене...“,

гласи:

„Заљуби момче моме...“

Третата строфа трпи сериозни измени, па:

„За кого прилега таа,
Нему му нема спас“,

има трансформација во:

„За кого прилега нему
од жал му нема спас“.

Забележани се и други помалку важни измени во текстот.

Во 1951 година излегуваат нови препеви на Хајне од Конески. Во сп. „Современост“, бр. 2 од 1951 година поместени се девет песни од „Лирски интермецо“ и тоа песните бр. 10, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 33, 65. Нивните подоцнежни објави не содржат поважни отстапувања од првичниот текст.

Истата 1951 година во сп. „Културен живот“, бр. 10 објавени се два ненасловени препева на Хајне од Конески: песна 31 и 8 од „Лирски интермецо“. Забележани се неколку помалку важни измени во текстот, кои не се суштински (цветење: цветеж; небеска: сиња).

Во в. Нова Македонија од 13. XII 1951 објавени се четири песни од „Лирски интермецо“: песните бр. 23, 24, 28 и 40.

Интегралниот текст на „Лирски интермецо“ на Хајнрих Хајне за првпат се појавува во издание на Државното книгоиздателство на Македонија „Кочо Рацин“ во 1952 година со назнака препев „од немски“ на Блаже Конески. Збирката содржи Пролог, 69 нумерирани песни и поговор за авторот напишан од Конески.

Текстот на „Лирски интермецо“, подоцна, преобјавуван е во томот „Препеви“ на „Избраните дела на Блаже Конески во седум книги, издание на Култура“, Скопје, 1967; во томот „Препеви“ (книга втора) на „Избраните дела на Блаже Конески“ во седум книги (второ дополнето јубилејно издание) во издание на „Култура“, „Македонска книга“, „Мисла“, „Наша книга“, Скопје, 1981; во Песни и препеви (том 2) на јубилејното издание од Избраните дела на Конески во 4 книги, издание на „Култура“, Скопје, 1990; и, на крајот, во книгата Хајнрих Хајне, „Одбрани песни“, препев: Блаже Конески и Гане Тодоровски, „Мисла“, Скопје, 1991.

Ги бележиме следниве варијации во текстот на овие изданија:

Песна 11, стих 2, строфа 2 во изданието од 1952 и во собраните препеви на Конески од 1967, стихот гласи (го даваме во поширок контекст и со претходниот стих):

„Во Домот икона има
Што сета в злато свети...“

Овој стих во следните изданија: собраните препеви од 1981, 1990 и во „Одбраните препеви“ на Хајне од 1991 гласи:

„Во Домот икона има
Што сета в злото свети...“

Според нас, варијацијата „злото“, наместо првичното „злато“ е резултат на печатна грешка, зашто контекстот наложува исклучување на втората варијанта, освен ако не се работи за некој оксиморон.

Песна 26, последниот, четврти стих на втората строфа во „Лирски интермецо“, „Препеви“ од 1967 и „Песни и препеви“ од 1990 гласи:

„...Тогаш ти учтиво најучтив поклон ми стори“.

Во „Препеви“ од 1980, како и во „Одбрани песни“, стихот е сосема изменет:

„Тогаш на разделба ,Збогум!’ си рековме“.

МАВАРСКИОТ КРАЛ

Песната „Маварскиот крал“ излегува на страниците на сп. „Разглед“, бр. 11 од 1954 година. Преобјавена е во „Одбрани песни“ од Хајнрих Хајне (приредувач: Гане Тодоровски).

БОЈНОТО ПОЛЕ КАЈ ХЕСТИНГС

Последниот препев од Хајне Конески го објавува во неговата збирка „Небеска река“, издание на „Македонска книга“ од Скопје, 1991 година. Во циклусот „Тажачка“, тој објавува препеви од петмина германски класици, меѓу кои, на крајот, и песната „Бојното поле кај Хестингс“ од Хајне.

Факсимилот од оваа песна е зачуван и се објавува во делот „Прилози“ од овој том.

ПЕТАР ПЕТРОВИЌ ЊЕГОШ

Пристапот кон препевите на Петар Петровиќ Његош, на големиот еп „Горски венец“, како и на „Малите песни“, се разликува од неговиот пристап кон поезијата на Хајне. Овојпат Конески прифаќа еден „надворешен стимул“ и се определува да направи македонски препев на „Горски венец“ по повод 100-годишнината од првото негово печатење. За кусо време тој го препејува ова исклучително дело, кое се појавува во печат во 1947 година во издание на Државното книгоиздателство на Македонија „Кочо Рацин“. Препејувачот пишува дека преводот го направил од десеттото српско издание под редакција на Милан Решетар (Белград, 1940 година). Ова издание е повеќекратно препечатувано кај нас.

Во меѓувреме тој ги препејува т.н. „Мали песни“ од Његош и ги објавува заедно со „Горски венец“ во книгата „П. П. Његош“ што ја приреди проф. Димче Левков („Кочо Рацин“, Скопје, 1962 година). Во тоа издание се појавува и познатата „Посвета на Сима Милутиновиќ“ преземена од спевот „Лачот на микрокосмосот“.

Во својата конечна одлука, Конески решил да не го застапува спевот „Горски венец“ во сите свои книги препевы поради неговиот изразито епски карактер. Се одлучил само, во „Препевите“, да ја објави лирката одломка „Плачот на сестрата Батриќева“.

Ние ги препечатуваме сите овие препевы од Његош според изданието „Песни и препевы“, том 2, од јубилејно издание, „Култура“, 1990 година.

Измени забележуваме во „Посветено на Г. С. Милутиновиќ“, каде што, во однос на изданието од 1962 година, во поднасловот е изоставено местото и датумот на создавањето – „на Цетиње, 1 мај 1945“.

Исто така, одломката „Плачот на сестрата Батриќева“ во рамките на спевот „Горски венец“ е насловена само како „Сестрата Батриќева“.

Сите „Мали песни“, по насловот, содржат мото, освен „Ноќ поскапа од век“.

АЛЕКСАНДАР БЛОК

За својот афинитет и своите препеви на големиот руски поет-симболист Александар Блок, Конески сведочи: „Интересно е дека, и Блок, кого јас многу го сакам и го имам дома во оригинал, во добар избор, исто така не пристапив да го преведувам без иницијатива од страна. Иницијативата во тој случај дојде од издавачката куќа „Култура“, од страна на тогашниот уредник Глигор Крстески, којшто почна да објавува една серија на избори од странски поети. И мене, знаејќи веројатно дека се интересирам за Блок и дека тој ми е близок, ме замоли јас да пристапам кон изборот и кон преводот на Блок. По извесно колебање јас решив тоа да го направам“¹⁰.

Изјаснувајќи се за начинот на работењето врз препевите од Блок, Конески ќе продолжи: „Колебањето произлегуваше отаде што ми се чинеше дека е тоа многу тешка задача. Па сепак, кога ја завршив работата, мислам дека нешто направив. Посебно бев изненаден како воопшто успеав да го преводам оној циклус на „На полето Куликово“. Тие песни ги сметав толку специфично Блоковски, што ми се чинеше дека на друг јазик не можат да се предадат. Па сепак, и самиот јас останав задоволен од конечниот резултат“¹¹.

Неопходно е да наведеме уште еден цитат од Конески со кој ќе ни се разјасни влијанието што Блок го извршил врз него и во претходниот период: „Ако сакате, дури и во насловот „За непознатата“, имам еден циклус „За непознатата“, јас го користам Блок. Тој има песна „За непознатата“. Славна песна. Па дури и мото земам пред тој циклус. Очевидно дека тука има ако не, да речеме, некое подиректно опирање врз таа поезија, што сум ја преведувал, сепак има некои подалечни реминисценции. И нешто што може, ако не како угледување, да се карактеризира сепак

¹⁰ *ibid.*, 395–396.

¹¹ *ibid.*, 396.

како некакво зрачење емоционално од тие текстови, што јас на тој начин преку преведувањето сум ги опсебувал. Таа радијација се чувствува после и во моите текстови“¹².

По првичните објави во периодиката, во препев на Конески се објавува избор Поезија од Блок во издание на „Култура“, 1966 година, во Скопје. Збирката Конески ѝ ја посветува на Серафима Полјанец, професорка по руска литература на тогашниот Филозофски факултет во Скопје, а поговорот е на Александар Ежов. Споредбите се правени меѓу препевите во периодиката и интегралната објава во оваа збирка.

/ДЕВОЈЧЕ ПЕЕШЕ НА КЛИРИСОТ ГОРЕ/

Првичната објава на оваа песна е во сп. „Разглед“, бр. 2 од 1954. Во списанието песната е без наслов. Потоа таа е објавена и во стихозбирката „Везилка“ (1955), во идентичен облик, со потпис – „А. Блок“.

Во збирката „Песни“ од Блок означена е со првиот стих според рускиот оригинал /Девушка пела в церковном хоре/.

НЕПОЗНАТАТА

Првичната објава на оваа песна е во сп. „Разглед“, бр. 4 од 1954 година.

/КРАЈ НЕЧИСТ ПРОЗОРЕЦ МИ СВЕНА/

Објавена е во сп. Современост, бр. 1–2 од 1954 година. Всушност, тука се објавени неколку песни: освен

¹² *ibid*, 398–399.

/Крај нечист прозорец ми свена/ и /Расте таа гроза вечер!/,
/Да. Тоа песната го сака/ и Јастреб.

/Крај нечист прозорец ми свена/ е идентична и во двете објави („Разглед“ и збирката „Песни“ од 1966 година).

/РАСТЕ ТАА ГРОЗА ВЕЧЕР!/

Објавите во збирката „Поезија“ од Блок и во сп. „Современост“, бр. 1–2 од 1954 година се идентични.

/ДА. ТОА ПЕСНАТА ГО САКА/

Објавите во збирката „Поезија“ од Блок и во сп. „Современост“, бр. 1–2 од 1954 година се идентични.

ЈАСТРЕБ

Објавите во збирката „Поезија“ од Блок и во сп. „Современост“, бр. 1–2 од 1954 година се идентични.

НА ПОЛЕТО КУЛИКОВО

Една година пред да излезе збирката со препеви на поезијата на Блок, во сп. „Современост“, 1965/XV, бр. 9, на стр. 624–627 се појавува репевот на Конески на песната „На полето Куликово“.

ПОЛСКИ ПОЕТИ

Поетските преводи на текстовите на песните на Адам Мицкјевич, Јулиуш Словацки, Зигмунт Крашињски, Казимјез Тетмаер, Леополд Стаф и Јулијан Тувим првично се објавени во сп. „Современост“, VIII, бр. 2 од 1958 година.

Јулиуш Словацки

ВО АЛБУМОТ НА ЗОФЈА БОБРУВНА

Во песната бележиме само една измена: „каже“ во „Избраните дела“, на местото на „прати“ во првичната објава:

„...секое цветче на Зошка стихови ќе ѝ прати...“
(сп. „Современост“)

„...секое цветче на Зошка стихови ќе ѝ каже...“
(„Избрани дела“)

Казимјез Пшерва-Тетмаер

Во праобјавата неговото име е забележано како Казимјез Тетмајер, а подоцна во „Избраните дела“ стои како Казимјез Пшерва-Тетмаер.

ЧЕШКИ ПОЕТИ

Препевите на чешките поети Карел Јаромир Ербен, Карел Хинек Маха, Јан Неруда, Петар Безруч, Јиржи Волкер и Витеслав Незвал првобитно се објавени во сп. „Млада литература“, год. VII, бр. 10 од 1957 год.

Поетот **Јиржи Волкер** е препеан од Конески уште во 1948 година (сп. „Нов ден“, бр. 6) со песните „На рентген“ и „Епитаф“, за кои подоцна ќе стане збор.

Сите натамошни преобјави на циклусот препеви „Чешки поети“ се идентични со првичната објава.

РУСКИ ПОЕТИ

Циклусот препеви „Руски поети“ кај Конески ги содржи избраните стихови на Валериј Брусјов, Владимир Мајаковски, Едуард Багрицки и Леонид Мартинов. Изборот е првично објавен со сп. Современост, VII, бр. 9 од 1957 година.

Сите натамошни преобјави се идентични со првичната објава.

ФРАНЦЕ ПРЕШЕРН

КРШТЕВАЊЕ НА САВИЦА

Во 1980 година, по повод 180 години од раѓањето на поетот, излегува книгата „Поезија“ како заедничко јубилејно издание на „Македонска книга“ – Скопје и Sankarjeva založba – Ljubljana. Изборот на текстовите и поговорот се на Александар Спасов, а препевите на Славко Јаневски, Блаже Конески, Матеја Матовски и Влада Урошевиќ.

Конески го прави поетскиот превод на Крштевање на Савица, поместена подоцна и во „Избраните дела“ од 1981 и од 1990 година.

Текстот на првичната објава и следните две препечатувања не претрпеле поважни текстуални, односно содржински измени. Единствената посериозна измена ја бележиме во стих 3, строфа 8:

„...богињата со родот да ја дари...“
(„Поезија“, 1980 г.)

„...богињата со радост да ја дари...“
(„Избрани дела“)

И словенечкиот оригинал и македонскиот препев имаат организација на стихот во единасеттерци.

ЛАЗАР ПОП ТРАЈКОВ

ЛОКВАТА И ВИЊАРИ

„Локвата и вињари“ е поема од македонскиот револуционер Лазар Поп Трајков, пишувана на бугарски јазик со елементи на костурскиот дијалект. Важните податоци за оригиналниот текст, животот и делото на Лазар Поп Трајков, како и средбата на Конески со овој текст и почетокот со работата врз препевот, самиот пререјувач ни ја дава во предговорот. Имено, оваа книшка излегува од печат во издание на „Современост“ од Скопје, во 1979 година, а првиот дел содржи „Коментар кон преводот на поемата на Лазар Поп Трајков“

Од овој коментар дознаваме дека Конески знаел за Поп Трајков, но текстот на поемата не му бил познат сè до моментот кога повратникот од Америка, Атанас Близнаков, не му дал препис на текстот со молба да му ја преведе за да биде објавена во книгата за костурскиот крај. Конески, како што наведува самиот, мошне брзо ја пререал поемата, а за тоа му послужил претходниот избор на метриката, односно четворостепениот амфибрах.

Потоа, тој кратко се задржува на животот на Поп Трајков и, конечно, за значењето на текстот воопшто.

Важно е да се напомене дека револуционерот Лазар Поп Трајков во оваа поема ги спојува случувањата на битката кај Локвата и Вињари, како и личните приказни на учесниците и општото расположение во дадениот период.

Битката кај Локвата и Вињари е борба меѓу костурските чети на Македонската револуционерна организација и османлиските сили кај селото Д’мбени, Костурско. Битката се одвивала во периодот од 31 мај до 13 јуни 1903 година, поради нападот на селото Смрдеш од страна на турските

сили, во кој изгореле 250 куќи од вкупно 300, 85 луѓе биле убиени, а 50 ранети. Војводите Пандо Кљашев и Васил Чакаларов возвратиле со напад врз турската војска, а најжестоките битки се воделе на врвовите Локвата и Вињари. Загубите биле: 14 мртви на страната на МРО, а 100 загинати од страна на Османлиите. Некои од комитите, при повлекувањето, се самоубиле за да не бидат заробени.

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЌ

Во книгата со наслов „Трепет“ („Наша книга“, Скопје, 1988) четирите песни – „Трепет“, „Претчувство“, „Не бој се“ и „Немам повеќе време“ – се во препев на Блаже Конески. Тие се преобјавени во неговиот последен избор „Песни и препеви“ (т. 2, „Култура“, 1990) без измени.

ГЕРМАНСКИ ПОЕТИ

Во својата претпоследна поетска книга „Небеска река“ („Македонска книга“, Скопје, 1991), Конески го објавува циклусот „Тажачка“ во кој се застапени препевите на петмина истакнати германски поети: „Рани гробови“ од Фридрих Готлиб Клопшток, Елегија (1) од Јохан Волфганг Гете, „Ненија“ од Фридрих Шилер, „Роден крај“ од Фридрих Хелдерлин и „Бојното поле кај Хестингс“ од Хајнрих Хајне.

Овде се објавуваат во неизменет вид, освен песната на Хајне, која е вклопена во другите негови песни по „Лирски интермецо“.

ПОРАКИ ОД ИСТОК

Во својата последна стихозбирка „Црн овен“ (1993), објавена неколку месеци пред неговата смрт, во завршниот дел Конески објавува циклус под наслов „Пораки од Исток“, со свои препеви и варијации од четири подолги песни, преземајќи ги нивните текстови од различни извори.

ПЛАЧ ЗА ГРАДОТ УР (СПОРЕД ЕДЕН СУМЕРСКИ ЛАМЕНТ)

Според белешката на Конески на крајот на песната текстот му станал достапен во англиски превод во изданието: J. B. Pritchard (ed.), *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, Princeton 1955, 455–63. Натаму Конески пишува: „Оригиналот содржи 436 реда и е поделен на 11 песни или строфи, со различна должина. Нашата обработка е сосема слободна. (подвлеченото наше) Во поемата на Апил – Сумуган ламентот се води од името на богињата Нингал, заштитница на градот Ур“.

Преводот на англиски е на С. Н. Крамер. Конески прескокнувал некои стихови, каде што има повторувања за неговиот препев да добие што постегнат израз.

НОСОРОГ

Белешката на Конески на крајот на текстот не ни дава податоци за изданието со кое се служел. Наведено е само дека е „според хрватскиот превод на Чедомил Велјачиќ“. Според ова укажување, ја имаме предвид книгата „Индијска и иранска етика“ од д-р Рада Ивековиќ и д-р Чедомил Велјачиќ (1980). На стр. 246 поместени се

APADĀNAM – ЖИВОТОПИСИ, прв дел, второ поглавје – од животописот на осамено будните.

Насловот го дава Конески и тој не кореспондира со оригиналот. Текстот е интегрално препеан, но не од почетокот, туку од осмата строфа, завршувајќи со четириесет и осмата.

Не засегнувајќи го прашањето за можните извршени модификации, таа претставува потресна исповедна апотеоза на гордата осаменост и во неа секој познавач на поезијата на Конески ќе го насре силно изразениот автобиографски поттекст.

ПОВИКУВАЊЕ НА ДУШИТЕ

Текстот на овој препев е преземен од книгата „Трето око“ на Лобсанг Рампа, кое е објавено 1956 година.

Она што можевме да го забележиме од споредбата на оригиналниот текст што го користел Конески и неговата, како што ја нарекува самиот, „варијација“, е дека се работи, условно, за „препев во еден здив“, односно сржта на текстот пренесена и варирана според сублимираното сфаќање на препејувачот“.

ТАНЦ НА ЕВНУСИТЕ

Во белешката на Конески под песната стои само одредницата за јазикот од кој е направен поетскиот превод – „од англиски“. Нашето истражување нè доведе до збирката „Лето во Калкута“ (1965 година) на индиската поетеса Камала Дас, која пишува на англиски.

Текстот на оригиналот нè упатува на тоа дека се работи за класичен препев, за разлика од другите текстови од овој циклус, кои имаат специфични одредници (варијации, обработки).

Слично како и во случајот на „Носорог“ и тука може да кажеме дека препевот на туѓиот текст, во најголем број случаи, е резултат на внатрешната потреба да се воспостави комуникација со поетските визии на препејувачот.

**ПРЕПЕВИ НЕОБЈАВЕНИ
ВО ИЗБРАНИТЕ/СОБРАНИТЕ ДЕЛА**

Вера Ибнер

ПРОЛЕТТА НА НАРОДИТЕ

Текстот на песната на Ибнер е објавен на 22. VI 1945 во весникот „Нова Македонија“. Најдолу стои белешката: „прев. Блаже Конески“. Песната натаму не е препечатена и на наведеното место ѝ е единствената досегашна објава.

Александар С. Пушкин

ЗАТВОРНИК

Во сп. „Нов ден“, број 3 од 1946 година, на стр. 46 е поместена песната „Затворник“ од Александар Сергеевич Пушкин. Најдолу стои: „Прев. Б. К.“ Песната не е преобјавувана во периодиката, ниту е дел од избраните/собраните дела на Конески.

Отон Жупанчич

Во сп. „Нов ден“, год. IV, бр. 1–2 од 1948 година објавени се три песни на Жупанчич – „Долгот на поетот“, „Изгнаници“ и „На изгнаникот“. Песните не се повеќе преобјавувани.

Јиржи Волкер

Јиржи Волкер, покрај во делот „Чешки поети“, застапен со неговата „Балада од болницата“, препеан е од

Конески барем уште еднаш: во сп. „Нов ден“, IV, бр. 6 од 1948 год., на стр. 74–75 се наоѓа препевот на песната „На рентген“. Во истиот број, стр. 75, се наоѓа и препевот на „Епитаф“ на Волкер, а потоа следува превод на „Книжевната карактеристика за големиот чешки поет извадена од книгата „Чешката литература на XX век“ од Беджих Вац.

Девет години подоцна, во сп. „Културен живот“, II, бр. 2 од 1957, печатен во март, се наоѓа преобјавата на песната „На рентген“ без значајни измени и поместувања во текстот, освен неколку забележани технички пропусти.

Хајнрих Хајне

Првиот поетски текст на Хајне препеан на македонски од Блаже Конески е објавен во периодиката, во сп. „Нов ден“, бр. 1–2 од 1950. Таму, на стр. 53–54 објавени се 4 песни на Хајне: првата носи наслов „Каде?“, а другите три се ненасловени: „/Ти како цвет си толку.../“, „Самотен бор се виши.../“, „Не ме сакаш, не ме сакаш.../“ (според првиот стих). „Каде?“ и „/Ти како цвет си толку.../“ – не се преобјавувани.

Истата 1950 г., во сп. „Нов ден“, бр. 8–10, објавени се препевите на песните „Женидба“ и „В туѓина“, кои покрај „Каде?“ и „/Ти како цвет си толку.../“ не се преобјавувани понатаму ниту во периодиката, ниту во одделна книга, ниту, пак, во „Избраните дела“ на Конески во делот „Препеви“.

Петтата препеана песна од Хајне од страна на Конески, која не е дел од „Лирски интермецо“, е „Маварскиот крал“, првично објавена на страниците на сп. „Разглед“, бр. 11, стр. 2 од 1954 година. Единствената нејзина преобјавата е во „Одбрани песни“ од Хајнрих Хајне (приредувач: Гане Тодоровски).

Вилијам Шекспир

Додека работи како лектор во Македонскиот народен театар, Конески се јавува како преведувач/препејувач на неколку дела: првата сезона на МНТ е отворена со преводот на драмата „Платон Кречет“ од советскиот писател Корнејчук, потоа следува поетскиот превод на стиховите во драмата „Приказна за правдата“ на Маргарита Алигер. Две дела на Шекспир се предмет на интерес на Конески – „Отело“ и „Ноќта спроти Водици“. Според податоците што ни беа на располагање во архивите на Македонскиот народен театар, текстовите од овие две драми не се зачувани. Нивните премиери биле: „Ноќта спроти Водици“ на 30 април 1951 година, додека на „Отело“ на 29 април 1954 година. Проф. Јелена Лузина во оставнината на Илија Милчин го пронајде текстот (театарски испис) на „Ноќта спроти Водици“, каде што на првата страница, со раката на Милчин, е запишано дека преводот е негов, а препевот на стиховите – на Блаже Конески.

НОЌТА СПРОТИ ВОДИЦИ

„Ноќта спроти Водици“ не е печатена како одделна публикација. Двапати во периодиката се среќаваат фрагменти во препев на Конески:

– во „Културен живот“ од 1951, број 5, на стр. 1 се наоѓа одломката „Старинска песна“ од „Вилјам Шекспир“;

– во „Културен живот“ од 1951, број 5, на стр. 2 се наоѓа одломката „Љубовно признание“ од, како што е наведено, „Вилјам Шекспир“.

ОТЕЛО

„Отело“, покрај праизведбата на сцената на МНТ, има две изданија во вид на одделна книга: првото е на „Кочо Рацин“ од Скопје во 1953, а второто е на „Македонска книга“ од Скопје во 1971 година. Првичниот текст, односно театарскиот испис од текстот, не е зачуван (барем засега не е пронајден колку што ни е нам познато).

Мошне важни се двете негови белешки во врска со преводот во овие книги, кои ни фрлаат можна светлина на мотивите на Конески за непечатење на овие преводи во натамошните негови избрани/собрани дела. Имено, во белешката за преводот на изданието од 1953 година Конески пишува дека преводот е извршен од рускиот превод на П. Вејнберг, а споредби се правени и со бугарскиот превод на Р. Русев, хрватскиот – на д-р М. Богдановиќ и со германскиот на Л. Тик.

Во овој период Конески не го владее англискиот јазик, па веројатно затоа и подоцна не ја објавува „Нокта спроти Водици“ како одделна публикација (преводот не е направен од оригиналот), а и „Отело“ не е дел од неговите избрани дела, но, сепак, се работи за врвно дело и за врвен препев на јазикот-посредник, па тоа доживува и посебно издание.

Затоа, пак, во второто издание на „Отело“, Конески внесува низа измени, кои се должат на консултирањето на англискиот оригинал (Конески веќе го совладува англискиот и може да ги прави нужните сопоставувања). Според неговата белешка кон второто издание, 150 стиха претрпеле измени по неговата консултација со англискиот оригинал во издание на М. Р. Ридли.

Бранко Радичевиќ

Од српски на македонски, освен Десанка Максимовиќ, Конески го препејува и Бранко Радичевиќ. Во сп. „Современост“, год. III, бр. 8 од 1953 год., во делот „Од тво-рештвото на Бранко Радичевиќ“, поместени се пет песни: „Кога ми се чинеше оти ќе умрам“, „Патник в ранина“, „Сиротно либе“, „Желба“ и „Слатка мисло!“.

Препевот на песните: „Желба“ и „Слатка мисло!“ се на Блаже Конески. Овие две песни не се застапени во неговите избрани дела, во делот „препеви“, ниту се препечатувани во периодиката.

Булат Окуцава

ОЛОВНОТО ВОЈНИЧЕ НА МОЈОТ СИН

За оваа песна Окуцава е и добитник на наградата Златен венец на Струшките вечери на поезијата, додека таа сè уште се доделува за песна, а не за целокупен творечки опус. Песната доживува четири објави во периодиката од 1967 година, годината во која и ја добива наградата. Според библиографските податоци што ни се на увид, ова се трите објави на песната во споменатата година:

- „Стремеж“, XIII, бр. 8, 1967;
- „Културен живот“, XII, 7/8, 1967;
- „Вечер“, бр. 1352, 31. XII 1967.

Песната е објавена уште еднаш, осум години подоцна во „Починка“ од 30. VIII 1975 год.

Христо Смирненски

ЈАГЛЕНОКОПАЧИТЕ

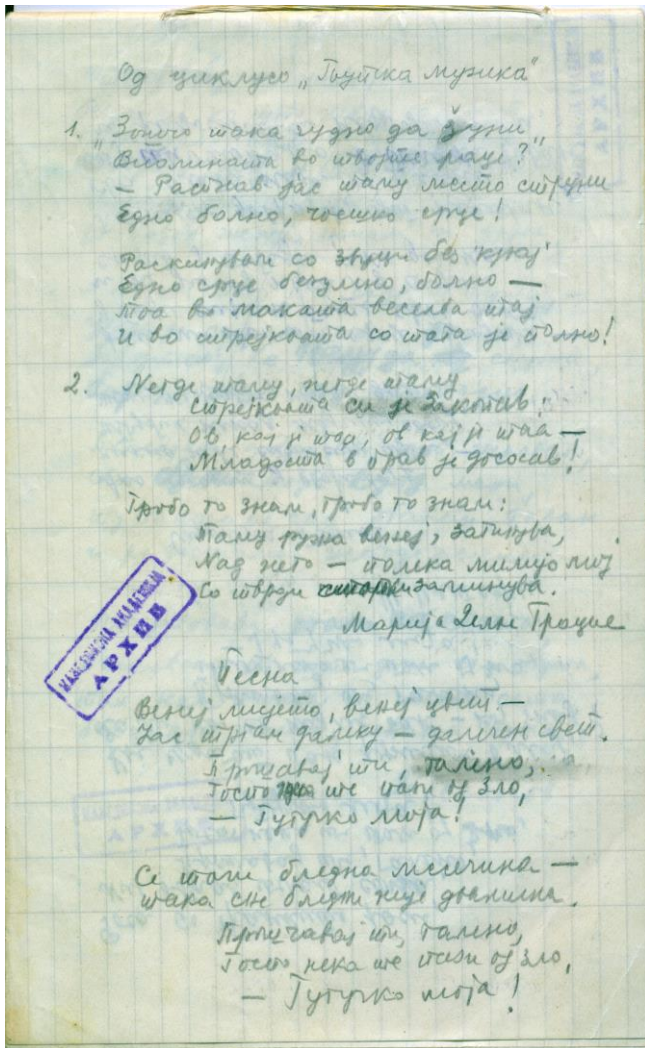
По повод 50-годишнината од смртта на поетот Христо Смирненски во Нова Македонија од 17 јуни 1973, стр. 13, се објавени препеви на три негови песни: „Горчливото кафе“ во препев на Гане Тодоровски, „Јагленокопачите“ во препев на Блаже Конески и „Црвените ескадрони“ во препев на Генади Болиновски. Под заглавието *Поетот на обесправените*, краток осврт на животот и делото на Смирненски прави Гане Тодоровски. Подолу е преобјавен текст на Смирненски со наслов „Автономна Македонија“, првично објавен во в. „Маскород“.

Песната „Јагленокопачите“, освен во односниот број на весникот „Нова Македонија“, не е препечатувана.

ПРИЛОЗИ И ФАКСИМИЛИ

Од најраните препевы на:

- Шандор Петефи,
- Марија дела Грације и
- Димчо Дебелјанов

Роса во франкиите роси,
 Нис образ волати соја,
 Промогај ми, Галија,
 Јоси нека ми вати от зно,
 — Тугуто мога!

Ке кукаат пак ринише волај,
 Да ми ко се најде вак — кој знај?
 Промогај ми, Галија,
 Јоси нека ми вати от зно,
 — Тугуто мога!

Ш. Пешкови

Сиромашна жена

Ако потпаи у овои вој,
 ника неке сиромашна жена,
 изгуби некад мајини овој,
 жеру не дојде, некад друга.

Али ми збој што стие не што,
 у бедн сирак беме свој века,
 и за удеку нека ми спомн
 што у бедн ако дојде.

Познаем дојде от што некад,
 Сва блага мога от у нека,
 ну сам благамо. ~~от благамо~~ блага
 и радостини некад некад.

Поздравујте из живота

Бездани, ко што некад сам дој,
 сиромашна које беме кројка
 и некад ми и некад некад.

Сиротина бистра

Ако отидем у овој боју
 никога неће сатисфакција бити, —
 идућих дана мајиницу своју
 не надох мењу, немам ни друга.

Али ми због тој срце не бојим, —
 увек је сирак једно једно,
 За утешу те ~~твину~~ ^{твину} да ~~те~~ ^{те} сироти,
 Бар у иверу сад ако бацим.

Познајем добро свој пут нераван,
 сва ~~одрасла~~ ^{одрасла} моја суз мећу,
 из вањних сам обичај таван
 и разосипа неводе велике.

Потпуно сам ~~тако~~ ^{тако} са сваким,
 бескутан ко мисли доћи сам кући,
 ити као бистра од ишход света,
 бескућне релативе, сећања црна.

Димитр Лебедев

"Џиганска музика"

1. "И зошто така туѓо суми
во вториот раѓе твојата?"
— Раскинав јас така твојот срце
гојко срце — раскинајто!

Раскинувам со звуци без крај
Его срце дејинско болко —
~~Ава~~ ава мила вселена крај,
а во среќајта со што ја била!
Марија Леона Трајне

Тесна

Внез мисли, внез збори —
Јас галерет мртви свет,
Збори мисли талено,
Бог да ми се нај во зор,
— Тугинко мисли!

Месина вселена свет,
Како ма сие бледи, клети.
Збори мисли талено,
Бог да ми се нај во зор,
— Тугинко мисли!

По' трапичини роса бадна,
 Мије лјетне солзи јазни.
 Збогди или талено
 бој да ми се кој' то зна,
 - Тужно моја!

Пак ће уздићи ружу в мај,
 За нас вјетак - кој' да знај?
 Збогди или талено
 бој да ми се кој' то зна,
 - Тужно моја.

А. Тешев

Факсимил на препевот на песната „Битката кај Хестингс“ од Хајнрих Хајне

Потоа овде призивам
 фелсните го вие,
 Да ја отвориме думата,
 имено Трџ да ја скријат!

Останатите Викингски грабачи
 офери, и нивна весела ја да ги
 дека кај Хестингс не среќа
 крилат Харинг ја ~~крити~~ ^{тврди}.

Итој иреја двајца млади,
 Астор и Ајлик, ~~едина~~ ^{едина}, се наоѓа
 кој Хестингс да ја откријат
~~најблизокот~~ призованото имено на крилат

Ирџина ^{иријана} ~~иријана~~ двајцата,
~~иријана~~ се враќаја ^{иријана} ~~иријана~~
 „Ирџина оге, на думата
 имено и призованото ни е,

СОДРЖИНА

	Стр.	Комен- тари
Вовед	9	
ХАЈНРИХ ХАЈНЕ	15	273
<i>ЛИРСКИ ИНТЕРМЕЦО</i>	17	273
Пролог	19	273
[1–69]	21	273
Маварскиот крал	51	277
Бојното поле кај Хестингс	53	277
ПЕТАР ПЕТРОВИЌ ЊЕГОШ	59	281
Поздрав на народот на Нова година	61	281
Поздрав до штитот на Србобран	63	281
На Ловќен	65	281
Орелот и свињата	66	281
Спровод на прахот на С. Милутиновиќ	68	281
„Тројцата сте насамо, еден во друг не гледа“	70	281
Ноќ поскапа од век	73	281
Посветено на Г. С. Милутиновиќ	75	281
Плачот на сестрата Батриќева	82	281
АЛЕКСАНДАР БЛОК	85	285
/Музата в пролетна руба.../	89	285
/Се влечат облаците.../	90	285
/Пламења бели, жолти, румени,/	91	285
/Чекам предвечерје студено,/	92	285
Старец	93	285
/Влегувам в темнична штама/	94	285
/По градот се штуткаше црн човек,/	95	285
Фабрика	96	285
/Вие на духот меч што сека/	97	285
/Улица, улица.../	98	285
Поет	99	285

/Девојче пееше на клиросот горе/	101	286
Непознатата	102	286
Дворните прозорци	104	285
/Ноќ. Градот стивнал./	105	285
/Приквечер излезе тихото сонце,/	106	285
Срце предадено на виулицата	107	285
/Влажно лето. Јас лежам в кревет –/	108	285
/Ги помнам тие долги маки:/	110	285
/Ко некогаш, пак таа дојде, блага,/	111	285
/За доблести, за подвизи, за слава/	112	285
/Крај нечист прозорец ми свена/	113	286
/Расте таа гроза вечер!/	114	287
/Некогаш горд и надмен, сега/	115	285
/Да. Тоа песната го сака,/	116	287
/Тој живот мина,/	117	285
Јастреб	118	287
На полето Куликово	119	287
ПОЛСКИ ПОЕТИ	127	291
АДАМ МИЦКЈЕВИЧ		
Ода на младоста	129	291
ЈУЛИУШ СЛОВАЦКИ		
На мајката	132	291
Во албумот на Зофја Бобрувна	133	291
На мртвата драга	134	291
ЗИГМУНТ КРАШИЊСКИ		
Моли за мене	135	291
КАЗИМЈЕЖ ПШЕРВА-ТЕТМАЕР		
Бура	136	291
ЛЕОПОЛД СТАФ		
О мои дни	137	291
Печалбата на скитникот	138	291
ЈУЛИЈАН ТУВИМ		
Евреи	140	291
Умрел	142	291
ЧЕШКИ ПОЕТИ	143	295
КАРЕЛ ЈАРОМИР ЕРБЕН		
Китка	145	295
КАРЕЛ ХИНЕК МАХА		
/Добра ноќ, о љубов, чашо злата,/	146	295
ЈАН НЕРУДА		
Од песните за таткото и мајката	148	295

/Баш оти толку е/	149	295
/Местото кај што е татко/	150	295
ПЕТАР БЕЗРУЧ		
Маричка Магдонова	151	295
ЛИРЖИ ВОЛКЕР		
Балада од болницата	153	295
ВИТЕСЛАВ НЕЗВАЛ		
Балада за враќањето	156	295
Збогум и шамиче	158	295
РУСКИ ПОЕТИ	159	299
В. БРЈУСОВ		
/Сум растел јас во глуво време,/	161	299
В. МАЈАКОВСКИ		
Ода на револуцијата	162	299
Владимир Илјич	164	299
Е. БАГРИЦКИ		
Пушкин	167	299
Л. МАРТИНОВ		
Недвижност	171	299
ФРАНЦЕ ПРЕШЕРН	173	303
<i>КРИШТЕВАЊЕ НА САВИЦА</i>	175	303
ЛАЗАР ПОП ТРАЈКОВ	195	307
<i>ЛОКВАТА И ВИЊАРИ</i>	197	307
ДЕСАНКА МАКСИМОВИЌ	217	311
Трепет	219	311
Претчувство	220	311
Не бој се	221	311
Немам повеќе време	222	311
ТАЖАЧКА (ГЕРМАНСКИ КЛАСИЦИ)	223	315
ФРИДРИХ ГОТЛИБ КЛОПШТОК (1724–1803)		
Рани гробови	225	315
ЈОХАН ВОЛФГАНГ ГЕТЕ (1749–1832)		
Елегија (1)	226	315
ФРИДРИХ ШИЛЕР (1759–1805)		
Ненија	227	315
ФРИДРИХ ХЕЛДЕРЛИН (1770–1843)		
Роден крај	228	315

ПОРАКИ ОД ИСТОК	229	319
Плач за градот Ур (Според еден сумерски ламент) ..	231	319
ГОТАМА БУДА		
Носорог	235	319
Повикување на душите (Тибетантска молитва) ..	241	320
КАМАЛА ДАС (Индија)		
Танц на евнусите	243	320
ПРЕПЕВИ НЕОБЈАВЕНИ ВО ИЗБРАНИТЕ/СО-		
БРАНИТЕ ДЕЛА	245	325
ВЕРА ИБНЕР		
Пролетта на народите	247	325
АЛЕКСАНДАР С. ПУШКИН		
Затворник	248	325
ОТОН ЖУПАНЧИЧ		
Долгот на поетот	249	325
Изгнаници	251	325
На изгнаникот. (При идење на Црвената Армија) во Југославија	252	325
ЛИРЖИ ВОЛКЕР		
На рентген	253	325
Епитаф	255	325
ХАЈНРИХ ХАЈНЕ		
Каде?	256	326
/Ти како цвет си толку./	257	326
Женидба	258	326
В туѓина	259	326
ВИЛИЈАМ ШЕКСПИР		
Старинска песна	260	327
Љубовно признание	261	327
БРАНКО РАДИЧЕВИЌ		
Желба	262	329
Слатка мисло!	264	329
БУЛАТ ОКУЏАВА		
Оловното војниче на мојот син	265	329
ХРИСТО СМИРНЕНСКИ		
Јагленокопачите	266	330
КОМЕНТАРИ И ПРИЛОЗИ	269	
ХАЈНРИХ ХАЈНЕ	271	
Маварскиот крал	277	
Бојното поле кај Хестингс	277	

ПЕТАР ПЕТРОВИЌ ЊЕГОШ	279
АЛЕКСАНДАР БЛОК	283
/Девојче пееше на клирисот горе/	286
Непознатата	286
/Крај нечист прозорец ми свена/	286
/Расте таа гроза вечер!/	287
/Да. Тоа песната го сака/	287
Јастреб	287
На полето Куликово	287
ПОЛСКИ ПОЕТИ	289
ЈУЛИУШ СЛОВАЦКИ	
Во албумот на Зофја Бобрувна	291
КАЗИМЈЕЖ ПШЕРВА-ТЕТМАЕР	291
ЧЕШКИ ПОЕТИ	293
РУСКИ ПОЕТИ	297
ФРАНЦЕ ПРЕШЕРН	301
Крштевање на Савица	303
ЛАЗАР ПОП ТРАЈКОВ	305
Локвата и вињари	307
ДЕСАНКА МАКСИМОВИЌ	309
ГЕРМАНСКИ ПОЕТИ	313
ПОРАКИ ОД ИСТОК	317
Плач за градот Ур (Според еден сумерски ламент) ..	319
Носорог	319
Повикување на душите	320
Танцот на евнусите	320
ПРЕПЕВИ НЕОБЈАВЕНИ ВО ИЗБРАНИТЕ/СО-	
БРАНИТЕ ДЕЛА	323
ВЕРА ИБНЕР	
Пролетта на народите	325
АЛЕКСАНДАР С. ПУШКИН	
Затворник	325
ОТОН ЖУПАНЧИЧ	325
ЛИРЖИ ВОЛКЕР	325
ХАЈНРИХ ХАЈНЕ	326
ВИЛИЈАМ ШЕКСПИР	327
Нокта спроти водици	327
Отело	328

БРАНКО РАДИЧЕВИЌ	329
БУЛАТ ОКУЏАВА	
Оловното војниче на мојот син	329
ХРИСТО СМИРНЕНСКИ	
Јагленокопачите	330
ПРИЛОЗИ И ФАКСИМИЛИ	331